

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 21.

Onsdagen den 18 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes två till kammaren inkomna sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten av riksdagens II kammare professor H. Almquist är av sjukdom tills vidare förhindrad att deltaga i riksdagens förhandlingar, varder härmed intygat.

Stockholm den 17 mars 1925.

Carl Hesser,
Professor, leg. läkare.

Att riksdagsmannen friherre Fabian Lilliecreutz i följd av sjukdom (akut luft-rörskatarr — Bronchitis acut) är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet tills vidare, intygas härmed på heder och samvete.

Jönköping den 15 mars 1925.

Gustaf Rundquist,
Fältläkare.

§ 2.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 107, angående avskrivning av förfallna räntor å statslån till järnvägsaktiebolaget Borgholm—Böda;

nr 114, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon;

nr 113, med förslag till förordning angående rätt för parter i kommunala mål samt i fattigvårds- och barnavårdsmål att med posten insända besvärsskrifter och övriga handlingar;

nr 88, angående befrielse för skräddarmästaren Ture Alfred Dahlström från skyldighet att gälda visst skadeståndsbelopp; och

nr 110, med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen gav härefter på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**, som anförde: Herr talman! Herr Samuelsson har erhållit kammarens tillstånd att till mig framställa vissa frågor rörande dels »militära dispositioner», som skulle ha vidtagits vid flottans station i Stockholm, och dels »missförhållanden vid flottans varv och verkstäder», vilka enligt interpellantens förmenande skulle vara ständigt förekommande.

*Svar å
interpellation.*

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 21.

Svar å
interpellation
(Forts.)

Vad angår de s. k. militära dispositionerna vill interpellanten veta, dels om de vidtagits med mitt medgivande, dels vad anledningen till dem kan vara, och dels om jag ämnar förhindra vad interpellanten kallar »dessa utmanande handlingar». Om arten av ifrågavarande handlingar yttrar interpellanten:

»Så är ju bl. a. jagaren Vidar placerad till flygverkstaden, fullt bemannad och utrustad och ligger där enligt manskapets uppfattning i någon sorts beredskap. Liknande åtgärder äro vidtagna vad det beträffar minkryssaren Clas Fleming. Även mindre kulsprutor utgör en del av utrustningen. Vederbörande ha även gått i författning om att från östra brobänken flytta tvenne undervattensbåtar, som nu placerats på strömmen utanför kastellet. Dessa ligga även där i någon sorts beredskap och klara till aktion.»

Interpellanten ställer dessa åtgärder i samband med ett uttalande i tidningspressen av stationsbefälhavaren i Stockholm, amiral Wachtmeister, rörande motåtgärder mot den bolsjevistiska propagandan. Själv synes han emellertid tro, att beredskapen står i något sammanhang med konflikterna på arbetsmarknaden.

Till svar å denna del av interpellationen kan jag meddela, att inga särskilda militära dispositioner vidtagits vid flottans station i Stockholm. Jag har alltså varken behövt lämna något medgivande till eller vidtaga några åtgärder till förhindrande av dylika. Jagaren Vidar förflyttades för en tid sedan till Galärvarvet för att underlätta ombord pågående reparationsarbeten i jagarens maskineri. Varken Vidar eller något annat fartyg har av särskild anledning blivit rustat. De flottans fartyg, som äro på expedition, äro alltid rustade och fullt bemannade för det ändamål, för vilket de äro på expedition, och de vid Skeppsholmen liggande fartygen hade varit på expedition sedan lång tid tillbaka. Kulsprutor ingå i Vidars och Clas Flemings bestyckning och finnas därför alltid ombord när fartygen äro på expedition. Att undervattensbåtar skulle avses såsom vapen i arbetsstriderna är ett antagande, som jag förmodar att t. o. m. interpellanten själv vid närmare eftersinnande skall finna dåraktigt.

Med anledning av den bolsjevistiska agitationen ha vederbörande befälhavare ansett sig böra vidtaga vissa åtgärder i avsikt att ernå skärpt kontroll över tillträdet till kasernerna på stationen och till fartygen. Jag har av vederbörande hållits underrättad om dessa åtgärder.

I fråga om förhållandena vid varvet har interpellanten särskilt uppehållit sig vid ett par avskedanden vid flygverkstaden, som föranlett arbetsnedläggelse där. Försök att bilägga denna konflikt pågå och det skulle icke vara till gagn att i riksdagen upptaga till diskussion vad som förekommit. Jag har anledning antaga att denna mening delas av arbetarnas organisation. Försvarsverkens civila personals förbund har nämligen i en skrivelse till mig ansett sig böra framhålla, »att vi ej haft någon önskan om att statsrådet skulle i riksdagen interPELLERAS angående konflikten». Vad angår interpellantens uppgift, att man bland manskapet på flottans station försöker värva arbetsvilliga till flygverkstaden har varvschefen förklarat, att han därom saknar varje kännedom och att uppgiften torde sakna all grund. Självfallet följer jag även förhållandena vid varvet med intresse och i den mån jag haft anledning att syssla med dem har det alltid skett i syfte att underlätta strävandena att åvägabringa ett gott förhållande mellan myndigheterna och arbetarna. Något annat svar på interpellantens frågor i denna del finner jag icke någon anledning att giva.

Härpå yttrade:

Herr Samuelsson: Jag får tacka herr statsrådet för det svar jag erhållit på min interpellation, men jag vill säga ifrån för mitt vidkommande, att jag

är långt ifrån nöjd med detta svar. Jag är alldeles övertygad om att denna min uppfattning delas av många av landets arbetare för närvarande, särskilt på grund av den strid, som nu är rådande mellan kapital och arbete. Det förvånar mig, att herr försvarsministern kan taga så lätt på denna sak som han synes ha gjort. Man ser ju alltför väl redan av pressmeddelanden efter de intervjuer, som man haft med vederbörande såväl vid flottans varv och verkstäder som i anledning av de senaste händelserna i Karlskrona, att man har gjort en del försvarsberedelser. Man har vidtagit vissa förberedande arbeten, det är jag alldeles övertygad om, och det är nog så som jag sagt redan i min interpellation, att det torde nog icke vara så, att det är bolsjevistiska angrepp man är rädd för, utan det är den nu rasande striden på arbetsmarknaden, som varit anledningen till dessa förberedelser. Det är egendomligt, säger jag, att man kan taga så lätt på en sak som denna, då man är en arbetarnas representant, som så väl känner förhållandena vid föregående tillfällen, då det gällt allvarliga strider mellan kapital och arbete. Man behöver bara påminna om 1909 års storstrejk. Hur var det då? Officerskamarillan var i tjänstgöring på arbetsköparnas sida i kampen mot arbetarna. Telegram voro utsända till samtliga länsstyrelser, som innehöllo uppmaningen: ha allt redo, men visa så litet som möjligt. På en del större industriplatser, där man kunde befara några oroligheter från arbetarnas sida, hade man militär utkommenderad, färdig att rycka ut i händelse det skulle behövas. Jag är alldeles övertygad om att samtliga arbetarrepresentanter i riksdagen ha följt med alla andra arbetarstrider under de senaste åren och sett, att t. o. m. vid mycket små strider ha arbetsköparna haft militär till förfogande i kampen mot arbetarklassen. Vi påminna oss hungerkravallerna härom året, då arbetarna t. ex. från Seskarön icke krävde annat än att bli tilldelade samma lilla ranson, som vi minnas var knapp för oss alla, som arbetarna på fastlandet eller andra medborgare i landet innehade. Vad svarade man? Jo, man skickade ett kompani militärer till Seskarön för att slå ned opinionen från arbetarnas sida. Till och med ett så rättvist krav slogs tillbaka med militärens hjälp. Vi veta litet var, att så är förhållandet, och vi veta alltför väl, att arbetsköparna rusta sig till det yttersta i den förestående striden, i den strid, som utbrutit mellan kapital och arbete. Man talade härom dagen i en interpellation av herr Lindman om våldsåtgärder från arbetarnas sida. Det var ingen då, som påpekade de våldsåtgärder, som jämt och ständigt användas från arbetsköparnas sida i kampen mot arbetarna. Man har så många exempel, som tala ett så klart och tydligt språk och giva ett så klart och tydligt belägg, att det skulle vara egendomligt, om arbetsköparna i den strid, som förestår, icke skulle använda sig av samma metoder som i föregående strider.

Nu säger herr statsrådet, att så icke är förhållandet. Man har icke vidtagit förberedelser vid flottans varv och verkstäder. Jag förmodar, att herr statsrådet står ganska ensam med denna sin uppfattning. Officerskamarillan har alldeles säkert en annan uppfattning. Chefen för flottans varv säger något annat, och länsstyrelsen i Karlskrona förnekar ej heller de åtgärder som vidtagits. Och man har vidtagit vissa förberedelser, om vilka man visserligen ej vill säga ut, varför de äro vidtagna, men man kan dock klart och tydligt se vad de innebära, om man följer historien från föregående strider på arbetsmarknaden.

Så ser jag dessa åtgärder, och jag är därför icke tillfreds med det svar, som herr statsrådet lämnat på min interpellation, ty jag vet, att det ligger något annat bakom. Det ligger så till, att man vidtagit förberedelser, och det är fråga, om icke arbetarna i den pågående striden sedermera skola få del av dessa förberedelser från arbetsköparnas sida.

Det skulle vara mycket tacksamt, om man ville vara elak, att i detta sam-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

manhang citera en viss Per Albin Hansson för femton år sedan, vilken uppfattning han då hade om militärkamarillan mot arbetarklassen. Han skrev då i en tidning, som bar namnet »Fram», en tidning, som arbetarna i allmänhet mycket värderade. Han skrev: »Tack vare militarismen kan man ännu hålla det stora flertalet av landets bebyggare i skändlig trældom och djupt elände. Ty de maktägande förlitar sig på, att krigaruniformen skall få arbetarnas och småböndernas söner att glömma sin plikt därhän, att de mot sina egna klassbröder skall försvara orätten och förtrycket.» Den uppfattningen hade Per Albin Hansson den tiden. Den uppfattningen synes han ha haft i föregående strider mellan kapital och arbete. Han säger vidare: »Militarismen är ock ett medel mot folket i dess rättvisa kamp. Kanoner och gevär äro lämpliga muntystare, om knorret mot fåväldet blir för kraftigt och vill omsätta sig i revolutionär handling.» Det var andra toner då från den radikale socialdemokraten eller kanske bolsjevikerna Per Albin Hansson, och den tiden hade han precis samma synpunkter på dessa spörsmål, som jag och mina kamrater ha den dag som i dag är. Jag är alldeles övertygad om att, om man undersöker förhållandena och vill vara ärlig, skall man finna, att ingenting inträffat som talar för att man har anledning taga mera ödmjukt på saken nu än då.

För att även ingå på själva arbetsförhållandena vid flottans varv, så vill jag säga, att jag har senast i dag satt mig i förbindelse med därvarande personalförbund. Och av medlingskommissionens eget arbete framgår, att här ha vidtagits fullkomligt orättvisa handlingar mot dessa snickare. Man har avskedat dessa trots att de äro bland de äldre i tjänsten. Det är icke riktigt, som påståtts, att de voro odugliga i arbetet, och att detta varit anledningen till att de skilts från tjänsten. Det har framgått, att man icke haft annan anmärkning mot dessa arbetare än att den ene har velat i allmänhet begära för höga ackord. I själva arbetsprestationen har man icke haft någon anmärkning att göra. När detta kan framskynta redan av medlingskommissionens yttrande, må man säga, att den omständigheten, att det vidtagits åtgärder mot dem, tyder på att man velat angripa dessa kamrater, därför att de gjort sig misshagliga för vederbörande. Man har avskedat dem därför att de aktivt deltagit i organisationens arbeten, trots att de icke äro bland de yngsta arbetarna. Det har jag sagt i min interpellation. Det strider mot föreningsrättens principer, och jag är alldeles övertygad om att samtliga landets arbetare måste säga sig, att här vidtagits en orättvis handling, som, även om den vidtagits av ett statens organ, man måste se till att få ändrad.

Detta har gjort, att jag framställt min interpellation, och jag förmenar, att arbetarna i stort sett skola inse, i motsats mot herr statsrådet, att man är beredd från arbetsköparnas håll, när det gäller den stora striden, och det gör, att man från arbetarnas sida bör uppmärksamt följa dessa förberedelser.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Det förvånar mig icke, att interpellanten var missnöjd med svaret på interpellationen, ty man blir aldrig nöjd, då det konstateras, att man har varit ute i ogjort väder.

Förebräelsen, att jag tagit för lätt på denna sak, är ogrundad. Jag finner det vara en högst allvarlig sak, att det kommit dithän, att en grupp genom upphetsande åtgärder påverkat andra grupper att vidtaga motåtgärder, som i sin mån bidra till att öka upphetsningen.

Händelserna i Karlskrona synas mig utgöra ett varnande exempel på vad bristen på besinning kan ställa till. Anmärkning kan dock knappast riktas mot därvarande högsta militära myndighet, som företagit vissa åtgärder endast på framställningar från polismyndigheten i staden. Sedan jag erhållit kännedom om vad som förekommit, lät jag för vederbörande framhålla, att

man borde undvika åtgärder, som kunde irritera befolkningen. Revolutions-skräcken tycks för övrigt snart nog ha släppt de goda karlskroniterna, och staden har återgått till sin idylliska ro.

Rörande de av interpellanten antydda åtgärder, som skulle ha vidtagits vid truppförbanden inom armén, lät jag i början av denna månad inhämta upplysningar hos arméfördelningscheferna, kommandanten i Boden och militärbefälhavaren på Gotland. Vad som med anledning av ryktena om förestående kupper åtgjorts synes i de flesta fall ha inskränkt sig till särskilda skyddsåtgärder beträffande förvaringen av vapen och ammunition. Inom ett par arméfördelningar ha vid truppförbanden skyddsåtgärder även av annan art vidtagits.

Vad som sålunda förekommit har ännu icke föranlett någon särskild framställning från min sida. Jag förlitar mig på att det goda omdömet hos truppförbandscheferna skall visa sig vara en tillräcklig garanti mot åtgärder, som kunna vara ägnade att oro befolkningen. Det är min bestämda mening, att åtgärder av särskild art icke äro påkallade. Men ansvarslös hets från ytterlighetsmän å ömse sidor och nervositet på andra håll kunna tillsammans skapa stämningar, vilka lätt nog slå över i panik å la Karlskrona. Jag är förvissad om att man på militärt håll skall giva gott föredöme i behärskning och kallsinne mot beskäftigt ryktessmideri.

Beträffande bolsjevikerna vågar jag icke hysa samma förhoppning. De ha för länge sedan avstått från bruket av sitt förnuft. Men jag måste säga, att deras beskärnelser över mot dem vidtagna åtgärder äro enbart ömkliga. Dessa herrar utslunga gång efter annan de starkaste hotelser, men så fort någon tycks vilja taga dem på allvar, då ställa de sig såsom de stackars förföljda. Är man så karsk i orden bland bolsjevikerna, så bör man också vara tillräckligt karsk för att utan ömkelig klagan möta de åtgärder, som man själv framkallat.

Beträffande interpellantens sätt att åberopa arbetarklassen vill jag endast säga, att bolsjevikerna fullständigt sakna varje fullmakt att tala å arbetarklassens vägnar. Så fåtalig, som den bolsjevikiska representationen är i Sveriges riksdag, har den ingen rätt att här träda upp och tala annat än å sin egen lilla grupps vägnar. Inom arbetarklassens flertal är det alldeles visst en allmän uppfattning, att intet i detta land skadas mera av den bolsjevistiska ansvarslösheten än arbetarklassens egna intressen. Och icke minst ur den synpunkten är det nödvändigt, att det icke på något sätt visas mjäkighet mot bolsjevikernas anspråk.

Beträffande beskyllningen mot mig att ha ändrat ståndpunkt, en beskyllning, som jag ju så ofta från bolsjevisthåll får mottaga, vill jag utan vidare förklara, att i fråga om användandet av militär i de inre striderna har min uppfattning icke undergått någon förändring. På den tiden, då jag redigerade »Fram» — en ljuvlig tid — framhöll jag ständigt, att man måste inom militären väcka till liv den insikten, att våra soldater icke äro till för att tjäna en härskande klass gentemot de stora folklagren, som då ännu förhöllos sina elementäraste rättigheter. Jag har alljämt sedan vidhållit, att militären icke skall användas i uppgifter av sådant slag, att det kan ge anledning till den föreställningen, att militären är till för andra ändamål än att skydda oss mot hot utifrån. Jag har i den motion, som i fjol väcktes från socialdemokratiskt håll rörande värnpliktslagen, föreslagit en sådan förändring av § 28 i lagen, som tydligt skulle markera, att militären icke skall avses för de inre striderna. Samma förslag har intagits i den kungliga proposition med förslag till värnpliktslag, som i år ligger på riksdagens bord. Tydligare kan jag icke markera min uppfattning, att ingenting får från militärt håll förekomma, som skulle ge allmänheten den uppfattningen, att våra militära anstalter upp-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Svar å
interpellation.
(Forts.)

rätthållas såsom ett vapen i de inre striderna. Ingenting har hittills förekommit från militär sida, som ger något stöd för det bolsjevistiska påståendet om någon militär rustning till arbetsköparnas tjänst. Och så länge jag sitter på den post, som jag nu innehar, kommer jag att göra allt vad i min förmåga står för att förhindra varje åtgärd, som skulle ge ens en skymt av fog för de misstankar, som bolsjevikerna här försöka utsprida.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag skall blott be att få deltaga i denna debatt med några korta randanmärkningar. Jag vill passa på tillfället, då jag är från Karlskrona, att med anledning av vad som där inträffat säga, att det bör ligga såväl den ena som den andra parten om hjärtat att vara försiktig i både ord, åthävor och gärningar. Det tragiska har inträffat, att medan vi i Blekinge praktiskt taget äro befriade från all bolsjevism — siffrorna från senaste val kunna därvid ge t. o. m. herr Samuelsson en viss vägledning — skulle vi där drabbas av en oro, som i ett visst ögonblick var ganska otrevlig. I anledning därav vill jag säga, att med de ständigt återkommande revolutionära skriken från denna handfull människor, vars lungor synas vara tillräckligt kraftiga för att kunna irritera vissa folklager i vissa lägen, borde man vara litet försiktigare. Det vore bättre, att man försökte göra revolution, än att man skriker så förskräckligt och irriterar sinnerna. Jag kan försäkra kammaren, att Karlskronas *arbetare* voro icke det ringaste irriterade. Det var endast medelklassen och de högre kretsarna i Karlskrona, om jag nu får använda dessa ord. För arbetarna kom det som en fullständig överraskning, att man rustat till tänderna både civilt och militärt. Det kom som en överraskning för alla arbetare i staden. Jag var vid tillfället hemma nyss, och så snart jag fick höra talas om saken, satte jag mig i förbindelse med myndigheterna. Enligt deras uppgift hade det hållits revolutionära möten i Folkets hus, varvid man överlagt om de närmaste åtgärderna för att taga ledningen i staden i första hand. Emellertid framgick av den undersökning, som jag verkställde, att i Folkets hus icke hållits andra möten än sådana, som alltid hållas där, fackföreningsmöten och arbetarkommunens vanliga årsmöte. Då detta blev klart, avvecklade man de vidtagna anstalterna. Nu är stämningen lugn i Karlskrona, det är stilla och lugnt, och några faror finnas icke. Nu kan herr Samuelsson för sin teori om fascistiska förberedelser för mötande av lockouten härav inhämta vissa lärdomar.

Jag har velat säga detta i denna debatt, för att det icke skall lämnas någon oklarhet kvar hos kammarens ledamöter om vad som verkligen inträffat i Karlskrona.

Så vill jag till slut säga, att det finnes ingen anledning för bolsjevikerna att beklaga sig, om de parter, som de rest upp till motstånd mot sig, bereda sig. Ty ämna bolsjevikerna göra revolution med materiella medel, böra de väl i all rimlighets namn icke vara så enfaldiga, att de fordra att få göra den medan andra människor ligga och sova. Det bör vara tydligt och klart, att skriker man, att man vill göra en viss sak, får man också bereda sig på att taga emot det svar, som detta skrik egentligen motiverar.

Herr **Samuelsson**: Herr talman! När man säger, att kommunisterna skrika, och att det är med anledning av deras skrik, som dessa åtgärder ha vidtagits så väl vid flottans varv som, enligt vad den siste talaren sade, i Karlskrona, så undrar jag, om man ej vore litet mera ärlig på socialdemokratiskt håll, om man sade, att det är sådana pressalster som »Kvällstidningen» och »Vårt land och folk» m. fl., som i allmänhet skrika och skräna just i fråga om dessa påstådda revolutionära åtgärder. Jag tror också, att man måste kon-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

statera, att det just är den borgerliga pressen, som far ut mest hårdhänt i fråga om att man väntar något, vad det nu är man väntar. Men något är det man väntar från bolsjevikiskt håll. Det förvånar mig verkligen, att sådana gamla tränade socialdemokrater som herr statsrådet och herr Törnkvist verkligen i dessa tider ha en så synnerligen hög tanke om militären och officerskamarillan överhuvud taget, att man icke har den bittraste aning om att man på det hållet verkligen bereder sig på att hjälpa till i den strid, som nu står för dörren, mellan kapital och arbete. Det är en sak, som för mig står alldeles klar och tydlig, och som står klar och tydlig för alla, som något litet deltagit i fackföreningsarbetet. Man frågar här, varför vi kommunister äro rädda, vi, som jämt och samt skrika om revolution och dylikt. Jag har sagt i min interpellation, och jag har sagt i detta mitt förra anförande, att just detta, att man vill som vanligt krypa bakom bolsjevikerna, icke är den stora huvudanledningen till dessa förberedelser, utan att det just är den kampställning, som arbetsköparna intagit till arbetarna, det här gäller. Det har sagts tydligt såväl i interpellationen som i mitt anförande nyss, och därför synes det mig onödigt att använda sig av ett sådant uttalande, som herr statsrådet gjorde. Herr statsrådet påstår, att ingenting inträffat, som ger anledning till, att man behöver befara några förberedelser. Men jag hänvisar för mitt vidkommande till de senaste årens strider, och jag undrar, om det där ständiga lugnandet av arbetarklassen, med försäkran att icke vidtaga arbetsköparna några åtgärder, aldrig ämnar man från det håller vidtaga några kampåtgärder mot arbetarklassen, om det i stort sett ej är till skada för arbetarklassen. Jag tror i stället på grund av de saker, som inträffat just under tiden mellan den tid, då herr statsrådet var en mycket radikal socialdemokrat, och nuvarande tid, d. v. s. att alltid, då det gällt strider mellan kapital och arbete, har officerskamarillan varit med. Då har militären använts. Detta gör att arbetarna böra vara beredda. Och dessutom har man f. n. även att räkna med dessa fascistiska organisationer. Den dom, som statsrådet uttalade över kommunisterna i dag, den domen faller även över herr statsrådet under den tid, herr statsrådet redigerade »Fram», och på den tiden, då statsrådet var en verksam medlem av dåvarande socialdemokratiska ungdomsförbund.

Man säger här, att vi icke ha någon rätt att tala å arbetarnas vägnar i landet. Jag säger för mitt vidkommande: Ni har ännu ej makt, hur gärna Ni än skulle önska, att främtaga mig min rätt att tala i denna kammare på de valmäns vägnar, som ha valt mig till riksdagsman. Och jag är övertygad om, att det kommer att stunda tider — icke minst på grund av den politik socialdemokraterna föra vid tillfällen som dessa — som gör att vi kommunister alldeles säkert komma att föra talan för betydligt flera arbetare, än vi kanske göra den dag i dag är. Det är just den omständigheten, att man tar så nonchalant på dylika frågor, som gör, att de idéer, som förr förfäktades av den gamla socialdemokratien, av dem, som då gingo i bräschon för arbetarnas frihetssträvanden, ovillkorligen måste återkomma. Och det är just dessa idéer i stort sett vi förfäktat den dag i dag är. Och det är detta, som gör, att vi fortfarande, i likhet med socialdemokraterna förut, vilja göra arbetarna uppmärksamma på, att arbetsköparna och militären icke äro så förfärligt snälla och fromma, som statsrådet säger. Det kommer alldeles säkert även i fortsättningen att visa sig i striderna mellan kapital och arbete.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag tror, att hela denna kammare och hela Sveriges folk kunna vara regeringen tacksamma för den maning till lugn, som lämnats till myndigheterna av chefen för försvarsdepartementet. Den ma-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

ningen är påkallad, ty det är uppenbart, att varje nervositet från dessa håll skulle, sådant läget för tillfället är, vara till skada för hela samhället.

Men jag tror, att hela denna kammare och hela Sveriges folk kunna vara regeringen tacksamma för den varning och den maning, som riktades till en viss del av arbetarklassen, den, vilkens talan herr Samuelsson fört i dag. När jag hörde herr Samuelssons inlägg i dagens debatt, måste jag för min del säga, att det föreföll mig, som om herr Samuelsson gjorde sig skyldig till ett nästan erbarmligt hyckleri, förlåt, att jag använder ett så starkt uttryck, men jag kan för tillfället icke finna något lämpligare. Det finnes ett gammalt ordspråk, som säger, att som man ropar i skogen får man svar. Nu har den grupp, vilkens talan herr Samuelsson för, ropat i skogen i åtskilliga år, och den har i viss mån erhållit svar, så att man kan från den sidan icke ha anledning att beklaga sig. Herr Samuelsson lade skulden för vissa enligt hans mening vidtagna militära dispositioner och även för vissa fascistiska tendenser på vissa uppbyggande tidningar, och han nämnde i detta avseende »Kvällstidningen». Jag har ingenting att därtill lägga, utan jag tror, att även den riktningen bör taga emot denna maning. Men å andra sidan måste jag för min del ärligt bekänna, att den riktning, han själv företräder, har under årtal bedrivit ren provokation och en rent brottslig uppvigling, då det gäller arbetarklassens intressen i samhället. Herr Samuelsson bör erinra sig själv, att i hans eget partis program finnes punkten om proletariatets beväpning. Vi böra erinra oss, huru herr Samuelssons höge chef, den ur kammaren numera avvikne herr Kilbom, vid ett visst tillfälle här i huvudstaden uttalat de orden, att den svenske arbetaren och den svenske soldaten böra begagna tillfället att rikta geväret åt ett visst håll. Liknande uppmaningar ha även sedan kommit från samma sida. När en dylik provokation bedrivs, då må herr Samuelsson säga sig själv, att om man skulle så att säga vidtaga en del dispositioner från privata grupper eller eventuellt från de militära myndigheternas sida, är det sannerligen icke så mycket att förvåna sig över.

Herr Samuelsson nämnde något om de fascistiska strömningarna. Jag har haft tillfälle att under förra hösten rätt ingående på Italiens mark studera de fascistiska strömningarna och vet därför genom egna studier, att orsaken till att denna fasciströrelse kommit att växa fram till den vilda terror, som den varit där nere på italienskt område, ligger till stor del i den provokation till beväpning, som bedrivits från herr Samuelssons italienska kamrater. När den kommunistiska rörelsen där nere höjde parollen för proletariatets beväpning, har fascismen kommit såsom ett naturligt svar. Ifall det i vårt land skulle bildas fascistiska föreningar, tror jag, att vi måste säga, att skulden till detta, till att samhället på detta sätt förgiftas, måste till stor del läggas på den agitation, som bedrivs från herr Samuelssons sida och från hela det parti, vars talan han här för.

Jag vill sluta mitt anförande med att hänvisa till att herr Samuelssons parti, kommunistpartiet, haft panna att i den orosfyllda situationen, när de svenska arbetarna kämpa sin hårdaste strid sedan år 1909 — om jag icke misstager mig — rikta den maningen till arbetarna, att ni böra passa tillfället att bilda skyddsgarden. Menar herr Samuelsson i detta fall, mena herr Samuelssons egna partivänner att här skola från arbetarnas sida bildas beväpnade skyddsgarden? Säg då rent ut, så kan man från arbetarsidan stämpla sådana uppmaningar såsom den förbrytelse de i verkligheten äro gentemot hela den svenska arbetarklassen. Den svenske arbetaren i det läge, som han för tillfället befinner sig, bör sannerligen ha annat att göra än att lyssna till liknande uppmaningar. Min bestämda tro är, och den tilliten kan jag hysa till Sveriges ärliga och lugna arbetare, att de med insättande av hela sin ekonomiska styrka samt hela sin andliga och etiska solidaritet kunna rida ut den hårda stormen.

De kunna göra det med segern på sina fanor. Men om de skulle följa sådana uppmaningar, som komma från kommunistpartiet, kunna vi vara övertygade om att just de grupper, de s. k. kamarillor, om vilka herr Samuelsson talat, då kunna få inhösta vinsten av desamma.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag tror, att kammaren, åtminstone det parti, som jag tillhör, är regeringens talesman tacksam för det uttalande, som han gjort i dag. Det är uppenbart, att inom de djupa arbetarleden det är en utomordentligt stark nervositet och otrevlig stämning, som gör sig gällande. Den lockout, som nu begynt, har upprört och måste uppröra arbetarvärlden på det högsta. Det diskuteras i tidningspressen mellan parterna, var skulden kan ligga. Jag vill icke gå in på den saken i dag, men alla kunna vi förstå, att när verkstadsarbetarna och dessa dåligt avlönade textilarbetare samt andra grupper arbetare med eftersättande av sina goda och verkligt legitima intressen uppgjort sina avtal med arbetsgivarna och sedan omedelbart skola kastas ut i svält och umbäranden till följd av strider på områden, som endast gälla små arbetargrupper, det blir en utomordentligt irriterad stämning i så måtto, att man tycker, att från motsidan gjorts ett övergrepp mot dem. Då nu detta är faktiska förhållandet och vi å andra sidan veta, att den svenska arbetarklassen under alla de år, som gått, sedan arbetarrörelsen begynte i vårt land, hållit huvudet kallt, skulle jag vid detta tillfälle vilja taga fasta på de uttalanden, som gjorts från regeringsbänken, och samtidigt även understryka vikten och betydelsen av att — då jag är förvissad om att arbetarklassen kommer att hålla reda på såväl bolsjevikiska element som även andra oroselement, som möjligtvis kunna uppträda inom de egna leden — det bör vara myndigheterna angeläget att se till att från deras sida icke någonting göres, som kan verka utmanande.

1909 utkallades militär till en del platser, däribland till den plats, varifrån jag är. Dessa militärkommenderingar voro emellertid icke ursprungligen påhittade från militärt håll, utan de skedde efter framställning från civila myndigheter och efter förordnanden, utfärdade av den dåvarande högste vårdaren av det civila ordningsväsendet i landet. Jag tror därför, att man icke gör rätt i att säga, att vad som inträffade år 1909 var ett utslag av militära önskemål. Jag vet, att många av dem, som då utkommenderades till de olika arbetsplatserna för att upprätthålla ordningen, gjorde sin vakttjänst ingalunda med glädje utan ansågo sig själva överflödiga och det hela onödigt. Att något sådant icke vidare kommer att upprepas, är min livliga förhoppning. Jag skulle sålunda vilja mana de civila myndigheterna i landet att hålla huvudet kallt. Även poliskommenderingar äro i regel irriterande och onödiga. Det är tvärtom alldeles säkert, att den svenska arbetarklassen, de gamla och i de fackliga striderna skolade arbetarna, komma att ordna upp denna sak utan att samhället behöver ha några bekymmer. Jag är alldeles förvissad om att den grupp, för vilken herr Samuelsson talar, icke kommer att kunna göra sig gällande på det sätt, som han tror. Han har här i dag talat å arbetarklassens vägnar. Ja, han har naturligtvis rätt att tala på sina valmäns vägnar, på deras vägnar, som satt in honom i riksdagen, men det är dock en liten grupp arbetare uppe i Norrbotten. Han kan icke tala å södra Sveriges, eller Stockholms eller Dalarnas arbetares vägnar. De ha sänt andra riksdagsmän, som föra deras talan, och från deras håll är det icke någon, som uppfattar det svar, som herr statsrådet givit på interpellation, på det sätt, som herr Samuelsson gjort. Herr Samuelsson har fått svar på sin interpellation och ett svar, som vi andra anse vara riktigt. Det är därför icke rätt, herr Samuelsson, att med anledning av detta svar stämpla hela den regering, som statsrådet tillhör, och statsrådet själv såsom en arbetarklassens fiende och såsom en, som vill stå till tjänst åt deras intressen, som stå mot ar-

Svar å
interpellation.
(Forts.)

betarna. Jag tror, att det behöver sägas ut, trots att det sagts förut vid detta tillfälle.

I detta anförande instämde herr *Jansson* i Falun.

Herr **Samuelsson**: Herr talman! När herr Vennerström tog så starkt till orda i denna fråga, vill jag som svar fortfarande citera något litet från socialdemokraternas föregående arbete, som ger belägg på att, medan herr Vennerström sade, att skulden faller på kommunistpartiet, vilket vi gärna taga, så faller skulden även på socialdemokraterna den tiden, då de verkligen arbetade som socialister. Herr Per Albin Hansson, som jag förut citerat, skrev 1906 i tidningen *Fram*: »Vi sträva efter att hos militären, stamsoldaten såväl som rekryterna, arbeta in medvetandet om att — det är de, som rikta gevären. Är de fullt medvetna härom och icke förlorat känningen med den klass, från vilken de utgått, utan minnas att de är blod av vårt blod och kött av vårt kött — då må de maktägande gärna kommendera ut militären för att kväva arbetarnas frihetssträvanden. Men de må ej glömma vilka som riktar gevären.»

Det var Per Albin Hansson den tiden. Precis de ord, som herr Vennerström säger att vi säga till våra kamrater i vapenrocken och vilket vi ej förneka, precis de orden är det, som herr statsrådet sade på den tiden. Herr Vennerströms dom på oss måste därför ovillkorligen falla mycket hårt tillbaka på herr försvarsministern, men jag dömer icke honom. Jag anser, att den tiden var han en socialist, den tiden var han en ärlig arbetarnas kämpe, men han har ändrat ståndpunkt betydligt sedan den tiden.

Jag har ingen anledning att mera gå in på de synpunkter, som herr Vennerström riktade så häftigt mot kommunisterna, ty på varenda punkt kan jag gentemot honom citera vad socialdemokraterna förut sagt och därmed ge belägg på att vad vi sträva efter är just vad ni, mina herrar, strävade efter den tiden, ni kunde betecknas såsom verkliga socialister. Jag skulle bara vilja fråga herr Vennerström: Om herr Vennerström såge, att arbetsköparna använde sig av fascistiska organisationer, av militär i kamp mot arbetarna, skulle herr Vennerström då verkligen draga i härnad mot dessa lika kraftigt, som herr Vennerström alltid gör mot oss bolsjeviker och kommunister? Gör herr Vennerström det, då tror jag, att man kan säga, att det vore en ofantligt stor fördel för arbetarna.

Gentemot herr Eriksson vill jag endast säga, att det är nog litet svårt för herr Eriksson att påstå, att det finns inga arbetare i södra eller mellersta Sverige, å vilkas vägnar jag har anledning att tala. Jag tror, att det är för mycket sagt, och jag är övertygad om att de synpunkter, som jag här i riksdagen förfäktat, gillas till och med av många, som stå utanför det kommunistiska partiet, av dem, som fortfarande kämpa såsom verkligt revolutionära kämpagestalter inom arbetarleden.

Chefen för försvarsdepartementet herr statsrådet **Hansson**: Herr talman! Kammarerna har naturligtvis redan uppmärksammat, att denna diskussion kommit ganska långt bort från vad interpellationen ursprungligen avsåg. Jag vill använda tillfället, innan den svävar ännu längre ut, att konstatera, att interpellanten icke ens gjort något försök att upprätthålla sina i interpellationen gjorda påståenden. Alla de åtgärder, som han där hade uppräknat såsom riktade mot arbetarklassen, har han i dag icke vidare talat om, utan han har använt den vanliga metoden, att när man icke kan fullfölja en diskussion, som man själv har börjat, talar man om något annat.

Jag skulle också vilja använda tillfället att taga upp det där citatet av vad jag sagt år 1906. Jag kan försäkra herr Samuelsson, att jag ännu i dag

skulle kunna, om så visade sig behöfligt, säga till soldaterna, att de måste erinra sig, att det är de, som rikta gevären. Skulle en så förtvivlad situation uppstå som ett inbördeskrig, kan ingen undandraga sig det personliga ansvaret för sina handlingar, och soldaten kan icke heller vid ett sådant tillfälle undanskylla sig på någon blind disciplin. När herr Samuelsson här försöker göra mig till bolsjevik, vilket såvitt jag vet är första gången, måste jag säga, att jag kan icke erkänna samstämmigheten mellan bolsjevikernas predikningar och vad jag skrev i unga år, vilket jag, särskilt med hänsyn till min då mycket unga ålder, anser vara ganska förnuftigt skrivet. När, jag upprepar det, jag predikade för soldaterna deras ansvarsplikt vid en eventuell social konflikt, skedde detta i en situation, då det här i landet häskade ett fåtal, som använde snart sagt vilka medel som helst för att förvägra folkets massa dess medborgarrätt, och det skedde i syfte att hos militären inskräpa den uppfattningen, att den icke får vara redskap i en härskande klicks hand. Vad är det ni vilja ha militären till, herr Samuelsson? Jo, till ett vapen i den bolsjevikiska klickens hand för att den skall kunna göra sig till maktägande i samhället. Likaväl som jag har bekämpat ett sådant användande i en annan klicks hand, kommer jag att utan prut bekämpa varje försök att lura ut några, de må vara klädda i uniform eller arbetsblus, i ett äventyr för att hjälpa några bolsjevikiska herrar till makten, några herrar, vars läror icke ha en sådan förankring hos folket, att de annat än på kuppens väg kunna komma att betyda något. Det förefaller mig, som om, när jag bekämpar dessa bolsjevistiska försök, jag endast fullföljer det bästa hos de idéer, som jag hävdade i min ungdom.

Svar å
interpellation.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Man brukar säga om tidningspapperet att det är tåligt — det finner sig i, att man trycker vad slags smörja som helst på det. Och jag får verkligen säga, att denna kammare är tålig, som finner sig i att i dag, då vi ha ett så stort arbete framför oss, sitta och höra på vad som förekommer från herr Samuelssons sida. Herr Samuelsson har framställt en interpellation, som grundar sig på rent löst skvaller och osanningar. Det har herr statsrådet uppvisat. I stället för att gå fram som en karl och be om ursäkt för att ha farit fram i ogjort väder, slingrar han sig på alla upptänkliga sätt undan och drar sig därvid ej ens för att förolämpa en medlem av regeringen. Vi äro sannerligen icke skyldiga att höra på herr Samuelssons vrövl. Vi ha nyttigare saker att företa oss här i kammaren. Lämnen herr Samuelsson åt sitt självförvållade öde, och låtom oss komma över till nyttigt arbete!

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag är fullt ense med den föregående ärade talaren om att det är onödigt att vi här sitta och höra på vad herr Samuelsson pratar, men jag undrar, om det icke skulle vara skäl i att komma överens om att åhöra ett svar på en bestämd fråga till herr Samuelsson, en fråga, som jag tänker tillåta mig framställa. Det första man bör ha klart för sig, är naturligtvis, huruvida det kan föreligga behov av att vidtaga några sådana skyddsåtgärder, som herr Samuelsson påstod hade vidtagits. Om ett sådant behov föreligger eller icke, kan herr Samuelsson lämna besked om. I den bolsjevikiska pressen har det ju dag ut och dag in, vecka efter vecka, månad efter månad, år efter år ropats på att man förbereder sig till och ämnar gå ut i en revolutionär aktion med väpnad makt. Det är då ganska naturligt, att åtminstone en del gott folk, som icke vet, hur betydelselös den där lilla gapande klicken är, får för sig, att man kanske behöver vidtaga några skyddsåtgärder. Nu menar jag, att vi skola utnyttja detta

Svar å
interpellation.
(Forts.)

tillfälle för att få klart besked, huruvida man från det kommunistiska partiets sida avser att med vapen i hand gå ut och bekämpa den bestående demokratiska ordningen i landet. Herr Samuelsson säger sig nu tala på arbetarklassens vägnar. Det gör han icke, men han bör i varje fall äga en viss rätt att tala på kommunistiska partiets vägnar.

Alltså, herr Samuelsson, svara på frågan: Ämnar det kommunistiska partiet med vapen i hand bekämpa den bestående demokratien i Sverige?

Herr Samuelsson: Det framgår alltför väl, att jag med mina citat har trampat en del socialdemokrater rätt så kraftigt på tårna. Hade jag icke det gjort, hade förvisso icke en 7 å 8 av dessa herrar uppträtt i debatten på det sätt, som de ha gjort.

När herr Rydén vill göra gällande, att jag har farit hän med rena osanningar, vill jag endast för herr Rydén påvisa vad greve Wachtmeister själv sagt i sin intervju till T. T. och vad länsstyrelsen i Karlskrona framhållit i sin intervju. Jag menar, att av detta framgår alltför väl, att det går icke att bagatellisera allt, herr Rydén, det ligger förvisso något bakom de åtgärder, som äro vidtagna från militärens sida.

Den fråga, som herr Olovson här riktade till mig, har jag redan klart och tydligt besvarat i det att jag sagt, att jag anser, att allt detta skrån om bolsjevikernas anfall m. m. endast föres för skenets skull för att dölja det huvudsakliga, nämligen striden på arbetsmarknaden.

Herr Hansson ville göra gällande, att jag icke hållit mig till interpellationsfrågorna. Ett sådant påstående är väl ändå rätt så oriktigt, ty jag har redan från början sagt, att jag har den uppfattningen av dessa åtgärder och av de meddelanden, som lämnats från vederbörande såväl vid flottans varv som i Karlskrona, att man förbereder en del åtgärder mot arbetarna. Jag kan icke heller vara nöjd med det svar, som herr Hansson lämnade. Därmed anser jag, att jag rätt så tydligt har varit inne på frågan. Jag står ännu fast vid den uppfattningen, att här vidtagas åtgärder, men icke mot bolsjevikerna, utan mot arbetarna i den strid, som nu pågår och som blir en följd av lockouten.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Jag vill kort och gott konstatera, att herr Samuelsson ställd mot väggen har brustit i svaret. Han har icke givit besked. I morgon skrånar man igen på det hållet.

Herr Samuelsson: Herr talman! Jag anser mig redan ha besvarat spörsmålet, men om herrarna vilja ha ett tydligare svar, finns det i vårt program, där det står, att vi anse, alldeles som socialdemokraterna gjorde förut, att det är nödvändigt för arbetar- och bondeklassen att organisera och beväpna sig för att vara beredda på den kommande samhällsombandningen. Men även socialdemokraterna ha förut förfäktat ett folkligt försvarsväsen, och ungefär haft samma synpunkter som vi på den borgerliga militarismen. Jag skall ytterligare citera ett par ledande socialdemokrater. Så sade t. ex. Charles Lindley, som fortfarande sitter i första kammaren, vid 1905 års partikongress: »Giv oss ett sådant fädernesland, som vi vilja ha, och vid Gud vi skola försvara det», och Lindblad i Göteborg, som också sitter i första kammaren, yttrade vid samma tillfälle: »Sverige är icke blott överklassens Sverige — detta vilja vi icke försvara — men arbetarnas Sverige skall väl en gång komma, och nog vilja vi försvara det.» Det är precis samma synpunkter, som vi lägga på frågan, då vi anse, att arbetarna måste organisera sig mot kapitalismen. Även här ha socialdemokraterna svikit sina gamla idéer.

Herr Engberg: Herr talman! Endast ett par ord. Den sista ärade talaren förklarade, att kommunisterna vilja beväpna icke blott arbetarna utan också bönderna. I Hälsingland gick en gång en länsman och promenerade på vägen. En man från grannsocknen fick se honom och frågade en bekant: »Vem är det där?» — »Jo, det är länsman.» — »Ja», sade då den förste, »vi hade en tocken där vi med, men han har komme bört.» Jag misstänker, herr talman, att om herr Samuelsson och hans gossar vilja göra det äventyret att beväpna också den svenska bondeklassen, går det nog med dem, som det gick med länsman.

*Svar å
interpellation.
(Forts.)*

Herr Samuelsson: Herr talman! Jag vill säga till herr Engberg, att samma misstanke kunde man också hysa gentemot socialdemokraterna den tid, de arbetade för sin folkliga försvarsorganisation.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Jag vill endast förklara, att bönderna icke, ej ens bönderna i Norrbottens län, äro redo att ställa sig på kommunisternas sida.

§ 4.

Herr statsrådet *Linders* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 125, angående anordnandet av en allmän jordbruksräkning under 1925;
nr 126, angående befrielse för N. A. Svanberg och P. Larsson från viss skadeståndsskyldighet; och
nr 131, angående ytterligare statsunderstöd till Sävås regleringsföretag.
Nämnda propositioner bordlades.

§ 5.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 18 mars 1925.

Till justitiedepartementet hade från överståthållarämbetet insänts en den 16 mars 1925 dagtecknad riksdagsmannafullmakt av innehåll att, sedan statsrådet Hjalmar Branting blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för Stockholms stad för tiden till den 1 januari år 1929, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 87 § i lagen om val till riksdagen ledamoten av Matteus skoloråd Signe Wessman blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år 1929.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till kammaren.

I ämbetet:
Erik M. Kellberg.

Jämte det protokollet lades till handlingarna förklarade kammaren fru Wessman behörig till riksdagsmannakallets utövande.

Herr talmannen meddelade, att fru Wessman denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 6.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 79, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 2 och 4 §§ vattenlagen.

§ 7.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 80, angående godkännande av en mellan Sverige och Tyskland avslutad skiljedoms- och förlikningskonvention;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 86, angående försäljning av komministerbostället Klockargården nr 1 i Skinnskattebergs socken;

till statsutskottet propositionerna:

nr 102, angående överlåtelse till Lunds stad av vissa byggnader å förutvarande tomten för folkskoleseminariet i Lund m. m.;

nr 103, angående ombyggnadsarbeten vid karolinska mediko-kirurgiska institutet;

nr 104, angående tillbyggnadsarbeten vid kungl. biblioteket;

nr 106, angående ytterligare medel för iordningställande av trädgården vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte; och

nr 108, angående utbyte av viss del av folkskoleseminariets i Karlstad tomtområde mot annan mark; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 109, angående förhöjt understöd åt slöjd-läraren A. Larsson.

§ 8.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna och remitterades därvid

till särskilda utskottet motionerna:

nr 292, av herr *Westman m. fl.*;

nr 293 och 294, av herr *Fjellman*;

nr 295, av herrar *Gardell* i Gans och *Gardell* i Stenstu;

nr 296, av herr *Svedman*; och

nr 297, av herr *Johanson* i Huskvarna; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 298, av herr *Dahlén m. fl.*; och

nr 299, av herr *Heiding*.

§ 9.

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 18 och 19, första lagutskottets utlåtande nr 18 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 19—26.

§ 10.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av herr andre vice talmannen Nilsson, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att föreliggande statsutskottsutlåtande måtte föredragas punktvis genom uppläsande allenast av kantrubrikerna.

Denna hemställan bifölls.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten 2*, angående riksarkivet; och yttrade därvid

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter torde finna, har undertecknad jämte herr Strindlund vid denna punkt låtit anteckna en reservation. Jag vill på förhand säga, att det ju finnes mycket små utsikter för att vi skola kunna vinna gehör för vår uppfattning, men vi ha ändå ansett det vara lämpligt att ange vår ståndpunkt till frågan. Jag vill också genast säga, att jag icke kommer att göra något yrkande vid denna punkt.

Det är ju så, att punkt 2:o och punkt 5:o i förevarande utlåtande ha ett nära samband med varandra. Punkt 2:o gäller riksarkivet och punkt 5:o landsarkiven, och man har varit av olika uppfattning om i vilka lönegrader förste arkivarierna i riksarkivet och landsarkivarierna vid landsarkiven skulle placeras. Det har från en hel del personer, som äro sakkunniga på området, sagts, att det bör vara en lönegrads skillnad mellan dessa två kategorier av befattningshavare. Jag skall för min del icke gå in på någon utläggning av den saken. Jag kan godtaga de skäl, som säga, att det bör vara en skillnad, men jag kan också godtaga de skäl, som säga, att det icke bör finnas någon skillnad. Varför jag anmält en reservation har varit därför, att det ifrån anhängarna till den högre löneställningen för landsarkivarierna har sagts, att de för sitt vidkommande under inga förhållanden kunde vara med om en likställighet, och jag har då trott, att det skulle gå lättare att bringa ned landsarkivariernas löneställning något, om man toge nödig hänsyn härtill redan när man går att fatta beslut i punkt 2:o om löneställningen för förste arkivarierna i riksarkivet.

Nu har jag hört, att första kammaren utan votering bifallit utskottets yrkande i punkt 2:o, och det är då klart, att jag för min del måste vara mycket tveksam, om det kan tjäna något till att ta kammarens tid i anspråk i denna fråga, alldenstund som sagt utsikterna väl äro synnerligen små för oss att kunna vinna gehör för vår uppfattning. När riksdagen gjorde sitt principuttalande för några veckor sedan om de förhållanden, som borde föreligga för att en uppflyttning från den gamla 15:e till den 16:e lönegraden skulle kunna ske, vidtog riksdagen en skärpning av vad Kungl. Maj:t och civilförvaltningens lönenämnd hade ansett skulle vara tillräckligt. Jag vet icke så noga, om den skärpningen kan äga tillämpning på förste arkivarierna i riksarkivet, men det förefaller mig, som om man hade varit väl rundhänt, när man här har föreslagit en uppflyttning av riksarkivarierna. Det kan ju hända, att deras tjänstgöring kan vara av sådan art, att den kan betraktas såsom mera självständig än den vanliga tjänstgöringen av befattningshavare i den gamla andra normalgraden. Jag skall, som jag förut sade, icke tvista med någon om den saken, men jag har trott, att försiktigheten kunde bjuda, att man hade stannat vid lönegraden B 24 för riksarkivets förste arkivarier, och sedan placerat landsarkivarierna i lönegraden B 26.

Herr talman! Jag skall vid denna punkt icke framställa något yrkande, men jag kommer däremot att vid punkten 5:o yrka på en nedsättning av landsarkivariernas placering i löneskalen från lönegraden B 27 till B 26.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

*Ang.
riksarkivet.*

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställts bifölls.

*Ang. önc-
reglering för
landsarkiven.*

Punkten 5, angående lönereglering för landsarkiven.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 5 av åttonde huvudtiteln framlagt förslag till lönereglering för landsarkiven.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren väckt motion, nr 206, av herr *Jensen*, som föreslagit, att landsarkivarierna samt expeditionsvakterna vid landsarkiverna måtte uppföras, de förra i lönegraden B 27 och de senare i lönegraden B 7 i stället för de av Kungl. Maj:t föreslagna lönegrader resp. B 26 och B 5.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr *Jensens* ovanberörda motion

a) förklara, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle från och med den 1 juli 1925 äga tillämpning å befattningshavare vid landsarkiv;

b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid landsarkiven på följande sätt:

Befattningar.	Lönegrad.
4 landsarkivariier	B 27
1 andre arkivarie	B 21
4 expeditionsvakter	B 5

c) fastställa i momentet intagna ordinarie avlöningsstater och övergångsstat för landsarkiven;

d) besluta, att, där sådan ordinarie tjänsteman vid landsarkiv, å vilken förenämnda avlöningsreglemente komme att äga tillämpning, enligt hittills gällande avlöningsbestämmelser ägt uppbära någon del av avlöningen — såväl i stat upptagen avlöning som tillfällig löneförbättring — i förskott, vid ingången av juli månad 1925 till honom skulle på statsverkets bekostnad utbetalas ett belopp, motsvarande vad tjänstemannen skulle hava i den befattning, han vid utgången av juni månad 1925 innehade, i förskott uppburet för juli månad 1925, om de ditillsvarande avlöningsbestämmelserna då fortfarande varit gällande;

e) medgiva, att kostnaderna för berörda övergångsanordning finge bestridas av den i ordinarie staten för vederbörande landsarkiv upptagna anslagsposten för avlöningar till ordinarie tjänstemän;

f) förklara, att övriga av riksdagen i dess skrivelse den 22 februari 1921 nr 55 lämnade medgivanden i anledning av den av riksdagen då beslutade löne-regleringen för statsdepartement med flera verk skulle i tillämpliga delar gälla även beträffande landsarkiven; och

g) under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie bestämda anslaget till landsarkiven — uppföra dels ett ordinarie förslagsanslag, »Landsarkiven», med 87,400 kronor och dels ett ordinarie anslag, »Övergångsstat» för landsarkiven, med 2,400 kronor.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Kvarnzelius*, *Wallis*, *Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud*, *Olsson* i Blädinge och *Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *Jensens* ovanberörda motion

- a) ----- Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.
(Forts.)
- b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid landsarkiven på följande sätt:

Befattningar.

Lönegrad.

4 landsarkivariar B 26

c) fastställa i momentet intagna ordinarie avlöningsstater och övergångsstat för landsarkiven;

d) -----

e) -----

f) -----

g) under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie bestämda anslaget till landsarkiven — uppföra dels ett ordinarie förslagsanslag, »Landsarkiven» med 85,600 kronor och dels ett ordinarie anslag, »Övergångsstat för landsarkiven», med 2,400 kronor;

av herrar *Oscar Olsson* och *Asplund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr *Jensens* ovanberörda motion

a) -----

- b) bestämma antalet ordinarie befattningar vid landsarkiven på följande sätt:

Befattningar.

Lönegrad.

4 expeditionsvakter B 7

c) fastställa i momentet intagna ordinarie avlöningsstater och övergångsstat för landsarkiven;

d) -----

e) -----

f) -----

g) under riksstatens åttonde huvudtitel — med uteslutande av det ordinarie bestämda anslaget till landsarkiven — uppföra dels ett ordinarie förslagsanslag, »Landsarkiven», med 88,700 kronor och dels ett ordinarie anslag, »Övergångsstat för landsarkiven», med 2,400 kronor;

av herr *Carl G. Ekman*; samt

av herr *Kristensson* i Göteborg.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Jensen: Herr talman! I anledning av det förslag, som Kungl. Maj:ts framlagt i denna fråga, har jag väckt en motion, i vilken jag hemställer om vissa ändringar i det föreslagna avlöningsreglementet. Statsutskottet har varit vänligt att tillmötesgå denna motion till en del, nämligen beträffande landsarkivarierna, men beträffande vaktmästarna eller, såsom de numera heta, expeditionsvakterna har utskottet förklarat, att det icke kunde biträda det förslag, som inrymmer i min motion, nämligen att expeditionsvakterna placerades i lönegruppen B 7.

Jag skall taga mig friheten att göra en liten jämförelse mellan de nu utgående avlöningarna till vaktmästarna i landsarkivet och de löneförmåner, som skulle inträda, i den händelse riksdagen bifaller utskottets förslag, resp. det av mig föreslagna avlöningssystemet. Jag utgår vid denna jämförelse ifrån att såväl de nu utgående avlöningarna som tjänstgöringsförhållandena vid det

Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.
(Forts.)

tillfälle, då riksdagen bestämde dem, voro väl avvägda. Man finner då, att på en D-ort, alltså å en ort där Lunds och Göteborgs landsarkiv äro förlagda, utgå för närvarande lön, tjänstgöringspenningar, tillfälligt lönetillägg och dyrtidstillägg i lägsta lönegraden med sammanlagt 2,278 kronor per år. Av denna summa skall befattningshavaren avstå ett belopp av 175 kronor för den bostad, som upplåtits åt honom i statens hus, och för det bränsle och lyse, som tillerkännes honom såsom befattningshavare. Då återstår ett belopp av 2,103 kronor såsom kontant utkvitterad avlöning. Enligt det nu föreliggande Kungl. Maj:ts förslag skola dessa befattningshavare placeras i gruppen B 5, och det visar sig då, att lön, tjänstgöringspenningar och dyrtidstillägg skola utgå med en summa av 2,718 kronor i lägsta lönegrad. Härtill kommer emellertid den bestämmelsen, att befattningshavaren icke, såsom hittills, skall avstå 175 kronor för den bostad, bränsle och lyse, som han erhåller, utan bostaden skall ersättas av befattningshavaren enligt gängse pris på orten. Om vi då utgå ifrån att dessa befattningshavare innehava en bostad om två rum och kök och på den plats, vilken jag närmast känner till, nämligen Lund, denna bostad värdesättes till ett belopp av 600 kronor, som han skall avstå, och vidare bränsle och lyse beräknas till ett värde av 200 kronor, så kommer man upp till en summa av 800 kronor, med vilken hans avlöningsförmåner minskas. Dessutom inrymmer förslaget, att befattningshavarnas tjänstgöring skall utsträckas en timme om dagen, eller 300 timmar om året. Jag förmodar, att man anser det vara rättvist, att dessa befattningshavare för denna ökade tjänstgöringstid böra ha någon liten ersättning, och jag har beräknat ersättningen för den ökade arbetstiden till 50 öre i timmen eller 150 kronor om året. Då kommer jag upp till en sammanlagd summa — hyressumman, bränslesumman och den ökade summan för tjänstgöring — av 950 kronor. Drar jag den summan ifrån det lönebelopp, dessa befattningshavare enligt det föreliggande avlöningsförslaget, B 5, skulle erhålla, få de en realinkomst av 1,768 kronor, medan de enligt nuvarande löneförhållanden åtnjuta en realinkomst på 2,103 kronor. De få alltså, som herrarna finna, en ganska avsevärd reduktion i realbehållningen av sina inkomster.

Detta var beträffande den lägsta lönen. Beträffande den högsta lönen visar det sig också, att ett bifall till propositionen skulle komma att innebära en faktisk lönesänkning för dessa befattningshavare. Ett bifall till den framställning, som jag har gjort, nämligen placering av dessa befattningshavare i B 7, visar, att skillnaden mellan nu utgående lägsta lön och den lägsta lönen enligt det förslag, som inrymmes i min motion, skulle bli en krona i löneförhöjning om året; i högsta lönen skulle det bli något över 250 kronor.

Jag ber vidare att få påpeka, att det arbete, som vaktmästarna vid dessa institutioner utföra, enligt vad såväl riksarkivets yttrande som inhämtade yttranden från landsarkivarierna i landet visar, inte enbart inskränker sig till vad man brukar kalla vanligt vaktmästararbete, med budsändningar i staden och dylikt. Det omfattar även en hel mängd expeditiönsarbete. Sålunda vittnar landsarkivariens i Lund skrivelse till riksarkivet om, att vaktmästaren där utför expeditiönsarbete i sådan utsträckning, att man genom hans utnyttjande i sådant arbete inbesparar ett skrivbiträdes avlöning inom detta landsarkiv. Jag ber vidare att få påpeka, att vid åtminstone ett par av våra landsarkiv upprätthålla dessa vaktmästare, om inte till namnet så dock till gagnet, ett vicevärdskap för statens hus. Genom detta vicevärdskaps upprätthållande bindas dessa befattningshavare vid institutionen inte enbart under den tid, då de förätta sin tjänstgöring, utan de bindas faktiskt vid institutionen jämt och ständigt. I instruktionen för landsarkivens vaktmästare finnes en bestämmelse, att de inte utan landsarkivariens tillstånd få lov att avlägsna sig från staden eller samhället utan att ha anmält detta och någon annan befattningshavare

tillsatts att ha det överinsende över institutionsbyggnaden, som åligger vaktmästaren.

Det synes mig på grund av de skäl, som jag här har framhållit, vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att riksdagen bifaller det förslag, som inrymmer i den av mig väckta motionen och i den av herrar Oscar Olsson och Asplund i första kammaren vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna herr Olssons reservation.

*Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.
(Forts.)*

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Endast ett par ord! Vid ett bifall till den reservation, som herrar Olsson och Asplund vid denna punkt ha avgivit, blir följden den att tusentals vaktmästare komma med samma begäran att bli uppflyttade i högre lönegrad. Det går inte an att på en enskild motionärs begäran göra så riskabla omflyttningar på lönerna, som det här är fråga om, utan avvakta vad Kungl. Maj:t i dylika fall har att säga.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Det var ett intressant yttrande av herr Bengtsson i Norup, att det inte beträffande vaktmästarna går an att på grundval av en enskild motion göra en uppflyttning i löneplaceringarna. Men i samma punkt har ju utskottet gjort en omflyttning och sålunda varit mera konungsligt än konungen själv. Det har nämligen flyttat upp landsarkivarierna från den av Kungl. Maj:t föreslagna placeringen till 27:e lönegraden. Det var med stor förvåning jag åhörde debatten inom statsutskottet och fann, att man där gick så långt i tillmötesgående. När man känner till, vilken läggning de ledamöter i statsutskottet ha, som ha det största inflytandet, när det är fråga om uppflyttningar, har man verkligen rätt att uttala en viss förvåning, när vid punkter, där befogade, ömmande eller berättigade skäl kunnat föreligga, de ha ställt sig absolut avvisande, men här, där det enligt mitt förmenande inte finns det allra ringaste skäl, har man gått in för en uppflyttning. Till och med har man visat sig mera generös än den nu sittande regeringen, som ju i många avseenden betraktas såsom inte förande sparsamhetens talan i alltför stor utsträckning.

Efter att ha konstaterat detta vill jag endast peka på, att det är ytterst få av tidigare andragradstjänstemän, som kommit i åtnjutande av den löneplacering, som här har föreslagits för landsarkivarierna. Där så har skett, ha de oavvisligen måst intaga en självständig ställning inom förvaltningen, haft en hel del underordnade tjänstemän att sköta om och ävenså haft högt kvalificerade arbetsuppgifter att fylla. Nu säger man, att landsarkivarierna intaga just en sådan säregen ställning. Ja, visst äro de ute i landsorten placerade inom institutioner, där de rent personligen inte ha någon som går över sig dag ut och dag in. Men det är att märka, att dessa landsarkiv sortera under riksarkivet, att riksarkivet och tjänstemän därifrån utöva kontroll och inspektion över landsarkiven, och jag antar även, att landsarkivarierna få sina instruktioner från riksarkivet beträffande ordnandet av deras arkiv.

Sålunda vill jag för min del inte tillmäta de här ifrågavarande anställningarna så stor betydelse, att de skulle berättiga till en uppflyttning i 27:e lönegraden. Kungl. Maj:t har ju för sin del ansett, att en placering i 26:e lönegraden är tillfyllest, och jag tycker verkligen, att andra kammaren för sitt vidkommande skall kunna i någon mån visa, att den vill hålla igen, när det gäller klättrandet på den så kallade lönetrappstegen, och inte låta klättringen ske alltför hastigt. I annat fall misstänker jag starkt, att vi få bygga ut stegen med ett tiotal nya pinnhål, något som jag tror för statsverkets vidkommande ur ekonomisk synpunkt inte skulle vara så synnerligen välgörande.

Herr talman, på grund av de många reservationer, som i fortsättningen före-

Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.
(Forts.)

ligga i den långa huvudtitel, som vi i dag behandla, ber jag att med dessa ord få yrka bifall till den reservation, som är bifogad utskottets betänkande och avgiven av herr Kvarnzelius med flera.

I detta yttrande instämde herrar *Olsson* i Blädinge och *Carlsson-Frosterud*.

Herr Sjöström: Herr talman! Jag skall kort och gott be att få instämma i och därmed understryka vad motionären herr Jensen har anfört vid denna punkt. Då vi även i den stad, som jag har äran representera, ha ett landsarkiv, känner jag ganska väl till huru det, därest utskottets förslag bifalles, skulle komma att gå med vaktmästarbefattningarna.

Men först och främst vill jag påpeka den egendomligheten, att när statsutskottet här har bifallit herr Jensens motion endast till hälften, det vill säga i vad den gäller landsarkivarierna, men yrkat avslag på den del av motionen, som yrkar uppflyttning av expeditionsvakterna, har denna enligt mitt förmenande egendomliga åtgärd inte åtföljts av någon som helst motivering. Utskottet säger bara, att »vad däremot beträffar det motionsvis väckta förslaget om placering av expeditionsvakterna i lönegrad B 7, har utskottet inte kunnat tillstyrka detsamma». Mig synes det, som om man med den motivering, som framförts dels i motionen, dels nu senast av motionären själv, hade kunnat underkasta denna fråga en något vidlyftigare utredning eller motivering.

Jag vill här endast lämna några faktiska upplysningar, hur det kommer att gestalta sig för befattningshavaren vid Göteborgs landsarkiv. Enligt den av utskottet föreslagna lönegraden skulle han erhålla en löneförhöjning av 861 kronor, men då får han i gengäld betala sin bostad, två rum och kök, till på orten gängse pris. Hyresersättningen för honom har hitintills beräknats till 175 kronor. Befattningshavarens bostad är av den art — jag har själv sett den — att han mycket lågt räknat får betala 1,000 kronor om året för densamma. Sålunda skulle denne befattningshavare, om utskottets förslag bifalles, här få en reell löneminskning av i det närmaste tusen kronor, även om jag då har räknat mycket lågt i fråga om ersättningen enligt gängse pris för hans bostad. Mig synes det, att denna löneroglering är en löneroglering bakåt, och det är ju inte brukligt att gå tillväga på det sättet, då det gäller statens befattningshavare, och jag anser, att utskottets förslag icke bör godkännas.

Herr Bengtsson i Norup ansåg, att man genom att bifalla reservationen skulle skapa ett prejudikat vad det gäller övriga liknande vaktmästarbefattningar i statens tjänst. Nu håller jag före, att om sådana krav skulle framställas, får riksdagen pröva dem i varje särskilt fall och då med hänsyn till det arbete de ha att utföra. Jag tror knappast, att man kan jämföra dessa övriga vaktmästarbefattningar med dem vid landsarkiven. Ty vaktmästarna där ha, som herr Jensen i sitt anförande nyss påvisade, en helt annan sysselsättning, mera självständig, noggrann och pietetsfull än vad som i allmänhet är fallet med vaktmästarbefattningar vid verk och inrättningar.

Herr talman, jag finner, att det krav, som motionären har framställt i sin motion på denna punkt, icke alls är obilligt, utan tvärtom synnerligen rimligt och rättvist, att det bör tillmötesgås. Jag hemställer om bifall till den av herrar *Olsson* och *Asplund* vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Rydén: Herr talman! Beträffande den av herr Jensen väckta motionen vill jag erinra, att inom statsutskottets andra avdelning funnos enhälliga sympatier för att gå motionen till mötes. Men inne i det samlade statsutskottet framförde alla våra lönerogleringsexperter en sådan mängd av argument mot motionen och tecknade farhågorna mot att gå med på densamma på ett

sådant sätt, att avdelningen inte erhöill majoritet — jag tror det var 13 röster mot 11, som i utskottet avgåvos till förmån för utskottets utlåtande.

Vi förde inte fram någon reservation i frågan just på grund av den mängd av argument, som från löneregeringsexperternas sida kommit fram. Jag vill emellertid säga, att jag fortfarande är mycket, mycket tveksam om, huruvida dessa argument äro tillräckligt vägande. Det förefaller mig, som om landsarkivens vaktmästarbefattningar, särskilt i de landsarkiv, där de ha ett slags vicevärdsställning, vore så skilda ifrån vad som i allmänhet kräves av expeditionsvakterna i den centrala statsförvaltningen, att det verkligen kunde finnas skäl att här göra en åtskillnad.

Naturligtvis är det otänkbart, att motionen bifalles här i dag, när man inte lyckats att få majoritet för den i utskottet. Men jag skulle som min enskilda uppfattning vilja uttala, att denna fråga med detta inte bör anses vara slutgiltigt avgjord. Om Kungl. Maj:t skulle finna, att det t. ex. blir på det sättet, som herr Jensen här har framhållit och som jag tror är riktigt och att beslutet alltså rentav skulle innebära en löneminskning i några fall för landsarkivens vaktmästare, skulle jag vilja uttala den förhoppningen, som många i utskottet också hysa, att denna fråga bör tas under omprövning, sedan en utredning i dessa avseenden föreligger.

Vad så beträffar den andra delen av herr Jensens motion, om landsarkivarierna, skulle jag vilja framhålla, att väl knappast någon enda sakkunnig person hyser den uppfattningen, att landsarkivarier och förste arkivarier i riksarkivet skulle vara med varandra jämställda. Ja, kanske det är oriktigt att säga, att alla dela denna uppfattning, ty från riksarkivet har under den tid, när dåvarande statsrådet Clason inte var dess chef, avgivits ett mycket underligt utlåtande. Men om vi ta sådana i löneregeringsfrågor sakkunniga och förfarna institutioner som t. ex. 1902 års löneregeringskommitté, som torde vara den mest sakkunniga institution vi ha haft här i Sverige på detta område, har den på sin tid tillstyrkt, att landsarkivarierna skulle stå två lönegrader över förste arkivarierna. Statskontoret, som bland ämbetsverken är vår mest sakkunniga myndighet på löneregeringarnas område, tillstyrkte också en sådan anordning, och en sådan man som Carl Gustaf Ekman i första kammaren, som väl är en av våra nu sakkunnigaste personer i löneregeringsfrågor, förklarade i statsutskottet, och hans reservation ger det vid handen, att det borde vara en löneskillnad mellan tjänsterna, så att landsarkivarierna borde stå framför förste arkivarierna i riksarkivet. Jag tror nästan också, att jag vågar påstå, att herr Jansson i Falun haft en sådan uppfattning, när han visserligen gick emot statsutskottets majoritet i fråga om landsarkivarierna, men dock fann sig föranlåten att med hänsyn därtill reservera sig och föreslå, att förste arkivarierna i riksarkivet skulle placeras i en ännu lägre löneklass än Kungl. Maj:t föreslagit. Han hade då otvivelaktigt den uppfattningen, att här borde det vara en skillnad.

Det är omöjligt att underlåta att taga hänsyn till, att faktiskt så gott som alla varit överens om, att landsarkivarierna böra stå en eller två lönegrader högre än förste arkivarierna i riksarkivet. Nu har emellertid kamnaren nyss beslutat, att förste arkivarierna skola placeras i den nya lönegraden B 26, och det finns då, efter min uppfattning, inte någon möjlighet, om man överhuvud taget skall ta hänsyn till dessa tjänsters inbördes beskaffenhet, att underlåta att placera landsarkivarierna i B 27. Eljest skulle man ha gått den andra vägen, som jag hade kunnat vara med om, nämligen att sänka förste arkivarierna till B 24. När man emellertid inte har gått den vägen här i riksdagen, varken i första eller andra kammaren, kan man inte underlåta att placera landsarkivarierna i B 27. Deras arbete är självständigt, de äro chefer för sina arkiv och de ha naturligtvis på ett helt annat sätt självständigare uppgifter både

Ang. löneregering för landsarkiven.
(Forts.)

Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.

(Forts.)

utåt och inåt, än vad förste arkivarierna ha inom sina sektioner, då de ha både arkivråd och riksarkivarie över sig.

Av dessa skäl, herr talman, skall jag be att få hemställa, att kammaren ville bifalla statsutskottets hemställan. Men jag trycker ännu en gång på det som min enskilda uppfattning, och som också omfattades med allmän sympati inom avdelningen, att vaktmästarfrågan inte borde få anses vara definitivt avgjord härmed. Skulle det visa sig, att farhågorna från motionärens sida äro riktiga, så borde också frågan tas upp av Kungl. Maj:t till ny omprövning ett följande år.

Herr **Lindqvist** i Halmstad: Herr talman! I det korta anförande, som herr Bengtsson i Norup här höll, sade han bland annat, att om vi bifalla herr Jensens motion och höja lönerna för vaktmästarna, kommer konsekvensen att bli, att minst tusen andra vaktmästare också komma och vilja ha löneförhöjning. Jag tror, att herr Bengtsson i Norup har rätt i detta fall, om icke precis beträffande antalet så ändå därutinnan, att konsekvenserna bliva ungefär sådana. Men jag tycker, att herr Bengtsson skulle ha fullföljt denna tanke, att verkan kommer att bliva densamma icke endast i fråga om vaktmästarna utan även när det gäller de andra befattningshavare, för vilka herr Jensen har motionerat om höjning, vilket utskottet också har bifallit och därigenom gått utöver vad Kungl. Maj:t hade föreslagit. Visserligen kan man icke säga här, att det kommer att medföra konsekvenser för så många, ty det är icke så många, som äro alldeles jämställda med landsarkivarierna, men det föreligger i alla fall en viss fara för att om dessa befattningshavare placeras i den lönegrad, som statsutskottet har föreslagit, andra tjänstemän komma att hänvisa till dessa landsarkivariar och vilja komma upp i en högre löneklass. Om jag icke tagit fel, har under de år, jag suttit i riksdagen, det många gånger varit så i fråga om löner, att det har gått, som när man rullar en snöboll och det samlar sig mer och mer snö på den. När det gäller statstjänstemännens löner, även om det är fråga om ett litet antal och rör sig om små belopp, tror jag likväl, att riksdagen gör klokt i att iakttaga den största försiktighet, ty tiderna äro sådana, mina herrar, och det få vi icke blunda för, att åtminstone för tillfället är det den största anledning för oss att se till, att icke lönerna höjas så, att löneutgifterna till statstjänstemännen bli större, än de för närvarande äro. Jag tror, att de skäl, Kungl. Maj:t anført för sitt förslag, äro tillräckligt bärande. Jag skall icke läsa upp dem utan ber att få hänvisa till statsverkspropositionen sidan 34, där statsrådet har behandlat denna sak.

När det nu har sagts av motionären, och jag tror visst även av herr Sjöström, att ett avslag på herr Jensens framställning i fråga om vaktmästarna skulle medföra icke ett status quo utan en minskning för dessa, så vill jag för min del icke vara med om att gå den vägen, särskilt när det gäller de lägst avlönade tjänstemännen, att de skola få mindre, än de ha. Men skulle förhållandena bli sådana, som herr Jensen här sagt, anser jag, att den saken måste rättas till vid en annan riksdag, och om vi skola gå in för en höjning här, bör det bli på framställning av Kungl. Maj:t, som jag har anledning tro mera objektivt än en enskild motionär behandlar dessa lönespörsmål.

Som denna fråga nu ligger, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till den reservation, till vilken herr Jansson förut har yrkat bifall, nämligen den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna.

Herr **Sköld** instämde häruti.

Herr **Kristensson** i Göteborg: Herr talman! Jag har fogat en blank reservation till denna punkt, och jag skall be att med några ord få motivera min ställning till det här föreliggande lönespörsmålet.

Inom statsutskottet var situationen, såsom förut här har relaterats, rätt så invecklad, när detta ärende behandlades. Först bifölls den del av motionen, som rörde de högre tjänstemännen, nämligen landsarkivarierna, och sedan avsågs den del av motionen, som rörde de lägre tjänstemännen eller dem, som enligt vad motionären nu har upplyst om, skulle genom denna löne reglering till och med få nedsättning. Då kunde jag icke vara med. Jag ställde mig neutral i första voteringen just av samma skäl, som herr Rydén här har nämnt, att det borde vara en viss skillnad mellan förste arkivarierna i riksarkivet och landsarkivarierna. Men jag ansåg, att man måste i allmänhet i dessa löne regleringsfrågor följa Kungl. Maj:t eller åtminstone fordra, att Kungl. Maj:t först haft dessa frågor under utredning, ty i annat fall blir, när vi nu ha trettio pinnhål att klättra på, det utskott, som behandlar lönefrågorna, ställt i en sådan situation, att det snart icke vet varken ut eller in, därest man vill på olika punkter frånga den skala, som av sakkunnigt folk är uppställd.

Nu, herr talman, är mitt votum i fråga om den reservation, som gäller vaktmästarna, beroende av utgången av voteringen beträffande landsarkivarierna, och jag vill därför verkligen rikta den hemställan till herr talmannen, att herr talmannen måtte ställa propositionen så, att kammaren blir i tillfälle att avgöra och var för sig lösa frågorna om, var vi skola placera landsarkivarierna och var vi skola placera vaktmästarna. Är det så, att kammaren skulle på enskild motionärs framställning flytta upp landsarkivarierna, på sätt utskottet har föreslagit, vill jag förbehålla mig rätten att också få rösta för att vaktmästarna skola komma i samma situation, ty jag tror icke ett ögonblick på vad herr Bengtsson i Norup här försäkrat, att det skulle bli tusen konsekvensfall av detta. Om det blir så många, så man kan räkna dem på herr Bengtssons i Norup fingrar, blir det mycket det, ty det är obestriddigt, att de vaktmästare, som det här gäller, ha en alldeles speciell särställning och alldeles speciella uppdrag, som i ungefär samma grad som i fråga om landsarkivariernas uppflyttning kunna motivera dessa vaktmästares uppflyttning från B 5 till B 7.

Jag vill alltså hemställa, att herr talmannen skiljer på dessa tvenne löne regleringsfrågor.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Med hänsyn till det yrkande, som gjorts av talaren på göteborgsbänken, förmodar jag, att talmannen finner sig föranlåten att framställa särskild proposition i fråga om reservationen till förmån för vaktmästarna i landsarkiven. Jag ber därför att få säga några ord om den saken. Beträffande uppflyttningen i högre lönegrad av landsarkivarierna har herr Rydén på ett så tillfredsställande sätt motiverat denna åtgärd, att därom behöver ingenting sägas vidare. Jag skall be att i den delen få instämma med honom.

Vad åter vidkommer vaktmästarnas löner, har herr Jensen sökt visa, att det skulle medföra en löneminskning för vaktmästarna, i den händelse ändrat beräkningssätt för bostadshyran kommer till stånd. Det är emellertid en hypotes tills vidare. Det vill under sådana förhållanden förefalla riktigast att åtminstone bida tiden, intill dess att denna hypotes blir bekräftad av de faktiska förhållandena. Visar det sig vara så, som herr Jensen gjort gällande, att den föreslagna löne placeringen kommer att innebära en ogynnsamare ställning för vaktmästarna vid landsarkiven än för andra, torde rättelse härutinnan icke förvägras.

Herr Rydén har tidigare erinrat om att vi på andra avdelningen i statsutskottet ursprungligen ställde oss mycket sympatiska mot herr Jensens mo-

*Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.*
(Forts.)

tion även i denna del, men när sedan ärendet förekom till behandling inför statsutskottet i dess helhet, framfördes synpunkter, vilka gjorde, att vi funno oss föranlätna att falla ifrån det bifallsyrkande, vi tidigare hade gjort. Detta är riktigt. Klart är, att om man skall gå på ett bifall till herr Jensens motion, i vad det gäller uppflyttandet av vaktmästarna i högre lönegrad, skulle det medföra konsekvenser på en hel del andra områden. Även om det icke blir tusentals fall, såsom här sagts, så blir det dock säkerligen ekonomiska konsekvenser av betydande räckvidd, och då man som sagt ännu icke är fullkomligt övertygad om, hur det kommer att ställa sig vid beräkningen av hyres- och bränslevärdena, så vill det förefalla mig, som om det riktigaste vore att avbida detta och först därefter fatta position i saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Herr Rydén sade i sitt anförande, att all sakkunskap intagit samma ståndpunkt som statsutskottet. Jag skall icke ett ögonblick tvista med herr Rydén om den saken. Men jag vill fråga: kan det icke anses, att Kungl. Maj:t har ägnat denna fråga en sakkunnig prövning? Jag för min del har den bestämda uppfattningen, att den mest sakkunniga prövning, som här föreligger, återfinnes i den kungl. propositionen.

Nu sade herr Rydén, att han har den uppfattningen, att även jag för min del skulle ha ansett, att en lönegrads skillnad mellan dessa bägge befattningshavare vore befogad. Jag sade i mitt första anförande här i dag, att i den frågan vill jag icke diskutera med herrarna, därför att där kan man driva bägge satserna. När man läser riksarkivets inlaga till Kungl. Maj:t och ser, vilka arbetsuppgifter, som förste arkivarierna i riksarkivet ha, kan man lätt få den uppfattningen, att de på visst sätt äro avdelningsföreståndare. Detta vill jag emellertid icke uttala något omdöme om. De komma i alla fall icke högre än i 26:e lönegraden, och det kommer icke att prejudicera i någon större utsträckning, än vad som blir fallet, om vi flytta upp landsarkivarierna i 27:e lönegraden. Jag menar, att de konsekvenser, som därav komma, får riksdagen vara vänlig att taga, och jag har för mitt vidkommande icke velat stilla-
tigande vara med om att man utan särskild anledning här skall ge sig in på en väg, som faktiskt kommer att leda till ökade löner i en hel del fall.

Vad nu vaktmästarna angår, har herr Kristensson i Göteborg sagt, att hans votum i fråga om landsarkivarierna skulle bli beroende på vilken ståndpunkt kammaren intar i fråga om vaktmästarna. Det kan synas hårt ifrån min sida att säga, att jag för min del icke alls låter mig påverkas av vilket beslut som fattas i fråga om vaktmästarna, när det gäller arkivarierna. Varje sak må motiveras med saksäl var för sig. Jag vill ha sagt angående vaktmästarna, att det lär icke vara möjligt för riksdagen att placera dessa landsarkivvaktmästare med samma titel som andra vaktmästare i 7:e lönegraden, när man har hela den andra vaktmästarskaran i 5:e lönegraden. Följden blir naturligtvis, att man bryter sönder den enhetlighet, som gjort sig gällande i fråga om placeringen av vaktmästarna, och det anser jag för min del icke vara rådligt. Jag skall gärna erkänna, att vaktmästarna vid landsarkiven ha en helt annan uppgift att fylla än de vanliga expeditionsvakterna inom våra ämbetsverk, men om så är, få vederbörande se till, att de kunna ordna saken så, att de få den ersättning, som deras kvalificerade arbete kan vara värt. Men kom aldrig och begär, att man skall sätta dessa vaktmästare i 7:e lönegraden. Det kan medföra konsekvenser, som vi för ögonblicket icke kunna över-skåda.

Sålunda finner jag ingen anledning att frångå mitt förut framställda yrkande om bifall till herr Kvarnzelius' reservation såväl i vad den avser landsarkivarierna som vaktmästarna.

Herr Jensen: Herr talman! Endast ett par ord. Herr andre vice talmannen förklarade i sitt anförande, att jag använt mig av hypotetiska beräkningsgrunder. Jag vill gentemot detta säga, att jag endast hållit mig till de bestämmelser, som äro föreslagna, nämligen att befattningshavarna skola erlägga hyresersättning enligt de grunder och pris, som äro gängse på den ort, där befattningshavarna äro placerade. Jag har på basis av dessa bestämmelser här fått fram en siffra på hyran för en bostad av 600 kronor. Jag ber att såväl för herr andre vice talmannen som för kammaren få förklara, att jag skulle med största tillfredsställelse ge 600 kronor för den lägenhet, som vaktmästaren vid landsarkivet i Lund har, och jag skulle till och med, om andre vice talmannen ville vara mig till hjälp att skaffa en sådan lägenhet för detta pris, vara villig giva honom en liten provision för detta hans besvär.

*Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.*
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då det sägs mot mig, att det icke skulle bli tusentals liknande krav, så vill jag framhålla, att detta är icke min egen uppfinning, utan det var, som herr Rydén nämnde, i utskottet löneexperterna, som påvisade, att det skulle ha dylika följder med sig, och det var också därför, som utskottet så gott som enhälligt och i varje fall samtliga denna kammars representanter i utskottet togo avstånd från detta yrkande. Som frågan ligger här, särskilt efter herr Kristenssons i Göteborg yrkande, kan emellertid kammaren komma i en ganska svår situation, ty om båda dessa reservationer antagas av kammaren, blir följderna, att vi sakna varje lönestat för dessa kategorier. Därför är mitt yrkande, herr talman, att om mot förmodan kammaren skulle taga båda reservationerna, sedan det framställts proposition på var och en för sig, dessa båda punkter c) och g) måtte återremitteras till statsutskottet för uppgörande av ny stat. Om däremot endast en av reservationerna antages, behöver detta yrkande icke föranleda någon åtgärd.

Herr Rydén: Jag vill blott säga ett par ord till min vän herr Lindqvist i Halmstad, vars anförande jag i övrigt med avseende på hela dess inriktning kan giva min anslutning.

Jag har här i kammaren bekämpat förslaget om att flytta upp andra gradstjänstemännen i graden B 26, men det vann icke majoritet här, utan riksdagen uttalade sig för att man skulle göra en sådan placering, och det gör, att statsutskottet har fått gå tillväga, precis som jag sade den gången, nämligen att från fall till fall pröva, vilka som skola placeras på ett högre pinnhål och vilka som icke skola placeras där. Jag har varit ytterst tveksam i fråga om att placera förste arkivarierna i riksarkivet i B 26, på grund av att de icke äro självständiga föredragande inom ämbetsverket utan att där finnas arkivråd. Men vad jag icke på något sätt varit tveksam om, det är, att landsarkivarierna måste placeras åtminstone en lönegrad högre, om det skall tagas hänsyn till arbetets kvalifikationer och deras tjänstställning. När kammaren nu icke satt ned förste arkivarierna i den lönegrad, i vilken jag för min del möjligen ansett riktigast att placera dem, ehuru jag icke velat framföra en särmening i detta fall, så anser jag, att man i rättvisans namn måste vidhålla, att landsarkivarierna skola ställas i B 27. Och jag skulle, herr Jansson i Falun, icke varit med om detta, om det förhållit sig så, att vi icke haft några andra tjänstemän i landsorten att placera i B 27. Men herr Jansson i Falun har själv, när det gällde andra huvudtiteln, varit med om att tillstyrka, och riksdagen har på statsutskottets hemställan beslutat att placera vissa fängelsedirektörer i lönegraden B 27, och jag menar då, att låt vara att det gällt ett större fängelse, det dock är fullständigt lika berättigat att sätta landsarkivarierna i denna grad. Jag skulle ha kunnat vara med om,

Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.
(Forts.)

och det sade jag i utskottet, att placera landsarkivarierna i B 26, om förste arkivarierna hade placerats i B 24. Men det måste efter min uppfattning göras en skillnad, så att man kan tänka sig, att en person från riksarkivet är villig att söka sig ut från riksarkivet till ett landsarkiv och bli landsarkivarie. Men detta är icke möjligt, om man sätter dessa arkivarier i samma lönegrad.

Jag vill till slut, herr talman, säga, att jag anser icke de skäl, som anförts mot vaktmästarnas uppflyttning i B 7 vara så vägande, att jag icke kan biträda ett sådant förslag, om det skulle komma under omröstning. Det gjorde jag i statsutskottet tillsammans med 10 andra av utskottets ledamöter, men jag har icke velat reservera mig gentemot den stora sakkunskap, som bland annat herr Jansson i Falun, herr Carl Gustaf Ekman och herr Widell representera i detta ärende, och de voro bestämt avrådande i fråga om vaktmästarnas uppflyttning. Men jag tycker, att det är icke så starka skäl anförda, att jag, i fall det blir votering, behöver tveka att ge min röst för herr Jensens förslag även i denna del.

Herr Lindqvist i Halmstad: Jag kan naturligtvis icke vara annat än tacksam mot herr Rydén för det erkännande han gav åt de synpunkter, som jag för min del tillät mig framföra i denna fråga.

Herr Bengtsson i Norup sade, när han senast hade ordet, att herr Kristensson genom sitt yrkande hade bringat kammaren i en svår situation och att det skulle bli svårt för kammaren att taga ställning. Ja, den svårigheten, herr Bengtsson, är mycket lätt att övervinna, om kammarens majoritet följer den reservation, till vilken jag har yrkat bifall, nämligen den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna.

Nu säger herr Rydén i sitt anförande, att kammaren har vid tidigare tillfällen, när det gällt att taga ställning till de olika tjänsternas placering i löneskalan, förfarit på ett sådant sätt, att han nu har ansett det vara ur rättvisans synpunkt riktigast att ställa sig på den sida, som han har gjort. Vi som icke tillhöra statsutskottet och icke heller ha suttit med i löneregleringskommittén, vi ha naturligtvis mycket svårt att här tränga in i frågan, så att vi kunna bilda oss ett objektivt omdöme i detta fall. När vi icke så kunna göra, vill det förefalla, som om det vore för oss lugnast och tryggast, om vi sluta upp om det förslag, som kommit ifrån Kungl. Maj:t. Ty nu är det väl så många gånger — och det vill förefalla, som om det vore så, även när det gäller de tjänstemän, som det här närmast talas om — att det i första hand blir representanter ifrån de valkretsar, där vi ha dessa arkiv, som framföra krav om bättre löneförhållanden för dessa tjänstemän. Jag vill icke säga något ont om detta men vill endast framhålla det som ett bevis för att det icke alltid är objektiviteten, som får vara avgörande, när man framför dessa krav om löneförhöjningar.

Och när nu herr Rydén anför den synpunkten, att man tidigare har förfarit på det sätt, som utskottet här gjort, och att konsekvensen då skulle bjuda, att man nu följer utskottet, så vill jag säga: är det icke fara för, om man nu avviker ifrån Kungl. Maj:ts förslag och följer utskottets, att man fortsätter på en galen väg och sedan längre fram får taga konsekvenserna av detta? Det vill förefalla mig, som om kammaren borde hava mycket lätt att taga ställning i denna fråga, och att herr Kristensson icke alls framkallat några svårigheter, om kammarmajoriteten följer herr Kvarnzelius' reservation.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Herr Lindqvist i Halmstad tyckes icke hava tillräckligt studerat detta ärende, när han påstår, att det icke skulle bereda några svårigheter, om riksdagen bifaller såväl herr Kvarnzelius' som

herr Oscar Olssons reservationer. Svårigheter komma då att uppstå, och det går icke att få staten att gå ihop.

*Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.*

(Forts.)

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Sköld: Herr talman! Jag begärde ordet, trots det att jag redan förut instämt med herr Lindqvist i Halmstad, med anledning av herr Rydén's sista anförande. Herr Rydén försökte klargöra för kammarens ledamöter, att konsekvensen av ett föregående beslut bjuder, att kammaren även i denna punkt följer utskottet. Det är naturligtvis mycket vanskligt att avgöra, om herr Rydén har rätt härutinnan. Det är mycket svårt att med hänsyn till rättvisan avväga, vilken lönegrad en tjänsteman skall tillhöra. Men jag har icke kunnat underlåta att påpeka konsekvensen i motsatt riktning av ett bifall till utskottets förslag. På det område, som jag känner till, är det ganska tydligt, att om kammaren här följer utskottets förslag och uppflyttar landsarkivarierna till lönegraden B 27, så torde vi säkert inom en mycket snar framtid hava att vänta krav på att t. ex. fiskeriintendenterna också flyttas upp i lönegraden B 27, på grund av att dessa hava en självständig ställning och en kompetens, som vetenskapligt sett kanske t. o. m. är starkare än landsarkivariernas, och när dessutom man vet, att 1902 års lönekommitté förut sammankopplat dem med en hel rad andra befattningshavare under nionde huvudtiteln, så kan jag icke blunda för att ett bifall till utskottets hemställan skulle innebära så pass vittgående konsekvenser, att jag icke kan taga på mitt ansvar att rösta för utskottets förslag.

Jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius med flera avgivna reservationen.

Herr Kristensson i Göteborg: Herr talman! Jag förstår icke, att herr Bengtsson i Norup finner det så svårt att i kammaren använda samma föredragningssätt, som man i denna fråga använde i statsutskottet. Det skulle ju icke behöva tillkrångla saken, om man först för sig toge utskottets förslag å ena sidan och Kungl. Maj:ts förslag eller herr Kvarnzelius' reservation, vilken innebär detsamma, å andra sidan beträffande landsarkivariernas lönefråga och avgjorde den frågan. Sedan kunde vi avgöra vaktmästarnas lönefråga för sig. Det är enklare än att hopkoppla dessa spörsmål på det sätt, som de skulle bliva hopkopplade på, om man skulle följa herr Bengtsson i Norup.

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag begärde ordet, emedan jag icke ville låta det stå oemotsagt, vad herr Bengtsson i Norup sade, då han påstod, att jag tydligen icke satt mig in i denna fråga. Jag brukar icke begära ordet utan att först hava satt mig in i en fråga, och jag har gjort det även i detta fall.

För övrigt är väl herr Bengtssons uttalande beroende på att han förväxlat det yrkande, som gjordes av herr Sjöström, och det yrkande, som jag gjort. Jag vet mycket väl, vad saken gäller, och hoppas, att kammarens majoritet också vet, vad saken gäller, och följer herr Kvarnzelius' reservation.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen till en början givna proposition i fråga om mom. a) biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

Härpå gav herr talmannen beträffande mom. b) först propositioner angående landsarkivariernas antal och placering i lönegrad, nämligen dels på bifall till vad utskottet i nämnda avseende hemställt, dels ock på bifall till det förslag, som därutinnan framställdes i den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna,

Ang. löne-
reglering för
landsarkiven.
(Forta.)

vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes emellertid av herr Jansson i Falun, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad statsutskottet i punkten 5 mom. b) av utskottets förevarande utlåtande nr 8 hemställt angående landsarkivarierernas antal och placering i lönegrad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det förslag, som i avseende härå framställdes i den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sin platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen.

Kammaren hade alltså bifallit vad i förevarande avseende föreslagits i den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen.

Vidare biföll kammaren på herr talmannens därå framställda proposition vad utskottet i mom. b) hemställt beträffande andre arkivarie.

Härefter gav herr talmannen vidkommande mom. b), så vitt angick expeditionsvakternas antal och placering i lönegrad, propositioner dels på bifall till vad utskottet i berörda hänseende hemställt, dels ock på bifall till det förslag, som därutinnan framställdes i den av herrar Oscar Olsson och Asplund avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i förstnämnda proposition.

Slutligen framställde herr talmannen i fråga om mom. c)–g) proposition på bifall till vad i avseende å dessa moment föreslagits i den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen; och beslöt kammaren i enlighet härmed.

Punkterna 6—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkten 11, angående anslag till stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

Ang. anslag
till stifts- och
läroverks-
biblioteket
i Linköping.

Kungl. Maj:t hade under punkten 11 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping och till arvode åt vaktmästaren vid samma bibliotek anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 2,600 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två motioner om anslag till upprätthållande av bibliotekets verksamhet, väckta den ena inom första kammaren, nr 102, av herr *Pers* och den andra inom andra kammaren, nr 65, av herrar *Anderson* i Linköping och *af Ekenstam*, vari motionärerna

under förebringande av olika motiveringar samstämmigt föreslagit, att riksdagen ville besluta, att för upprätthållande av Linköpings stifts- och läroverksbiblioteks verksamhet ett extra anslag av 5,000 kronor skulle utgå för budgetåret 1925—1926 i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Ang. anslag till stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och ovanberörda motioner, till arvodesökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping och till arvode åt vaktmästaren vid samma bibliotek anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 4,100 kronor, att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva.

Vid denna punkt hade reservation likväl avgivits av herrar *Kvarnzelius*, *Carl G. Ekman*, *Hallin*, *Jansson* i Falun, *Bengtsson* i Norup, *Olsson* i Blådinge och *Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å omförmälda motioner, till arvodesökning — — — — lika med Kungl. Maj:t — — — — gott föreskriva.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Vid denna punkt hava herr Pers i första kammaren och herrar *Anderson* i Linköping och af *Ekenstam* i andra kammaren avgivit motioner, däri de yrka ett ytterligare anslag utöver Kungl. Maj:ts av 5,000 kronor. Av detta skulle 2,000 kronor användas till förhöjning av bibliotekariens lön och 3,000 kronor till påbörjande av konserveringsåtgärder. Nu har detta emellertid i utskottet nedprutats till 1,500 kronor till löneförhöjning åt bibliotekarien. Jag har av motionärerna gjort mig underrättad om att man icke tänker vidhålla hela det i motionen framställda yrkandet, och därför skall jag icke resa något starkt motstånd mot detta, då jag vet, att första kammaren redan har tagit utskottets förslag.

Jag vill emellertid med anledning av dessa motioner påpeka, att då hela frågan om stifts- och läroverksbibliotekens organisation stått under utredning och denna numera är färdig och resultatet ute på remiss för yttranden, så är det litet egendomligt, att utskottet på grund av enskilda motionärens yrkanden har tillstyrkt denna löneförhöjning. Jag har i varje fall för Kungl. Maj:t velat påpeka, att när frågan, som den troligen gör, vid nästa års riksdag kommer upp, man då icke räknar med, att riksdagen med detta velat giva bibliotekarien vid Linköpings stifts- och läroverksbibliotek någon särskild förmån. Det får icke bli något föregripande i detta hänseende genom det beslut, som här säkerligen fattas i enlighet med utskottets förslag. Följden skulle lätt kunna bli, att man nästa år kommer med en motion, vari man begär ökning för Västerås, där också ett mycket gott bibliotek finnes, och Växjö, som likaså har ett bra bibliotek. Men vi hoppas, att Kungl. Maj:t till dess kommer fram med ett förslag om reglering av denna fråga i dess helhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Linköping: Herr talman! Jag skall icke länge uppehålla kammarens tid, i synnerhet som, om jag uppfattade den föregående talarens rätt, han icke yrkade bifall till reservationen utan förklarade sig komma att rösta för statsutskottets hemställan.

Jag vill bara med anledning av hans anförande säga, att ett beslut i enlighet med statsutskottets hemställan icke i någon mån prejudicerar frågans vidare behandling. Linköpings stiftsbibliotek intar, som från flera håll påpekats,

Ang. anslag
till stifts- och
läroverks-
biblioteket
i Linköping.
(Forts.)

som Kungl. Maj:t redan 1908 framhöll och som riksdagen 1917 underströk, en särställning. Vare sig ett ordnande av landets biblioteksväsen i överensstämmelse med folkbibliotekssakkunnigas förslag kommer till stånd eller icke, är det nödvändigt, att någonting göres för att bevara Linköpings stiftsbibliotek. Och det är i det syftet som denna motion framkommit. Den löneförhöjning, som av statsutskottets majoritet föreslagits, är ju icke av den beskaffenhet eller storlek, att den på något sätt kan betraktas som prejudicerande för ett ordnande av löneförhållandena vid övriga stiftsbibliotek. Jag vill också erinra om att när Linköpings bibliotek vid ett par föregående tillfällen av riksdagen fått ökat anslag, har detta icke föranlett någon sådan framställning från övriga stiftsbibliotek, som här bebådats. Detta tyder på att man allmänt anser, att Linköpings bibliotek intar en särställning.

Då första kammaren redan utan debatt eller votering bifallit utskottets förslag och icke något annat yrkande här gjorts, ber jag, herr talman, att utan att vidare ingå på saken få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr *Nylander* instämde häruti.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag uppfattade herr Bengtssons i Norup yrkande såsom yrkande om bifall till reservationen, och vid sådant förhållande ber jag att i största korthet få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag tror, att herr Bengtssons farhågor äro överdrivna. För det första är det icke fallet, att vare sig Västerås eller Växjö för närvarande hava något anslag till sina stiftsbibliotek, och för det andra är det undersökt, att, vare sig man skulle vid en blivande organisation tänka sig placera bibliotekarien för stiftsbiblioteket i Linköping i en förste eller andre bibliotekaries ställning, det lönebelopp, som på grund av ett bifall till statsutskottets hemställan skulle komma honom till del, icke skär sig med något av dessa lönebelopp. Såvitt jag förstår är det i den nedprutade form statsutskottet tillstyrkt motionen fullständigt riskfritt för alla konsekvenser att bifalla statsutskottets hemställan.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 12—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46, angående anslag till uppförande av en kapellbyggnad i Umnäs by.

Ang.
en kapell-
byggnad
i Umnäs by.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 151, hade herr *Almkvist* föreslagit, att riksdagen såsom bidrag till uppförande av en kapellbyggnad i Umnäs by inom Stensele församling måtte för budgetåret 1925—1926 anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *C. Petrus V. Nilsson, Bergqvist, Swartz, Asplund, Rosén, Bengtsson* i Norup och *Strindlund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte såsom bidrag till — — — — lika med motionen — — — — ett extra reservationsanslag av 10,000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! I denna punkt har herr Almkvist i första kammaren väckt en motion. Den rör uppförande av en kapellbyggnad i Umnäs by inom Stensele socken. Detta önskemål är hundraårigt, och det har varit uppe i socknen flera gånger, men denna fattiga bygd och folket där har icke orkat med att bygga detta kapell. När man sätter sig in i denna landsdels befolknings ställning, så är den ömkansvärd i många fall; de bava åtta mil ned till sin kyrka, till Stensele, och dit skola de vid begravningstillfällen föra sina döda, och sex till en annan kyrka, Tärna, och detta gör ju, att man gärna vill komma dem till hjälp. I motionen har nu begärts ett engångsanslag på 10,000 kronor. Kyrkan skulle kosta 40,000 kronor, och befolkningen där uppe är villig att bekosta återstoden av dessa 40,000 kronor. När man nu vet, att staten förut på åtskilliga platser där uppe bidragit till kyrkobyggnader, både i Tärna, Karesuando, Sorsele och Gargnäs med flera platser, är det mycket rimligt, att staten hjälper även denna fattiga bygd. När vi veta till exempel, att staten bekostat cirka 400,000 kronor för att upprätthålla Varnhems gamla kyrka i Västergötland, när vi veta, att riksdagen kunnat bevilja 700,000 kronor för upprätthållande av Uppsala domkyrka, då tycker man med rätta, att en engångshjälp av 10,000 kronor här för en befolkning, som har det trångt och svårt, är mycket befogat. Vidare när riksdagen är med om att till folks förnöjelse och bildning bevilja anslag på 57,000 kronor, som kommer åter år efter år, till orkestermusik, åt städers och större orters befolkning, då är det ingen som säger emot detta. Men om man är med på dylika anslag, är det mig omöjligt att fatta, huru man kan gå emot en sådan bygds begäran som denna i Stensele, där det gäller ett engångsanslag på 10,000 kronor för att bygga ett kapell. Vad skatterna angår, så hade de sju kronor per bevillningskrona år 1924 och dessutom en landstingsskatt på 2 kronor 75 öre och mycket hög vägskatt, och när man då vet, huru svårt för övrigt det är för folket i bygden att taga sig fram, är det återigen ett skäl för att hjälpa dem. Det har sagts såsom ett motskäl, att nu kommer järnväg att dragas upp där och då blir bygden rikare och då har man råd att själv bygga. Men när en järnväg kommer dit, torde det vara så mycket mera behövt, så att folket, som slår sig ned där, både som jordbrukare på dessa kolonier och andra människor, som där slå sig ned, beredes tillfälle till att komma inom hörhåll för Guds ords predikan. Jag tycker därför, då det har kommit till min kännedom, att första kammaren har tagit reservationen, att det skulle vara mycket tacknämligt, om andra kammaren också ville bifalla den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Ang.
en kapell-
byggnad
i Umnäs by.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Bäckström, Lindmark, Grapenson, Nilsson* i Antnäs, *Sandberg, Olsson* i Berg, *Olsson* i Broberg, *Pehrsson* i Göteborg, *Hallén, Petersson* i Lerbäcksbyn, *Öberg, Ljunggren, Lundgren, Mogård, Brännström, Lindberg, Björnberg* och *Olsson* i Ramsta.

Herr Rydén: Herr talman! Man kan ju för en sak föra två slags försvar: man kan föra det mera intensivt eller mera lamt i ett ärende, och jag skall i detta fall göra det senare. Jag skall endast i största korthet påpeka, att statsutskottets beslut grundar sig på den uppfattning man har, att det är riskabelt för staten att slå in på den vägen att taga på sig denna kyrkobyggnadstunga, när det gäller en socken, som man icke kan säga är särskilt fattig. Det sista är icke fallet vad Stensele beträffar. Den hör till de bättre situerade lappmarkssocknarna med mycket stora kronoparker, som äro högt taxerade och med låg beskattning i förhållande till riket i sin helhet, 5—7 kronor per bevillningskrona, och för övrigt en socken, som därigenom att järnväg drages fram i socknen, både ifrån Stensele by och till kusten samt genom Inlandsbanan, som skär socknen, i det hela är en av de bättre situerade lappmarkssocknarna. Dessa äro de skäl som dikterat majoritetens beslut, men då mitt hjärta emellertid alltid har ömmat för ödemarkernas folk, så kommer det, om kammaren skulle göra herr Bengtsson till segerherre, icke att i något avseende skaka mitt sinneslugn. Jag skall emellertid be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wiklund: Herr talman! Det kunde ju vara tillräckligt för mig att instämma i den förste ärade talarens yttrande här, men då jag icke haft tillfälle att delta i utskottets förberedande behandling av detta ärende, i vilket fall jag givetvis skulle tillhört reservanterna, så vill jag här endast uttala den förhoppningen, att denna kammare måtte bifalla den vid denna punkt fogade reservationen. Det begärda anslaget utgör ett engångsanslag på 10,000 kronor, vilket ju icke har någon egentlig betydelse som statsutgift. Men för den befolkning för vilken det är avsett och som skulle komma i åtnjutande av detta anslag har det en oerhörd stor betydelse. Därigenom skulle det bli möjligt för denna befolkning att få denna kapellbyggnad till stånd, där de kunde få de kyrkliga förrättningarna uträttade, i stället för att som nu få resa den långa vägen av 7—8 mil till församlingens kyrka. Tar man då därjämte hänsyn till att de under resan till kyrkan icke hava några vanliga vägar att taga sig fram på utan endast obanade sådana och gångstigar, då förstår man vad det betyder för denna befolkning att få en gudstjänstlokal uppförd i den trakt där de äro bosatta. Nu har ju sagts här och utskottet har också antytt det, att det är församlingarnas skyldighet att inrätta nödiga gudstjänstlokaler, där sådana kunna vara av behovet påkallade, och detta är ju både sant och riktigt, men denna befolkning har åtskilliga gånger gjort framställning till församlingen att få en sådan kapellbyggnad uppförd där uppe i Umnäs by. Församlingen har emellertid beslutat att allenast lämna ett mindre bidrag för ändamålet. Man kan ju också förstå denna försiktighet, som gör sig gällande i församlingen. Visserligen kan man såsom den föregående talaren påstå, att skattebördan icke är så mycket mera tryckande i denna kommun än i övriga lappmarkskommuner, men det är ju ändock så att förutom dessa kronoparker, som här nämndes, finnas inga andra skatteobjekt än jordbrukare, mest småbrukare, och de tjänstemän som äro placerade där. Någon industri att beskatta finnes icke. Det är ju därför förklarligt, att församlingen är synnerligen rädd för att besluta nya utgifter och ännu mera rädd för att skuldsätta sig. Då i alla fall numera i våra dagar så mycket göres för kolonisationen där uppe i dessa fjällsocknar och för uppodling

och kultur av den odlingsvärda marken däruppe för att nya bosättningar skola komma till stånd, vill det synas mig, att man även skulle kunna lämna för en gång detta jämförelsevis ringa belopp på 10,000 kronor, och jag tror det vore en kulturgärning så god som mången annan.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Med herr Wiklund förenade sig herrar *Lindman, Hamrin, Persson* i Fritorp, *Johansson* i Väby och *Persson* i Falla.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kam-maren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 11.

Herr statsrådet *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 116, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 117, angående pension åt daglönarna L. F. Svensson och O. A. Runsten;

nr 118, angående pension åt förre båtsmannen O. P. Lindqvist;

nr 119, angående pensionsförbättring åt förre hantverkaren vid Norrlands trängkår Per Olof Johansson;

nr 120, angående pensionsförbättring åt före detta sergeanten vid Dalregementet Lars Erik Skantz;

nr 121, angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen;

nr 122, angående pensionsförbättring åt regementsveterinären i fältveterinärkårens reserv Fritz Albin Setterbom;

nr 123, angående understöd å allmänna indragningsstaten till avlidne skrivbiträdet vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori C. F. E. Holmbergs minderåriga barn;

nr 127, angående provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen m. m.;

nr 128, angående pension åt förre underofficeren av 3:e graden vid flottan K. E. V. Andersson;

nr 129, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre daglönen vid marinens centrala beklädnadsverkstad Carl Johan Jonasson; och

nr 130, angående pensionsförbättring åt verkmästarna K. O. Sandström och G. W. Andersson.

Dessa propositioner bordlades.

§ 12.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 8.

Punkterna 47—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64.

Lades till handlingarna.

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 21.

*Ang.
en kapell-
byggnad
i Umnäs by
(Forts.)*

Punkterna 65—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Lades till handlingarna.

Punkterna 73—85.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 86.

Lades till handlingarna.

Punkterna 87—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 96 och 97.

Lades till handlingarna.

Punkten 98.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 99.

Lades till handlingarna.

Punkterna 100—107.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. en
professur vid
universitetet
i Dorpat.*

Punkten 108, angående ifrågasatt anslag för uppehållande av en professur i svenska språket och litteraturen vid universitetet i Dorpat, föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr **Englund**: Herr talman! Då jag jämte andra ledamöter av kammaren är motionär i föreliggande ämne, skall jag tillåta mig att yttra några ord.

Jag ber då först och främst få taga fasta på, att ehuru statsutskottet varit enhälligt i sitt avstyrkande av motionerna, utskottet i början av utlåtandet framhåller, att ifrågavarande förslag är synnerligen behjärtansvärt. Detta uttalande torde i själva verket kunna fattas så, att utskottet skulle önskat tillstyrka motionerna, därest de omständigheter förelegat, som utskottet ansett nödvändiga.

Emellertid ger också utskottet i sitt utlåtande motionärerna en ganska skarpt formulerad reprimand i vissa avseenden. Framför allt anmärker utskottet, att ingen statsmyndighet haft tillfälle att uttala sig över denna framställning. Detta är i och för sig riktigt, men det bör sägas, att statsutskottet väl näppeligen på enskilda motionärer kan ställa det anspråket, att de skola i sina framställningar bilägga uttalanden av resp. statsmyndigheter, det må sedan gälla vilka ämnen som helst, som överhuvud taget beröra statsmyndigheternas kompetensområden. Jag undrar, om man icke äger fog att mot det högt aktade statsutskottet göra den invändningen, att för den händelse utskottet velat inhämta statsmyndigheters yttranden över dessa motioner, så kunde utskottet med tillämpning av 46 § riksdagsordningen, alltså på den

vanliga remissvägen, ha vänt sig till de myndigheter, vilkas utlåtanden i denna fråga det kunnat vara angeläget att taga del av. Jag säger detta endast som ett försvar, ehuru jag mycket väl förstår, att statsutskottet i dylika fall handlar ungefär som det självt vill.

Statsutskottet framhåller även, att utrikesministern icke bort ställas utanför denna sak. Jag tror mig tala å samtliga motionärens vägnar, då jag säger, att det självklart aldrig ett ögonlick förelegat någon som helst avsikt att visa sidovörndnad mot Kungl. Maj:ts regering eller mot hans excellens herr utrikesministern. Vi hade icke kunnat ana, att framställningen skulle på sådant sätt ha missuppfattats, eller att man på högsta ort överhuvud kunnat taga illa upp en meningsyttring från motionärer i riksdagens kamrar, en meningsyttring, vari vi visserligen — det medger jag — på ett markerat sätt träda in för en angelägenhet av mellanfolklig karaktär. Den tanken har i varje fall varit oss motionärer fullständigt främmande, att framställningen skulle bli på antytt sätt uppfattad. Jag vill emellertid, innan klubban faller, uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t till en kommande riksdag och då med stöd av den grundliga förberedelse, som statsutskottet här påfordrat, må framlägga för riksdagen förslag i detta ämne. Dessa motioner ha dock inom olika läger väckt mycket stora sympatier, och under den tid, som gått sedan saken framlades i motionerna, ha på många håll i pressen starka uttryck av anslutning till vår motion kommit fram. Huvudmotionären i första kammaren har även — det bör kanske här upplysas — från kultusministern i Estland mottagit ett brev, vari det från estländska regeringens sida uttalas tacksamhet för det initiativ, som i svenska riksdagen tagits härvidlag. Av de bilagor, som äro fogade vid motionen, framgår det även, att bland de många, som uttalat sig i frågan, Sveriges minister i Estland givit sin anslutning till vad här föreslagits.

Herr talman! Såsom ärendet nu ligger, har jag självfallet intet yrkande att göra. Jag vill endast uttala den förhoppningen, att frågan, efter den framstöt, som här är gjord, skall till ett kommande år genom Kungl. Maj:ts initiativ vinna en positiv lösning.

Herr **Lindskog**: Herr talman! Jag skall tillåta mig att med anledning av den siste ärade talarens yttrande säga ett par ord. För min del har jag ställt mig ytterst sympatisk till den tanke, som ligger bakom föreliggande motioner. De avse ett ändamål, som är i högsta grad behjärtansvärt, men då den ärade talaren klagade över, att det i utskottsutlåtandet förekommer en liten reprimand mot motionärerna, måste jag säga, att denna reprimand icke saknat fog. Det är onekligen en ganska ömtålig sak att på enskilt initiativ framkomma med ett dylikt förslag, som i viss mån berör främmande makter, och den ömtålighet, som sålunda förefinnes, har icke försvagats därigenom, att man i svenska pressen drivit en viss agitation, som går ut på att det skulle väcka ett ogynnsamt intryck i främmande länder, om dessa motioner icke bleve av riksdagen antagna. Man har velat använda denna press på riksdagen för att vinna bifall till motionerna, och det är icke tilltalande, att riksdagen skall försättas i det läge, att man skall behöva tänka, att det måste handlas under intrycket av en dylik press. Därför bör i verkligheten en enskild motionär ändå kanske taga vissa hänsyn, då han framlägger förslag i en dylik fråga. Det är detta, som legat bakom den av den siste ärade talaren omnämnda reprimanden i statsutskottsbetänkandet.

Herr **Vennerström**: Herr talman! Ehuru jag för min del har sympatier för den tanke, som framlagts i föreliggande motioner, måste jag dock öppet

Ang. en
professur vid
universitetet
i Dorpat.
(Forts.)

Ang. en
professur vid
universitetet
i Dorpat.
(Forts.)

erkänna, att de skäl, som anförts av herr Lindskog och från utskottets sida, icke sakna fog. Jag medger, att ett bifall till sådana motioner som dessa icke lämpligen bör förekomma annat än efter en utredning om vederbörande myndigheters ställning till saken. Jag vill till detta erkännande för min del knyta en vädjan till regeringen — regeringsbanken är ju visserligen för tillfället tom; ecklesiastikministern har ju laga skäl att icke vara närvarande — att man har sina ögon fästade vid denna fråga. Jag vill som motiv för denna framställning understryka det av utskottet gjorda uttalandet, att man sannolikt skulle ställt sig gynnsam till en framställning av förevarande art, därest den undergått en tillfredsställande förbehandling. Dessa ord äro av den tillmötesgående karaktär, att jag vill vädja till regeringen, att den verkställer denna nödiga förbehandling, så att vid en kommande riksdag utskottet skall kunna taga ett ytterligare steg och yrka bifall till den framställning, som då må komma från regeringen i ämnet.

Herr Englund: Herr talman! Med anledning av den ärade talarens på Skånebanken yttrande, vill jag nämna, att jag själv beklagar, att i vissa organ här i landet dessa motioner behandlats på det sätt han berörde. Jag tror, att alla i kammaren förstå, att motionärerna icke haft någonting med denna agitation att skaffa, utan att densamma emanerat från personer, eller kanske framför allt från en person, som väl starkt engagerats i den verksamhet, som rör ifrågakvarande område. Det är kanske detta som bidragit till att kring denna framställning skapa en luft, som förorsakat, att man inom utskottet kommit med den reprimand mot motionärerna, som det här är fråga om. Jag ber på det skarpaste att få understryka, att vi icke på minsta sätt rå för den agitation, som förekommit i frågan, och jag upprepar, att vi beklaga, att det blivit sådana missljud, som bort hållas borta, om det funnits tillräckligt omdöme på alla håll. För övrigt ber jag att få instämma i den vädjan, som herr Vennerström nyss riktade till regeringen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 109.

Lades till handlingarna.

Punkterna 110 och 111.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.

Punkten 112, angående anslag till tekniska högskolan.

Uti punkten 108 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att öka arvudet för en var av de i staten för tekniska högskolan uppförda två portvakterna med 350 kronor samt förty höja det ordinarie anslaget till tekniska högskolan: Avlöningar, nu 362,750 kronor, med 700 kronor till 363,450 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft dels två likalydande motioner väckta, den ena inom första kammaren av herr Björnsson *m. fl.*, nr 98, och den andra inom andra kammaren av herr Nylander *m. fl.*, nr 138, däruti föreslagits, bland annat, att riksdagen måtte besluta, att vid tekniska högskolan skulle inrättas en professur i flygteknik, samt för detta ändamål för budgetåret 1925—1926 bevilja ett anslag om 6,400 kronor utöver vad som i högskolans extra stat nu vore upptaget till arvode åt en

speciallärare i flygteknik att utgå av de medel riksdagen kunde komma att för ovan nämnda budgetår bevilja till befrämjande av svensk lufttrafik, ävensom medgiva, att i vanlig ordning dyrtidstillägg finge utgå å professors avlöning;

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.
(Forts.)

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Anderson* i Linköping och *Svedman* väckt motion, nr 137, däruti föreslagits, att riksdagen måtte besluta inrättandet av en professur i flygteknik vid tekniska högskolan och för detta ändamål under åttonde huvudtiteln anvisa erforderligt anslag.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag öka arvodet för en var av de i staten för tekniska högskolan uppförda två portvakterna med 350 kronor samt förty höja det ordinarie anslaget till tekniska högskolan: Avlöningar, nu 362,750 kronor, med 700 kronor till 363,450 kronor; samt

b) avslå dels herrar *Björnssons* m. fl. och *Nylanders* m. fl. ovanberörda motioner, i vad desamma avsåge inrättande vid tekniska högskolan av en professur i flygteknik, dels ock herrar *Andersons* i Linköping och *Svedmans* förenämnda motion.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Widell*, *Wallés*, *Asplund* och *Holmgren*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag öka arvodet för en var av de i staten för tekniska högskolan uppförda två portvakterna med 350 kronor;

b) med bifall till herrar *Andersons* i Linköping och *Svedmans* samt i anledning av herrar *Björnssons* m. fl. och *Nylanders* m. fl. förenämnda motioner besluta att å staten för tekniska högskolan uppföra en professur i flygteknik; samt

c) höja det ordinarie anslaget till tekniska högskolan: Avlöningar, nu 362,750 kronor, med 8,200 kronor till 370,950 kronor.

Sedan punkten föredragits anförde:

Herr Nylander: Herr talman! Den motion, som väckts av mig och ett par andra ledamöter från olika partier i denna kammare och som under denna punkt behandlas, har framlagts i syfte att söka få till stånd en professur och ett laboratorium på flygteknikens område vid tekniska högskolan. Vi hade därvid avsett, att vårt förslag skulle upptagas till behandling i samband med den proposition angående befrämjande av lufttrafiken, vilken förebådades i statsverkspropositionen. Nu har emellertid statsutskottet icke ansett sig behöva vänta, tills denna speciella proposition kommit på kammarens bord, utan har upptagit motionen till behandling på åttonde huvudtiteln, en behandling, som resulterat i att utskottet ansett sig böra avslå såväl den av mig och vissa andra ledamöter avgivna motionen, som även den av herr *Anderson* i Linköping och herr *Svedman* framlagda. I själva sakfrågan ställer sig dock utskottsmajoriteten sympatisk till båda motionerna. Utskottet anser det emellertid vanskligt att på grund av enskilda motioner förorda de av oss önskade åtgärderna. Vad den saken beträffar, kan jag dock icke finna, att detta är tillräckligt bärande skäl för avslag. Herrarna i statsutskottet torde nog själva medge att de stundom syndat mot principen att icke bevilja nya anslag på grund av enskilda motioner — jag erinrar om det anslag, som förut i dag givits för uppförande av en kapellbyggnad i Stensele, där det förelåg förslag av enskild motionär.

Utskottet erinrar om, att ecklesiastikministern icke ansett sig på grund av statsfinansiella skäl böra framlägga proposition till innevarande års riksdag.

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.
(Forts.)

Även jag respekterar starkt denna synpunkt, det statsfinansiella läget, som självklart manar till den största sparsamhet. Men då det i statsverkspropositionen förebådades ett understöd på icke mindre än 700,000 kronor och en lånefond på 1 1/2 miljon kronor till befrämjande av en reguljär lufttrafik, ansågo vi oss med gott samvete kunna framlägga föreliggande förslag, som vad särskilt professuren beträffar, kräver ett försvinnande litet belopp i jämförelse med de av mig nyss nämnda siffrorna. För att emellertid taga ytterligare hänsyn till den statsfinansiella situationen, föreslogo vi, att för nästa budgetår medel till ifrågakvarande professor skulle tagas från det belopp, som riksdagen kunde komma att bevilja i anledning av den i statsverkspropositionen omnämnda särskilda propositionen. Vi tänkte oss sålunda, att professuren först under ett kommande år skulle uppföras på ordinarie stat å åttonde huvudtiteln. Vi ansågo också, att de betydande medel, som i statsverkspropositionen ställdes i utsikt för lufttrafiken, skulle räcka till, för att reservera en summa för ett blivande laboratorium, vilket förvisso är av nöden, och varom enligt vår åsikt en utredning snarast möjligt bör komma till stånd.

I förbigående vill jag erinra om, att frågan om en flygprofessur ingalunda är ny, ty redan i samband med sina riksdagspetita för år 1920 framhöll tekniska högskolan behovet utav en dylik professur, ett yrkande, som sedermera upprepats varje år.

Jag kan, vad själva sakfrågan beträffar, icke förstå annat än att, när vi nu stå inför startandet av en reguljär lufttrafik i vårt land, det är att börja i en rätt ända, om man skaffar sig ett tekniskt vetenskapligt och även, så långt möjligt är, industriellt underlag för denna trafik. Redan de starka krav, som ställas på säkerhet och trygghet vid detta moderna kommunikationsmedel, borde sannerligen mana till att snarast möjligt gå i författning om en dylik åtgärd. Det är självklart, att vi behöva utbildade ingenjörer, som äro fullt inne i kommunikationsmedlets både vetenskapliga och praktiskt tekniska sidor, liksom vi även böra få personer, som äga tillräcklig utbildning för att kunna följa och tillgodogöra sig erfarenheterna i utlandet. Sedan numera den av mig nyss omnämnda propositionen för befrämjande av lufttrafiken kommit på kamrarnas bord, vilket skedde för några dagar sedan, finner man, att Kungl. Maj:t på flera ställen där framhållit, att det är synnerligen önskvärt att få till stånd en inhemsk tillverkning av flygmaterial, med vilken givetvis en tekniskt vetenskaplig forskning, sådan vi tänkt oss den, på det intimaste sammanhänger. Då nu emellertid statsutskottet icke velat vänta med att behandla våra motioner såsom vi väntat skulle ske, hänger, såvitt jag kan se, utskottets motivering för avslag faktiskt något i luften. Sålunda har utskottet icke med ett enda ord berört andra momentet i motionen, nämligen förslaget om att riksdagen måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om föranstaltande av utredning rörande anordnande av ett aerodynamiskt laboratorium. Icke heller har utskottet med ett enda ord berört tredje momentet, vari det föreslås, att medel skulle för budgetåret 1925—1926 reserveras för detta laboratorium, vilka medel skulle tagas från den summa, som riksdagen kunde komma att anslå i samband med propositionen nr 93. Ingen kan väl gärna påstå, att då sålunda utskottet i sin motivering helt förbigår denna fråga, med vilken professuren på det intimaste sammanhänger, motionen blivit tillräckligt grundligt behandlad. Jag är för min del fullkomligt övertygad om, att saken kommit i en annan dager, om utskottet väntat med sin behandling av denna punkt, tills den av mig återopade propositionen kommit på kammarens bord.

Till vad jag nu anfört kommer emellertid en annan omständighet, som jag antager helt och hållet — kanske rätt naturligt förresten — undgått statsutskottets uppmärksamhet, men som för denna frågas behandling är av mycket stor vikt och som jag därför anser mig böra framdraga. För alla står

det klart, att det civila flygväsendet liksom forskningen på detta område, ävensom den industriella tillverkningen inom detsamma, intimt sammanhånga med det militära försvarsväsendet. Hur oeniga i riksdagen vi än äro i fråga om vårt försvar, äro vi dock överens i en punkt, nämligen att flygvapnet är av utomordentligt stor betydelse, och att det behöver omorganiseras och stärkas. För detta vapen är emellertid den vetenskapliga forskningen och tillverkningen av materiel inom landet av icke mindre vikt. Det framgår klart och tydligt av det sätt — jag antar dock, att statsutskottet icke uppmärksammat detta — på vilket Kungl. Maj:t i sin prop. nr 50 angående försvarsväsendets ordnande på sid. 366 yttrar sig i denna sak. Under en särskild rubrik: »Flygteknisk forskning och utbildning av flygingenjörer» skrives det nämligen följande: »I likhet med 1924 års försvarsutskott förutsätter jag, att flygmaterielen så långt möjligt tillverkas inom landet. För att flygtekniken och flygindustrien inom landet skola kunna hålla jämna steg med utvecklingen utomlands, är det givetvis av vikt, att bland annat möjligheter till flygteknisk forskning beredas inom riket. I 1924 års försvarsproposition förordades för detta ändamål inrättandet av ett aerodynamiskt laboratorium, vilket dock med hänsyn till att det komme att tagas i tjänst även för den civila flygindustrien och den civila luftfarten ansetts böra organiseras fristående från flygvapnet och förläggas till tekniska högskolan samt bekostas av medel å annan huvudtitel än försvarets. Sedermera har denna fråga upptagits dels i en framställning till Konungen från en av ingenjörsvetenskapsakademien upprättad flygteknisk kommitté och dels i motion vid årets riksdag. Då sålunda ärendet bringats under statsmakternas prövning, torde jag här icke behöva närmare ingå på detsamma.»

Som här har framhållits, förutsätter helt enkelt Kungl. Maj:t, att flygmaterielen tillverkas så långt görligt inom landet och att möjligheter böra beredas för flygteknisk forskning. Redan i 1924 års försvarsproposition förordades detta önskemål om inrättandet av ett dynamiskt laboratorium, som borde placeras fristående från flygvapnet och förläggas just, såsom vi också föreslå, till tekniska högskolan.

Då nu både genom skrivelse från ingenjörsvetenskapsakademien och genom våra motioner frågan kommit, såsom i propositionen står, under statsmakternas prövning, anser sig Kungl. Maj:t för sin del icke behöva närmare gå in på densamma. Men det är självklart, att just Kungl. Maj:t då förväntar, att frågan här grundligt skall behandlas av riksdagen, och med hänsyn till detta förhållande är enligt min uppfattning naturligt, och frågan bör tas upp i samband både med den nu på kamrarnas bord liggande propositionen angående befrämjande av lufttrafiken och med propositionen angående försvarsväsendets ordnande.

Då förutom försvarsministern, både ecklesiastikministern och kommunikationsministern, varit med om försvarspropositionen, i vad som där uttalas om nödvändigheten av en vetenskaplig forskning på flygteknikens område, så hoppas jag, att dessa herrar statsråd, med hänsyn härtill och då deras huvudtitlar ju beröras av denna fråga, ville instämma med mig, då jag nu går att yrka återremiss.

Jag vädjar för övrigt både till statsutskottets och övriga kammarledamöter att välvilligt upptaga vårt förslag, ty man måste dock erkänna, att med hänsyn till alla de omständigheter, jag här framdragit, såsom den nya propositionen angående lufttrafikens befrämjande och vad i försvarspropositionen anförts, frågan ingalunda är tillräckligt utredd framför allt som statsutskottet, såsom jag nyss nämnde, icke med ett ord berört mom. 2) och 3) i vår motion. Under förutsättning av en återremiss har jag fått rätt att till riksdagen framföra, att både ingenjörsvetenskapsakademiens flygkommitté,

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.
(Forts.)

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.
(Forts.)

som är sammansatt av utomordentligt vederhäftiga och kunniga personer, liksom även tekniska högskolan komma att med glädje stå till tjänst med alla de upplysningar och eventuella utredningar, som statsutskottet och möjligen även försvarsutskottet skola kunna behöva för denna enligt min uppfattning så viktiga frågas nödvändigt *allsidiga* behandling.

På grund av de skäl jag här anfört, får jag därför hemställa, att den av mig och några andra av kammarens ledamöter väckta motionen måtte återremitteras till statsutskottet samt att detta då även kommer att undersöka den av Kungl. Maj:t i försvarspropositionen omnämnda frågan om det militära luftförsvarets förhållande till den vetenskapliga forskningen på flygteknikens område.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Anderson* i Linköping och *Svedman*.

Herr Rydén: Herr talman! Jag kan icke finna annat, än att det av herr Nylander gjorda yrkandet är både meningslöst och obefogat; meningslöst därför att första kammaren redan bifallit utskottets hemställan, och om andra kammaren skulle besluta återremiss, så kommer detta bara att föranleda ett memorial ifrån statsutskottet, att kammaren måtte fatta beslut; och obefogat därför att statsutskottet i detta sammanhang yttrat sig och måst yttra sig över den delen av motionerna, som avser uppförandet av en ny professor å tekniska högskolans stat. Över den del av herr Nylanders motion, som avser ett aerodynamiskt laboratorium, har däremot utskottet i detta sammanhang icke avgivit yttrande, därför att den saken handlägges icke under åttonde huvudtiteln utan tillhör en annan huvudtitel.

Jag kan icke förstå, uppriktigt sagt, att herr Nylander nedlade så mycken mankraft på ett så obefogat yrkande som det, vilket här framkommit och för vilket överhuvud taget icke finnes någon saklig grund.

Emellertid vill jag beträffande själva sakfrågan säga ett par ord. Jag tror icke, att man kan gå längre i tillmötesgående från statsutskottets sida än som här skett. Utskottet är sympatiskt stämt mot motionärernas strävanden men anser, att det hela icke nu ligger i det skick, att man skall fatta beslut om inrättande av denna professor. Jag skall också försöka ge ett par avgörande skäl, enligt min uppfattning, för att utskottet i detta fall intagit en riktig ståndpunkt. Det är mycket sällsynt, att statsutskottet föreslår inrättandet av en professor på grund av enskild motion. Jag kan icke påminna mig, att så skett mer än en eller högst två gånger under min riksdagstid — den ena gången gällde det en personlig professor för Albert Nilsson i Lund. Så antog riksdagen i fjol, också på enskild motion, en kemiprofessor vid Lunds universitet. Men hur lågo dessa ärenden? Jo, de voro fullständigt utredda i alla avseenden, de akademiska myndigheterna hade yttrat sig över dem till punkt och pricka. Man visste icke bara, vad professuren skulle kosta, utan också vad den därtill hörande institutionen och de årliga driftkostnaderna skulle belöpa sig till. En sådan utredning föreligger dock icke i detta fall. Man skall icke blott känna sig helt övertygad om nödvändigheten av att en professor inrättas för att kunna tillstyrka ett sådant förslag som detta, utan man skall även helt och fullt känna omfattningen av dessa kostnader såväl med avseende på professors lön som beträffande institutionen och de årliga driftkostnaderna i övrigt. Det är det ena.

Det andra skälet, varför jag icke kunnat biträda motionen, är, att man måste ha klart för sig, att det finnes en person här i landet, som är kompetent att bli professor i ämnet. Jag kan därvid icke underlåta att säga, att efter de forsk-

ningar, som jag gjort bland kunniga och vederhäftiga personer på detta område, är det icke fullt säkert, att en sådan person kan uppdrivas i landet. Och när så förhåller sig, är det i varje fall en dubbel anledning att icke för närvarande handla i saken.

Jag tror sålunda, att statsutskottet haft synnerligen goda skäl för sin ståndpunkt. Kunna herrarna visa upp en fullständig utredning, så att man vet, vad man beslutar med hänsyn till de ekonomiska konsekvenserna och därjämte visa upp, att det i landet finnes en person, som är tillräckligt vetenskapligt kvalificerad för att kunna uppbära en professors ställning i detta ämne, så ligger ärendet annorlunda till. Men den saken är icke klargjord. Och att skapa en professur vid tekniska högskolan, när man ej säkert vet, att man kan få en person, som anständigtvis kan bära upp ett sådant ämbete, finner jag icke vara klokt och kan därför icke vara med därom.

Jag anhåller på dessa grunder, herr talman, om bifall till utskottets hemställan men motsätter mig bestämt återremissyrkandet.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har icke varit i tillfälle att deltaga i statsutskottets behandling av åttonde huvudtiteln, men det oaktat anhåller jag att få säga några ord. Jag tycker, att huvudmotionären, herr Nylander, tagit något lättvindigt på den här saken, i synnerhet då det gäller att göra en jämförelse mellan vad som hänt här i kammaren för en stund sedan och det som nu föreligger.

Inom parentes vill jag nämna, att jag röstade emot det anslag på 10,000 kronor, som det då också motionsvis var fråga om — men det är en sak för sig. Där var det i varje fall en engångsutgift, som det gällde. Men här är det tvärtom fråga om inrättandet av en professur, som icke bara drager utgifter för ett år utan, om det skall vara någon som helst mening med det hela, naturligtvis måste fortsätta genom tiderna framåt. Och eftersom jag för min del ingalunda kan misstänkas för att icke på allt sätt vilja befrämja kommunikationsväsendets utveckling, vill jag passa på och ytterligare framhålla, att jag tycker visserligen, när man här talar om ett laboratorium och om önskvärheten av ett anslag som det här förevarande, att detta i och för sig kan vara riktigt; men jag vill på samma gång omnämna, att härom dagen fick jag reda på, vad utexperimenterandet av en modern flygmaskinstyp avsedd för person- och godstransport lär draga för kostnad — den går upp till miljoner svenska kronor. Jag har verkligen den uppfattningen, att man, därest man skall gå in för en sådan sak som en professur i flygteknik och ett flygtekniskt laboratorium, bör ha saken till fullo utredd. Då bör man ha inhämtat de erfarenheter, som kunna inhämtas från de länder, som kommit längst i det hänseendet, innan man går att utan vidare på en enskild motionärs yrkande inrätta vare sig en professur eller ett flygtekniskt laboratorium. Det är den saken jag velat framhålla. Jag tror, att vi ingenting förlora på, om vi vänta tills vi få en fullt objektiv och med hänsyn till i utlandet gjorda erfarenheter klarläggande utredning, hur det kommer att ställa sig såväl i ena som i andra avseendet. Då först kunna vi taga ställning till det förslag, som nu föreligger.

Men tills vi fått denna klarläggande utredning med hänsyn till de framtida konsekvenserna i olika hänseenden, nödgas jag, herr talman, oaktat jag ivrar på det livligaste för kommunikationsväsendets utveckling, att instämma i statsutskottets hemställan därvidlag.

Herr Holmgren: Herr talman! Sedan långliga tider tillbaka ha statsmakterna i vårt land klokt vårdat sig om den högre tekniska undervisningen, och

*Ang. anslag
till tekniska
högskolan.
(Forts.)*

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.

(Forts.)

resultatet föreligger också i form av en ingenjörskår, som åtnjuter ett berättigat anseende och inom sig rymmer en lång rad av märkesmän. Jag behöver endast nämna ett par namn sådana som de Laval och Dalén, vilkas geniala uppfinningar nu gå segrande fram över hela världen. Tekniken i våra dagar är stadd i ett mycket starkt framåtskridande, och den utvecklas på ett sätt, som vi förr knappast kunnat ana. Icke minst hastig är utvecklingen inom flygväsendets område. För tjugu år sedan kunde vi knappt drömma om, att den tekniken i närvarande stund skulle stå så högt som den gör, liksom vi väl knappast nu i dessa dagar kunna ana, vad som kommer att presteras inom detta område ett tjugutal år framåt i världen; men ju hastigare den tekniska utvecklingen försiggår, desto nödvändigare är det att vi ha en centralpunkt, som uppsamlar och bearbetar det rikhaltiga material av erfarenheter, som finnes att tillgå inom och utom vårt land. En sådan centralpunkt ha vi visserligen i den lärare i flygteknik, som för närvarande finnes. Men hans arvode och hans anställning som tillfällig lärare göra, att han icke kan så odelat som önskligt vore ägna sin tid åt denna viktiga uppgift.

Det är emellertid icke nog med en sådan huvudsakligen refererande verksamhet, man måste även tänka på den positiva sidan av saken, och för den skull är en professur alldeles nödvändig. Ty utan självständig forskning kan icke det vetenskapliga tänkandet så fördjupas som behövt är för att kunna göra positiva insatser i utvecklingen och för att kunna dana en kår, som är i tillfälle att taga upp och vidare utveckla de impulser, som genom undervisningen blivit givna.

Det är väl knappast någon i denna kammare, som betvivlar, att vi inom ett par år ha en flygprofessur. Det synes mig då vara klokt och riktigt att icke ställa oss avvaktande utan genast slå in på rätt bog genom att tillsätta professuren.

Herr Anderson i Råstock framhöll, att vi ingenting skulle förlora på att vänta ett år. Jo, enligt mitt förmenande betyder ett år, så vitt jag kan förstå, 365 dagar på efterkälken i denna kapplöpning, som äger rum på det tekniska området.

Nu framhölls det också, att det var mycket olikt riksdagen att acceptera en professur, utan att en fullständig utredning föreläge, och en sådan vill man först se. Ja, en sådan är, såvitt jag har mig bekant, presterad; det enda, som felas i utredningen, är Kungl. Maj:ts anslagsäskande, men då herr Nylander i sin motion visat en enligt mitt förmenande ganska framkomlig väg för att lösa den ekonomiska sidan av spörsmålet, borde icke heller den saken lägga hinder i vägen.

Här har från vår expert i det riksdagsformella, herr Rydén framhållits, att herr Nylanders yrkande på återremiss icke skulle vara berättigat, och jag böjer mig för hans auktoritet i detta fall. Men då jag anser saken så behövt att bringa i hamn, att vi icke gärna kunna vara med om ett uppskov till nästa år, tillåter jag mig hemställa om bifall till motionen, vilket är detsamma som bifall till den reservation, i vilken jag i statsutskottet förenat mig med några andra ledamöter.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr *Lithander* förklarade sig instämma med herr Holmgren.

Herr **Nylander**: Herr talman! I anledning av vad herr Rydén anför, ber jag att få påpeka, beträffande den professur och det laboratorium, som det här rör sig om, att dessa frågor givetvis på det intimaste hänga samman med

varandra, en sak, som vi just påpekat i vår motion, där mom. 1) innehåller förslag om en professur och mom. 2) och 3) förslag om ett laboratorium.

Som av den av mig nyss upplästa delen av försvarspropositionen framgår, hänvisar också försvarsministern direkt till att man redan i 1924 års försvarsproposition ansåg riktigt att inrätta ett aerodynamiskt laboratorium. Men då detta berörde icke blott den militära utan även den civila flygningen, borde det komma under annan huvudtitel och förläggas till tekniska högskolan. När alltså statsutskottet behandlat tekniska högskolans stat och denna professur, så anser jag, att utskottet även bort behandla frågan om ett laboratorium — och jag skall strax återkomma till den saken.

Herr Rydén yttrade, att innan vi kunde visa, att här i landet finnes någon kompetent lärare, som kan tänkas lämplig för en sådan professur, som vi föreslå, vore det ingen idé att komma med ett förslag av denna art. Jag vill härtill svara, det jag tror, att det åtminstone finnes *en* sådan person. Vi ha nämligen redan en tillfällig föreläsare i detta ämne vid tekniska högskolan, men skulle han nu till äventyrs icke besitta tillräckliga kunskaper eller ur andra synpunkter icke vara fullt lämplig, vilket jag dock för min del tror, så är det ingenting alls, som hindrar, att vi försöka få någon framstående expert från utlandet. Det är inom vår vetenskapliga värld, som herr Rydén väl känner till, icke alls ovanligt. Jag behöver endast erinra om den norske professorn Bjerknes i fysik, professor Lehmann i Lund i teologi, den ungerske professorn Bárányi i medicin i Uppsala. Den frågan anser jag sålunda vara av fullkomligt underordnad betydelse i detta sammanhang.

Både herr Rydén och herr Anderson i Råstock anförde gentemot mig och mina kamrater, att vi böra sätta oss in i, vad ett laboratorium kommer att innebära och vilka kostnader, som det eventuellt kan komma att föra med sig. Jag ber då att få hänvisa till vad vi i vår motion under punkt 2 föreslå. Vi anhålla nämligen där »att Kungl. Maj:t måtte föranstalta en utredning om anordnandet av ett aerodynamiskt laboratorium vid kungl. tekniska högskolan och därefter snarast möjligt för riksdagen framlägga förslag och kostnadsberäkning för ett dylikt». Vi ikläda oss alltså inga risker, utan begära en sådan utredning, och som jag nyss anförde, så hade vi, för den händelse återremiss blivit beslutad kunnat påräkna att både ingenjörsvetenskapsakademien, flygkommittén och tekniska högskolan med nöje varit beredda att stå till tjänst med de utredningar, som statsutskottet skulle kunna behöva.

Nu säger emellertid herr Rydén, att utskottet varit tvunget att behandla frågan om professur särskilt, därför att åttonde huvudtiteln förelåg till behandling, och att frågan om ett laboratorium skulle bli en senare fråga. I anledning härav vill jag till herr Rydén rikta den frågan: är det utskottets mening att taga upp punkterna 2 och 3, d. v. s. frågan om ett laboratorium, särskilt till behandling inom utskottet, och är då herr Rydén beredd att instämma i vårt förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning i den här frågan?

Då nu emellertid frågan har fallit i första kammaren och det sålunda icke tjänar något till att komma med ett återremissyrkande, ber jag att få återtaga detta och instämma i det yrkande, som framställts av herr Holmgren, d. v. s. om bifall till reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Här ha av motionärerna framhållits de skäl, som enligt deras mening tala för inrättandet av denna professur. Men dessa skäl äro icke tillräckligt bärande. Redan den omständigheten att Kungl. Maj:t har ansett, att tiden icke nu är inne för inrättandet av en dylik professur, borde vara tillräckligt avgörande för ett avslag av motionen. Då herr Holmgren säger, att det vore både klokt och riktigt att inrätta en profes-

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.

(Forts.)

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.
(Forts.)

sur i flygteknik vid tekniska högskolan, så är det ju lätt att säga det, men det vore kanske också skäl att bevisa det. I varje fall har väl Kungl. Maj:t bättre tillfälle att pröva den saken, än vad motionärerna kunna ha.

Men dessutom kan jag icke förstå, varför herrarna, såsom det ju framgått av vissa inlägg, vilja upphöja en av lärarna till professor, då vi ju ha den läraren ändå som lärare, och det således när tid är inne blir tids nog för Kungl. Maj:t att sedan framlägga förslag om inrättandet av en dylik professor.

Vad nu punkterna 2) och 3) beträffar, så torde herr Rydén komma att svara på den saken. Men det borde herr Nylander förstå, att här ges intet på hand, utan när saken kommer före, så kommer den att bli föremål för prövning i utskottet. Att nu gå med på att bifalla motionen vid de ifrågavarande två punkterna, det anser jag att inte någon av utskottets ledamöter kan vara benägen att göra.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Linköping: Herr talman! Jag begärde ordet i anledning av ett yttrande av herr Anderson i Råstock. Han anförde som skäl för att icke nu bifalla förslaget om en professor i flygteknik vid tekniska högskolan, att man bör, innan ett bifall av förslaget kan komma i fråga, ha en fullt klar utredning om vilka framtida kostnader ett bifall skulle medföra; han åsyftade därvid de framtida kostnaderna i fråga om ett laboratorium och andra tekniska anordningar vid undervisningen. Det är väl i alla fall att gå litet för långt i anspråk på de utredningar, som skola föregå denna frågas behandling. Jag undrar, om man ställer ett liknande krav i samband med inrättandet av en annan professor, t. ex. en medicinsk, och således vill göra gällande att denna icke kan bifallas, därför att icke utredning finnes om vilka framtida konsekvenser den kan komma att medföra, vilka anslag till det eller det ändamålet som kunna bli erforderliga — det kan ju också behövas laboratorium och andra inrättningar och anordningar för den undervisningen. Det är att koppla samman den fråga det här gäller med en annan, som icke nödvändigtvis behöver lösas i detta sammanhang. Jag tror, att det kommer att visa sig nödvändigt att inrätta ett sådant laboratorium för den här omhandlade undervisningen, men en professor har sin givna betydelse, oavsett om ett laboratorium kommer till stånd eller inrättandet av ett sådant uppskjutes till en senare tidpunkt, då utvecklingen på detta område bättre kan överblickas och det statsfinansiella läget kan giva större möjligheter än nu att tillfredsställa ett sådant behov.

Jag tror att riksdagen utan någon risk kunde gå med på inrättande av professuren nu och överlåta åt Kungl. Maj:t att verkställa en utredning om de tekniska hjälpmedel för undervisningen, som kunna komma att behövas.

Jag skall icke trötta kammaren med att upprepa de skäl för denna professors inrättande, som här tidigare ha anförts. Jag vill bara säga det, att, då man i dagarna fått en kungl. proposition, vari begäras stora anslag för den inhemska flygtrafiken och i vilken proposition talas om att det är synnerligen viktigt att vi genom beviljande av anslag för främjandet av denna trafik göra oss oberoende för framtiden av det utländska initiativet på detta område, det är minst lika viktigt, att vi göra oss oberoende av utlandet på det tekniska och industriella området i fråga om flygtrafiken. Det kan bli mera avgörande för oss att vi tekniskt kunna reda oss själva, än att vi bevara våra luftfartsförbindelser utåt åt svenskt initiativ.

Jag skulle också vilja ställa den frågan till herr Anderson i Råstock, om det är meningen att vid prövningen av propositionen angående statssubvention åt den inhemska lufttrafiken uppställa samma krav på utredning om de blivande ekonomiska konsekvenserna, som här blivit framställda. Det är nog så, att man i den punkten med större fog kan ställa krav på en tillfredsställande ut-

redning. Men jag misstänker, att Kungl. Maj:t skall få synnerligen svårt att i så fall lämna ett besked, som tillfredsställer herr Anderson i Råstock, om han ville med samna styrka hävda kraven på ett överblickande av de blivande konsekvenserna, när det gäller den civila lufttrafiken, som då det gäller denna professur.

Ang. anslag till tekniska högskolan.
(Forts.)

Herr talman, då jag anser frågan fallen, har jag intet yrkande att göra. Jag anser det icke nödvändigt att instämma i det yrkande om bifall till motionen, som här blivit framställt. Jag har endast velat yttra detta, därför att jag ansett det olyckligt, att man genom att sammankoppla frågan om inrättandet av en flygprofessur med den mera i framtiden liggande och mera svåröverskådliga frågan om ett aerodynamiskt laboratorium riskerar, att alltför lång tid kommer att förflyta, innan denna för vårt inhemska flygväsen nödvändiga professur kommer till stånd.

Herr Beskow: Herr talman! Jag är uppkallad av ett yttrande av statsutskottets ärade vice ordförande angående möjligheten att åstadkomma inhemska tillverkning av flygmaskiner. Herr Anderson i Råstock anförde, att utarbetandet av en ny typ av flygmaskiner vore en affär på många miljoner kronor. Ja, det kan ju vara sant. Men vi kunna tänka oss möjligheten att åstadkomma en ordentlig flygmaskinstillverkning utan att precis genast gå in för nya typer.

Jag vill i detta sammanhang såsom min åsikt uttala, att vi ha goda utsikter att kunna åstadkomma en sådan industri icke blott för vår relativt obetydliga inhemska förbrukning utan också för export. Det finns många industrier, vari vi lyckats arbeta oss fram, där vi icke i någon mån haft bättre naturliga förutsättningar än här, såsom exempelvis kullager, separatorer och åtskilliga andra industrier. Dessa äro i viss mån uppfinningsindustrier, men i mycket stor utsträckning baseras deras framgång dels på en viss överlägsenhet hos det inhemska materialet, exempelvis på kvaliteten hos våra stålsorter, dels på våra arbetares yrkesskicklighet och dels också på vår organisationsförmåga. Det är min uppfattning, att vi ha ungefär samma utsikter att upparbeta en tillverkning av den art som det här är fråga om, och det är min icke mindre bestämda uppfattning, att vi också måste sträva efter det målet, därest vi skola kunna ha vårt flygvapen i ordning. Ty utan möjlighet att exempelvis tillverka egna motorer för våra flygmaskiner blir meningen med ett flygförsvär här i landet väsentligen reducerad.

Jag tror också, att även om man icke begär av en professor vid tekniska högskolan, att han skall kunna åstadkomma utarbetandet av nya flygmaskintyper omedelbart, det är nödvändigt att professuren kommer till stånd. Och om nu med det starka motstånd, som från utskottets sida rests mot motionen, densamma skulle falla, så är jag övertygad om att det icke kommer att dröja länge, förrän denna professur blir inrättad och förrän man funnit det nödvändigt att vid tekniska högskolan inrätta ett ordentligt flyglaboratorium. Alltså frågan kommer, om den i dag faller, att falla framåt, och lösningen kommer att tvinga sig fram mycket snart.

Med herr Beskow förenade sig herr *Löfgren* i Stockholm.

Herr Kristensson i Göteborg: Herr talman! Efter all denna lysande väl-talighet till förmån för motionen och då jag i sak instämmer med den ärade vice ordföranden finner jag mig föranlåtten att servera litet kallt vatten i det här hänseendet. Det är ju givet, att jag icke kan i likhet med den föregående talaren göra anspråk på så stor sakkunskap på det här ifrågavarande området. Men det torde dock i fråga om den tillverkning, som man nu ställer i utsikt av en lekman i alla fall kunna sättas i fråga, om icke åtskilliga av de planer

Ang. anslag
till tekniska
högskolan.

(Forts.)

och beräkningar som man gör äro av ganska luftig beskaffenhet. Såvitt jag vet, gör man dock icke goda flygmaskiner av vårt svenska stål, så att det argument, som här framdragits beträffande kullager och vissa andra saker, kan man enligt min mening icke lämpligen begagna sig av här. Såvitt jag vidare vet, ha vi icke heller någon professur i kullager här i Sverige, och denna industri har i alla fall arbetat sig fram. Då man vet, vilka oerhörda kostnader som de stora staterna ute i Europa nedlägga på forskningar i detta hänseende, så förefaller det mig åtminstone att det vore klokare, om vi tills vidare på sätt som vi få göra på många andra områden, där vi icke ha professurer i varje ämne, tillgodogöra oss resultaten av dessa forskningar och härvid också begagna oss av den möjlighet som finnes för staten att ställa lärarkrafter till ingenjörskårens förfogande.

Jag tror för min del, herr talman, att om kammaren ville visa samma välvilja mot den proposition, som häromdagen kom på kammarens bord och som avser att vi faktiskt nu skola kunna få i gång verkliga luftfartsförbindelser både med utlandet och mellan vissa stationer inom landet, så ha vi för närvarande gjort flygväsendets utveckling i Sverige ett mycket stort gagn.

Jag har velat säga detta, därför att det skulle höjas några röster i en annan riktning än den som motionärerna här ha företrätt. Jag tror att Kungl. Maj:t verkligen gör klokt i att icke, såsom herr Anderson i Linköping velat rekommendera, koppla ifrån frågan om ett laboratorium och de kostnader, som detta kan komma att draga med sig, från frågan om professuren, utan verkligen se till vad både det ena och det andra kostar och vilka resultat till landets fromma man har att vänta av dessa kostnader.

Jag vill i varje fall, om nu frågan skulle återkomma, förbehålla mig full frihet att, utan hänsyn till den vänlighet som utskottet i sitt utlåtande har visat motionen, bestämma hur jag skall rösta angående professuren.

Herr Rydén: Jag anser mig skyldig att svara herr Nylander på den direkta fråga, som han ställde till mig, nämligen om det är statsutskottets mening att behandla de bägge återstående delarna av hans motion. Jag tycker frågan är onödig av en gammal riksdagsman, som läser klämman i statsutskottets betänkande. Där står det ju »avslå dels herrar Björnssons m. fl. och Nylanders m. fl. ovanberörda motioner, i vad desamma avse inrättande vid tekniska högskolan av en professur i flygteknik». Det är bara den delen av motionen som i detta sammanhang togs upp, och den återstående delen av motionen kommer att behandlas i annat sammanhang. Och detta har ju herr Nylander själv så att säga lagt till rätta på det sättet, att han genom det yrkande som han har gjort föreslår att av de medel, som i den kungl. propositionen begäras för främjande av flygtrafiken, må reserveras 100,000 kr. för ett laboratorium.

Jag vill gärna att herr Nylander skall känna sig övertygad om att statsutskottet vill behandla honom rättvist. Vi ha icke kunnat handla på annat sätt än att taga den professur, som herr Nylander och andra påyrkat, för sig och den andra delen i annat sammanhang.

För övrigt vill jag endast tillägga i anledning av herr Beskows anförande, att statsutskottet icke intagit någon ovänlig ställning i denna fråga. Men vi måste ha klart för oss, då vi tillstyrka en sak, hur det ställer sig med kostnaderna och om det finns personer som äro kompetenta, och i den punkten brister motionen.

Herr Osberg: Man kan nog lite var ge motionärerna sitt erkännande för att de kommit fram med det här spörsmålet. Men på samma gång man lämnar detta erkännande måste man naturligtvis gå med på utskottets hemställan. Man har svårt att tänka sig, att frågan skulle befinna sig i tillräckligt utrett

skick, utan man måste vara utav den uppfattningen att det får bli Kungl. Maj:ts sak att åstadkomma den erforderliga närmare prövningen. Och med den utveckling flygväsendet tagit kunna vi icke undgå att taga hänsyn till det krav som i detta hänseende gjorts gällande och därför måste vinna nödigt beaktande.

Men så skulle jag, herr talman, på samma gång vilja säga detta, att då Kungl. Maj:t kommer fram med detta förslag, så borde vi verkligen taga i övervägande, huruvida vi icke hava någon professur, som kan anses vara föråldrad och som sålunda skulle kunna bliva föremål för indragning, för att det skulle bli lättare att tillfredsställa detta nya krav. Vi kunna naturligtvis icke inrätta hur många professurer som helst. Jag tror, att man skulle kunna göra indragningar på sina håll och därigenom få lättare att upprätta nya professurer, där det kunde vara av större betydelse.

Att taga så lätt på saken, som herr Kristensson i Göteborg gör, tror jag icke man kan vara med om. Ty det är i alla fall så, att, då man vill tillverka motorer för flygmaskiner, så får man väl icke förbigå vårt goda svenska material.

Så vill jag slutligen säga en sak gentemot herr Nylander, då han gör gällande att vi kunna införskriva en professor, om vi sakna lämplig person. Jag tror verkligen att vi böra försöka att få fram vårt eget folk och slippa låta dessa emigrera, och jag tror att vi kunna lita mera på våra egna än på utländska.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 113—120.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 121.

Lades till handlingarna.

Punkterna 122—129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—134.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 135, angående anslag till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.

Kungl. Maj:t hade i förslaget till riksstat för budgetåret 1925—1926 upptagit det ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken med oförändrat belopp 21,000 kronor.

Emellertid hade i en inom andra kammaren väckt motion, nr 130, herr *Holmberg* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att höja det nu utgående ordinarie förslagsanslaget 21,000 kronor för undervisning i slöjd vid de allmänna läroverken med 20,000 kronor till 41,000 kronor.

Ang. anslag till tekniska högskolan.
(Forts.)

Ang. anslag till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.

Ang. anslag till undervisning i manlig slöjd Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion bifalla Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Vid denna punkt hade likväl reservation avgivits av herrar *Oscar Olsson, Johan Nilsson* i Malmö, *Wallés, Asplund, Rydén, Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud, Karlsson* i Nynäshamn, *Lindskog* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr Holmbergs ovanberörda motion

a) höja det ordinarie förslagsanslaget till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken från dess nuvarande belopp, 21,000 kronor, med 20,000 kronor till 41,000 kronor; och

b) medgiva, att arvode till manlig lärare i manlig slöjd vid de allmänna läroverken finge från och med den 1 juli 1925 utgå med 85 kronor för veckotimme.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Rydén: Herr talman! Då detta ärende i fjol behandlades framhöll jag för kammarens ledamöter, att den väg, som det föreslogs, att man skulle slå in på, skulle leda till skada för slöjdundervisningen vid de allmänna läroverken. Denna farhåga har delvis redan besannats. Icke mindre än nio läroverk slutade i höstas med den frivilliga undervisningen i slöjd, och med den kändedom, jag har om stämningen bland städernas fullmäktige och drätselkammare, är jag övertygad om, att det under nästkommande läsår kommer att bli ett ofantligt mycket större antal läroverk, som nödgas sluta att meddela undervisning i detta ämne. Jag har den uppfattningen, att den väg, man i fjol beträdde, är en oklok väg. Det må nu så vara, att det rent ekonomiskt sett icke spelar så förfärligt stor roll för vederbörande kommuner, inom vilka läroverken äro belägna, om de skola bestrida halva kostnaden för undervisningen i detta ämne. Emellertid möter det för städernas vidkommande stora principiella betänkligheter. Av stadsförbundets framställning till Kungl. Maj:t framgår ju även, att förbundet anser, att det hela kommer att resultera i, vad ingen borde önska, nämligen att själva ämnet slöjd blir lidande. Praktiskt taget kommer ämnet att på några år försvinna från de allra flesta av våra läroverk. Jag skall bara vädja till kammarens ledamöter och icke minst till dem, som äro sysselsatta i praktiskt arbete, om det icke kunde vara skäl i att sörja för, att de elever vid de allmänna läroverken, som äro händiga och som ha intresse för handarbete, få tillfälle att erhålla undervisning i ett ämne, sådant som det nu ifrågavarande. Det är min övertygelse, att ett vidhållande av det för slöjdundervisningen vid de allmänna läroverken olycksdiga beslut, som fattades i fjol, kommer att medföra, att slöjden försvinner från det allra största antalet läroverk. Därför vore det klokt, om man ändrade sig och gick tillbaka till de gamla principer, som tillämpats så länge, man haft undervisning i detta ämne vid våra svenska läroverk. Det är principiellt riktigt, att staten betalar själva undervisningen, och att kommunerna hålla läroanstalterna; så snart man bryter den principen, kommer man in i mycket tråkiga förhållanden.

Jag skall, herr talman, då kammaren är förtrogen med innehållet i reservationen, icke nu yttra mig mera i denna sak, utan jag ber att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den reservation, som i denna punkt är fogad vid utskottets betänkande.

Herr andre vice talmannen Nilsson: Herr talman! Inför de statsfinansiella svårigheter, som förra året vid uppgörandet av budgeten voro rådande, befanns det nödvändigt att göra de inskränkningar och beskärningar, som utan

olägenhet kunde verkställas. Detta föranledde Kungl. Maj:t att på denna punkt göra en viss förändring och föreslå, att de städer, där läroverk äro belägna, skola deltaga med halva kostnaden i fråga om anslaget till slöjden vid läroverken. Det har ju nämligen icke fallit sig så lätt att göra nedskärningar på andra punkter av denna huvudtitel. Det är en hel del utgifter, som växa automatiskt, och därvid är ingenting att göra. För att undgå en ökning i sådana fall skulle man vara tvungen att vidtaga förändringar i de grundläggande principerna. Detta skulle ju naturligtvis varit mycket svårare än att minska ett anslag, sådant som det nu ifrågavarande. Ämnet slöjd är ju vid ett allmänt läroverk icke ett obligatoriskt utan ett frivilligt ämne. Det kan sålunda lätt avgränsas från alla andra läroämnen, och därför kunna särskilda regler fastställas att gälla beträffande ämnet i fråga. Vid sådant förhållande kan en sådan åtgärd, som den som vid förra riksdagen beslutades, icke medföra några farhågor för att verkningarna därav skulle komma att sträcka sig ut över läroämnen, som äro obligatoriska.

Ang. anslag till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Nu förstår man ju mycket väl, att det göres erinringar från de städer, som i detta avseende komma att få bära vissa kostnader. Det är ju helt naturligt, men man får dock betänka, att dessa städer ha stora fördelar av att läroverken äro dit förlagda, och den ringa kostnad, som kommer att åvila städerna i detta avseende, är ju för deras budget av mycket ringa betydelse. Här gäller det ju allenast ett belopp på 20,000 kronor, fördelat på de städer och kommuner i landet, där läroverk finnas. Det är en kostnad, som icke på något sätt kan anses vara betungande. När nu de statsfinansiella svårigheterna bestå, skulle det väl vara rätt olämpligt av riksdagen att göra en ändring i de bestämmelser, som i berörda avseende infördes förlidit år. Man må anse detta vara en nödfallsutväg eller icke, så äro dock omständigheterna sådana, att man nu icke har tillräckligt starka skäl för att frångå den väg, riksdagen beträdde förra året. Skulle det visa sig, att det statsfinansiella läget blir gynnsammare, kan det förtjäna övervägas huruvida statsverket ånyo bör övertaga hela kostnaden.

Herr talman, jag anhaller att få yrka bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Häruti instämde herr *Olsson* i Blädinge.

Herr Alströmer: Herr talman, mina herrar! Vid avgörande av det nu föreliggande ärendet anser jag, att det är två frågor, som uppstålla sig till närmare skärskådande, nämligen dels frågan, huruvida undervisningen i manlig slöjd vid våra läroverk är av så stor betydelse, att densamma bör på ett kraftigt sätt stödjas, och dels, om så är fallet, frågan i vad mån ett dylikt understöd bör ske på statens bekostnad.

Vad den första frågan beträffar, finner man av herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet här föreliggande yttrande liksom även av vad skolöverstyrelsen och utskottet anfört, att man är tämligen enig om, att denna undervisning har en stor uppgift att fylla. Tvivelsutan är så förhållandet. Skolungdomen blir genom den teoretiska undervisningens stora krav ensidigt teoretiskt utbildad, och de ämnen, som avse att utveckla praktisk färdighet, såsom slöjd, teckning och gymnastik, måste — låt vara, att de delvis äro frivilliga — anses som viktiga läroämnen, ägnade att utgöra en motvikt häremot. Det är lyckligtvis icke så, att den ungdom, som genomgår våra läroverk, uteslutande kommer att ägna sig åt teoretisk utbildning i framtiden, utan ett stort antal ägnar sig åt det praktiska livets uppgifter efter fortsatta studier såsom ingenjörer, eller efter att ha genomgått ett lantbruksinstitut åt vår modernäring eller åt andra praktiska levnadsbanor, och även för dem, som fortsätta vid universitet eller

Ang. anslag
till
undervisning
i manlig slöjd
vid
de allmänna
läroverken.
(Forts.)

högskolor, är det av utomordentligt stor betydelse att i ungdomsåren vänja sina händer vid praktiskt arbete.

Är man alltså ense om, att slöjdundervisningen är viktig och bör kraftigt stödjas, gäller det att tillse, i vad mån detta bör ske genom statens understöd. Varken 1924 års regering eller riksdag kan på något sätt klandras för det försök till besparing, som då skedde genom detta anslags nedskrivning till hälften. Åtgärden att fördela kostnaden för slöjdundervisningen lika mellan stat och kommun var, som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt yttrande innevarande år framhåller, en nödfallsutväg, och lika förklarligt är det, att herr statsrådet och utskottets majoritet innevarande år gått på samma linje. Det har givetvis skett helt av statsfinansiella skäl. Herr statsrådet anser sig icke, mot ett av riksdagen så nyss som år 1924 fattat beslut, vilja göra någon ändring. Därmed har frågan, anser jag, med understrykande lämnats till riksdagens förnyade prövning. Utskottets motivering förefaller mig dock något underlig, då däri som skäl för avslag å herr Holmbergs motion framhålles, att de nu gällande bestämmelserna om fördelning av anslaget mellan stat och kommun tillämpats under så kort tid, att tillräcklig erfarenhet icke kunde anses hava vunnits om, huru de nya grunderna för statsbidraget verka. Man behöver ju endast taga del av skolöverstyrelsens och statsrådets yttrande för att ganska lätt finna, huru dessa grunder verkat, om man nu ej på annat sätt känner till den saken. De ha åstadkommit den största tänkbara oreda och medfört, att Kungl. Maj:t i flera fall under hösten 1924 ansett nödvändigt medgiva, att statsbidrag till slöjdundervisning finge utgå, ehuru vederbörande kommun ej anslagit motsvarande medel till viss avlöning åt lärare. På en del håll har slöjdundervisningen helt måst inställas!

Under fasthållande av min åsikt, att slöjdundervisningen är av den största betydelse för läroverkens ungdom och att nämnda undervisning kommer att ställas fullkomligt i det ovissa med det sätt, på vilket statsbidrag nu utgår, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Oscar Olsson m. fl. avlämnade reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det har ju redan framhållits, att statsutskottet vid förra årets riksdag förordade, att kostnaden för undervisningen i slöjd skulle bestridas med hälften av staten och med andra hälften av kommunerna. Detta är en princip, som jag för min del anser vara bärande alltfört, så mycket mera, som slöjd icke är något obligatoriskt ämne utan ett frivilligt. Många läroverk hava icke infört detta ämne. Vid många av de läroverk, där undervisning i ämnet meddelas, är de i undervisningen deltagande lärjungarnas antal icke särdeles stort. Jag förstår därför icke, vad det kan anföras för skäl emot, att man här i likhet med vad som är fallet på många andra områden, där statsbidrag utdelas, har det ordnat så, att kommunerna få betala hälften och staten hälften. Nu har som argument häremot anförts, att sedan den nu gällande ordningen införts, slöjdundervisningen upphört vid nio läroverk. Ja, det är icke så underligt, att så skett det första året, då riksdagens beslut kanske för många kommuner kom något överraskande; de ha därför icke haft tillräcklig tid på sig att i sin budget upptaga anslag till slöjdundervisning. Men jag är övertygad, att om det i en kommun finnes så stort intresse för slöjden, som, enligt vad det i denna debatt gjorts gällande, skulle förefinnas, städerna komma att bidra till nämnda undervisning med hälften av kostnaderna. Herr Rydén erkände ju för övrigt, att kostnaderna icke spelade så stor roll härvidlag. Det har i propositionen och i denna debatt framhållits, att stadsförbundets yttrande gått i den riktning, som motionen avsett att främja. Ja, det hade verkligen varit förvånande, om så inte varit fallet. Hade icke stadsförbundets yttrande gått i den riktningen, så hade det icke varit

mödan värt för motionären att framlägga sin motion. Men antag att den organisation, som för landsbygdens vidkommande motsvarar stadsförbundet, nämligen landskommunernas förbund, haft att yttra sig i frågan, så är jag ganska övertygad om, att sistnämnda förbunds utlåtande blivit helt annorlunda, än det yttrande stadsförbundet kommit med. Den föregående ärade talaren nämnde, att riksdagen förra året av statsfinansiella skäl antog Kungl. Maj:ts förslag. Det är möjligt, att så var förhållandet, men jag frågar herr Rydén: Äro icke de statsfinansiella skälen lika tungt vägande i år som förra året? Ha vi så gott om pengar nu, att vi redan i år kunna slå om och säga: I fjol var det dåliga tider, och därför betalade staten bara halva kostnaden. Nu är det goda tider, och därför gå vi med på att betala alltsammans? Det skulle vara mycket egendomligt, om riksdagen på detta sätt kastade om och beslöt än så.

Ang. anslag till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag kan gärna medgiva, att det naturligtvis kan debatteras, huruvida slöjden bör finnas i våra skolor eller icke. Jag kan förstå den uppfattning, som säger, att det ju icke är så nödvändigt att undervisa i slöjd i våra skolor, men jag menar däremot, att alla de, som i likhet med mig ha den uppfattningen, att slöjden är ett utomordentligt värdefullt ämne, måste säga sig, att skall det ämnet finnas vid läroverken, bör det finnas på ett hederligt sätt. Skall man avskaffa det, så skall man göra det ärligt och icke använda lönnmord mot ett i sig självt fullt hederligt ämne. Jag är, herr talman, för min del principiell motståndare mot lönnmord, och därför måste jag säga, att jag i denna fråga ställer mig helt på reservanternas ståndpunkt (jag tillhör ju för övrigt själv reservanterna). Kungl. Maj:t har i sin proposition öppet uttalat, att man icke betraktar det nuvarande tillståndet som annat än en nödfallsutväg, men det är ju tämligen klart, att om man på det sättet kommer in på en enda punkt och säger, att här skola kommunerna bestämma, om anslaget skall utgå eller icke, kommer nästa steg att bli, att det blir ett annat ämne, som skjutes fram, och vi ha redan hört, vad herr Bengtsson i Norup sagt. Han går mycket längre än Kungl. Maj:t och säger, att han anser det vara en fullt rättvis princip, att staten och kommunen dela kostnaderna för undervisningen. Jag föreställer mig, att herr Bengtsson i Norup gärna skulle se, att den principen bleve införd för all framtid (jag ser, att herr Bengtsson i Norup nickar bifall, så jag har tydligen uppfattat honom rätt).

Vad blir då nästa steg? Jo, ett nytt ämne kommer in på samma väg, och så få vi in en fullständigt fördärvlig princip i vårt skolväsende, en princip, som vi förut icke haft. Det har sagts, att erfarenheten under det gångna året är så kort. Det är sant. Den är kort men tillräcklig, ty det är ett tillräckligt talande vitsord, att det blivit en oerhörd oreda på en massa håll. På ett håll heter det, att stadsfullmäktige hänskjuta saken till landstinget, ty det gäller även landsortens barn. På ett annat håll överklagar man stadsfullmäktiges beslut, och då blir det långt uppskov med det hela. Den ena svårigheten följer efter den andra, och dessa svårigheter komma med varje år att växa.

Därför, herr talman, slutar jag med att påstå, att man här vill införa en princip, som fullkomligt strider mot vad statsmakterna alltid ha förfäktat, då det gällt våra skolor. Utskottets förslag innebär principiella och praktiska svårigheter, och för den skull vädjar jag till kammaren, att den ville i likhet med mig biträda reservationen.

I detta yttrande herrar *Holmdahl, Karlsson* i Nynäshamn, *Jonsson, Fast, Andrén, Svedman, Uddenberg* i Varberg och *Lithander*.

Ang. anslag
till
undervisning
i manlig slöjd
vid
de allmänna
läroverken.
(Forts.)

Herr Beskow: Herr talman! Man har både under remissdebatten och senare fått ett bestämt intryck av, att man på många håll har den uppfattningen om den statsfinansiella situationen förra året, att denna var alldeles särskilt bedrövlig och att situationen nu är en helt annan. För min del har jag nu aldrig kunnat riktigt acceptera det resonemanget, att vår statsfinansiella situation i fjol var så abnorm eller att den budget, som då åstadkoms, var en nödbudget. Lika litet kan jag vara med om att förhållandena i år äro så avsevärt mycket ljusare än de voro då. Det har visserligen tillkommit ett par moment i gynnsam riktning, nämligen dels att 1923—1924 års budget gav så stort överskott, att vi icke för ögonblicket behöva ha några bekymmer för kassafonden, och dels att den finansiella situationen inom näringslivet — om vi bortse från de, som vi hoppas, mera tillfälliga svårigheter vi ha för ögonblicket — är något ljusare än hösten 1923, då budgeten för 1924/25 gjordes upp.

Jag tror emellertid det skulle vara farligt, om man i större utsträckning gäve sig ifrån det besparingsprogram, som man i fjol slog in på. Man kan nog icke komma ifrån, om man studerar den huvudtitel, som nu behandlas — och det samma är fallet med flera andra huvudtitlar — att ljusningen i situationen i hög grad har diskonterats genom en höjning av utgiftsposter en masse. Därest man på denna punkt bifaller reservationen får man ett nytt exempel härpå, och jag tror därför det vore klokt av kammaren att — i varje fall tills det visar sig att de svårigheter, som påtalats, äro omöjliga att övervinna — svårigheter äro dock till för att övervinnas — låta bli att göra någon ändring i det beslut riksdagen fattade förlidet år.

Herr Strindlund: Herr talman! Det har från några talare gjorts gällande, att de, som stå för utskottets förslag, skulle vilja inlägga däri någon slags principiell ståndpunkt gentemot slöjden såsom sådan. Detta är dock icke förhållandet, utan vi ha, åtminstone är detta fallet med mig, sett saken rent ekonomiskt.

Det finansiella läge, vari vi nu befinna oss, har ju också beklagats av statsrådet, och det har framhållits, att nuvarande anslagsbelopp får anses som en nödfallsutväg. Frågan ligger alltså till på det sättet, att man måste avgöra, om den ekonomiska situationen för närvarande är bättre än i fjol och om den i så fall förbättrats så mycket, att man i år kan fördubbla anslaget. Det är på det sättet jag har sett på saken, och därför må ingen förundra sig över att jag kommit till det resultat jag gjort och förenat mig med utskottet.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har begärt ordet för att yttra mig något i en sak, som icke tycks ha blivit tillräckligt uppmärksammas. I anledning av den argumentering herr Beskow nyss utvecklat tror jag, att det är att gå alldeles för långt, om man nu drager upp hela frågan om de statsfinansiella bekymren, när det gäller en anslagsfråga på endast 20,000 kronor. Vi få komma ihåg, att ifall slöjden skall förekomma såsom ämne i läroverken, skola ju dessa 20,000 kronor tagas från våra kommuner, och utgifterna komma således på andra debetsedlar än kronodebetsedeln, fastän pengarna naturligtvis i alla fall få tagas från allmänna medel.

När man nu har ridit upp på ett gammalt och beklagligt motsatsförhållande mellan stad och land, vill jag här gentemot dem, som möjligen ha tagit intryck av detta, framhålla, att landsbygden i och för sina utgifter för slöjden vid folkskolorna, i likhet med städerna, åtnjuta understöd från statens sida.

Att jag nu är så ängslig för slöjden, beror därpå, att jag är övertygad om, att man i städerna kommer att resonera på det sättet, att vi komma icke att åtaga oss denna sak, det rör oss icke, om det blir undervisning i slöjd eller ej, ty det är ett onus, som staten har haft. Och så blir följden, att undervisnin-

gen i slöjd upphör och ämnet faller bort. Det är detta jag beklagar. Varför skola icke våra ungdomar i läroverken, där det naturligtvis också finnes en massa, som äro händiga, varför skola icke de vid sidan av sina teoretiska studier få tillfälle att utveckla sitt handlag genom att meddelas undervisning i ett ämne, som erfarenheten visat är ägnat att befrämja den personliga händigheten? Man skadar ett rent praktiskt intresse genom, att ett sådant ämne kommer bort från läroverken.

Ang. anslag till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Jag skulle icke för min enskilda del säga så mycket om saken, därest förhållandena överallt vid våra läroverk vore sådana som i Stockholm, Malmö och Göteborg, där läroverken huvudsakligen meddela undervisning åt dessa städers egna lärjungar. Där är det icke så stor fara, men om man tänker sig sådana mindre städer som exempelvis Skara eller Växjö, eminenta skolstäder, där kanske blott 10 % av lärjungarna utgöras av städernas egna barn, medan de övriga lärjungarna komma från den stora landsbygden omkring städerna, så är det klart, att man i åtskilliga av dessa mindre städer kommer att resonera som så, att det är orimligt, att de skola betala slöjdundervisning icke blott för sina egna barn, utan också för barnen från den kringliggande bygden. Stryka vi alltså detta anslag, kommer resultatet att bli, att slöjden kommer att försvinna, liksom den redan gjort i läroverken i de nio städer, där man upphört med denna undervisning till följd av riksdagens beslut i fjol. Jag har reda på, att man i en mängd av våra städer beviljat anslag för ett år till slöjden i den tron att stadsförbundets framställning till Kungl. Maj:t om bidrag för ändamålet skulle bifallas. Nu komma de att stryka detta anslag till hösten, om statsbidraget uteblir.

Sådant är läget, och det är inga svartmålningar jag nu gör. Indragningen av slöjdundervisningen är naturligtvis till skada för skolan, och det är därför jag försökt att så varmt försvara denna sak både i år och i fjol, och jag hemställer till kammaren att återgå till de förhållanden, som funnits ända sedan detta ämne infördes i våra läroverk. Skall undervisningen i detta ämne förändras, låt det då ske i samband med hela den skolreform, som skall komma på ett eller annat sätt, då man naturligtvis också kommer att principiellt reglera förhållandena mellan kommunen och staten. Denna anslagsminskning har på ett olyckligt sätt tagits på en sinkadus, och jag skulle därför vilja vädja till kammaren att följa reservanternas hemställan.

Herr *Kloo* instämde häruti.

Herr **Beskow**: Herr Rydén var icke riktigt belåten med att jag drog fram den statsfinansiella situationen i samband med denna punkt, där det icke gällde större belopp än 20,000 kronor. Det skadar dock icke att framhålla denna synpunkt i ett fall, där det verkligen finnes möjlighet att vinna framgång för sparsamhetskravet. Jag vill i det hänseendet erinra om, att första kammaren redan bifallit utskottets föreliggande förslag.

Vidare ansåg herr Rydén, att man icke nu borde ändra enbart på denna punkt, utan borde taga upp spörsmålet i samband med reglerandet av förhållandet mellan stat och kommun rörande skolväsendet överhuvud. Jag tycker man kunde använda samma argumentering för att låta anslaget förbli vid vad det nu är och icke göra någon ändring utöver vad riksdagen gjorde i fjol. Frågan om förhållandet mellan stat och kommun och om statens stora understödsverksamhet i dess helhet måste nog redas upp ju förr dess hellre.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Det var ett yttrande av herr Lindskog, som icke bör stå oemotsagt. Han var angelägen om att det skulle handlas ärligt och han var icke vän av lönnmord. Förhållandet är ju det, att riks-

Ang. anslag
till
undervisning
i manlig slöjd
vid
de allmänna
läroverken.
(Forts.)

dagen behandlat denna fråga i fjol, och riksdagen intog då den ståndpunkt utskottet nu har. Menar verkligen herr Lindskog, att denna behandling var liktydig med lönnmord mot kommunerna? Jag tror icke man böra taga så starka ord till hjälp för att få fram vad man vill.

För övrigt vill jag säga, att den jämförelse herr Rydén gjorde mellan läroverken och folkskolorna i fråga om slöjden, haltar betydligt. Folkskolans lärjungar äro barn, som skola ut i livet och kämpa för sin utkomst. De behöva för den skull få lära sig slöjd, icke blott som en slags idrott eller gymnastik, såsom fallet är med slöjdundervisningen vid läroverken, utan de behöva denna undervisning för att vara bättre rustade för att möta kampen för tillvaron, när skolan är slut. — Den jämförelsen är därför alldeles ohållbar.

Herr Rydén säger vidare, att det kommer säkert att gå så, att städerna minska sina anslag för detta ändamål oupphörligt, vilket skulle ha till följd att ämnet försvinner. Jag får säga, att ha icke städerna så mycket intresse för detta ämne, som man annars kunde förmoda av alla instämmanden i anförandena här från stadshåll, att det, såsom herr Rydén sade i sitt första anförande, icke spelar någon roll, om städerna bevilja hälften av kostnaderna för detta ändamål, då kan ju ingen människa göra något åt saken. Jag förmenar dock, att det icke är omöjligt, att städerna, om de få se, att statsmakterna mena allvar här, också gå med på att anslå dessa 50 % av kommunala medel.

Vidare framhöll herr Rydén, att det även är många barn från landsbygden, som hava nytta av denna slöjdundervisning. Ja, herr Rydén, det kan kanske diskuteras även detta. Det finnes skolbarn, som bo både en och två mil från de städer, där de hava sin skola, och nödgas resa hem på järnväg. Dessa behöva nog väl den tid, de kunna få, för sin läxläsning i de obligatoriska ämnen, och de hava knappast någon tid övrig att vistas i staden för att delta i slöjdundervisningen. För övrigt vill jag säga, att städerna både direkt och indirekt erhålla inkomst därigenom, att en del av de elever, som äro från landsbygden, hava kostnader för inackordering m. m. därstädes. Vi skola således icke tala om att icke städerna härutinnan göra sig en del vinster på landsbygdens bekostnad.

Det är icke riktigt, som herr Rydén säger, att frågan i fjol togs på en sinkadus, utan det förslag, som Kungl. Maj:t — som väl för övrigt slog in på denna vägen av sparsamhetsskäl — framlade, prövades noga, och man kämpade om saken både i statsutskottet och riksdagens båda kamrar. Man kan alltså säga, att det först var efter moget övervägande, som riksdagen gick in för den nu tillämpade principen. Jag säger därför alldeles såsom herr Beskow: Varför skola vi nu ändra på saken, när det pågår en stor utredning beträffande alla dessa spörsmål? Det är väl ändå bättre att de nuvarande principerna få gälla tills den utredningen är klar. Det gäller ju visserligen bara 20,000 kronor, men det är ett belopp, som inte är att förakta i dessa dagar.

Herr Lindskog: Jag skall inte bemöta herr Bengtsson i Norup med samma gravlika allvar, varmed han bemötte mig och mitt elaka tal om lönnmord. Jag skall gärna ändra den glosan till småmord, om han hellre vill ha det ordet. Men att man i alla fall kan kalla det för någonting i den vägen visas av erfarenheten. Det är faktiskt icke mindre än 9 av våra läroverk, som på grund av riksdagens beslut i fjol slopat undervisningen i slöjd, och herr Rydén har fullkomligt rätt. Även jag är övertygad därom, att det kommer att fortgå på den vägen. Det är verkligen en princip, som är ägnad att slå ihjäl slöjden.

Jag tror för övrigt, att herr Bengtsson i Norup missuppfattade mitt illviliga tal, när han trodde, att jag uttalade, att det här vore meningen att riksdagen skulle slå ihjäl kommunerna. Jag menade inte kommunerna utan slöjden, och det är, herr talman, en betydande skillnad. Jag kan inte låta bli att

peka på den ekonomiska sidan av saken, och därvid stryka under, vad herr Rydén här har sagt, nämligen att det inte är en fråga om en besparing på 20,000 kronor utan frågan gäller vilka, som skola betala dessa 20,000 kronor. För min del anser jag, att riksdagen bör hålla på en mångtioårig praxis, som varit till gagn för våra skolor, och icke på allvar införa en praxis, som visat sig vara fördärlig för skolorna.

Ang. anslag till undervisning i manlig slöjd vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Rydén, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 135 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 136—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkten 143.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 144.

Lades till handlingarna.

Punkten 145.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Punkterna 147 och 148.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 149.

Lades till handlingarna.

Punkterna 150—176.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 177.

Lades till handlingarna.

Punkterna 178—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 182.

Lades till handlingarna.

Punkterna 183 och 184.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.*

Punkten 185, angående understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor.

Uti punkten 180 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels besluta, att minimiarvode och statsunderstöd för undervisning i hushållsgöromål i fortsättningsskola skulle utgå med minst två kronor för undervisningstimme, under villkor att den dagliga undervisningstiden för nämnda ämne omfattade högst sex undervisningstimmar och, vad anginge praktiskt arbete i skolkök, ej understege fyra undervisningstimmar,

dels ock höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolor, nu 2,425,000 kronor, med 750,000 kronor till 3,175,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels en inom första kammaren av herr *Karl Johan Ekman* väckt motion, nr 37, däri hemställdes, att riksdagen ville, såsom villkor eller förutsättning för beviljande av det äskade anslaget till understöd för avlönande av lärare vid fortsättningsskolorna, besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i stadgan angående fortsättningsskolan, att dess § 6 måtte erhålla följande lydelse:

»§ 6. 1. Kursen i yrkesbestämd fortsättningsskola skall för lärjungarna omfatta minst trehundra sextio undervisningstimmar — — (lika med nuvarande lydelsen) — — etthundratjugu timmar.

2. Kursen i allmän fortsättningsskola skall omfatta minst trehundra undervisningstimmar, förlagda utom den egentliga folkskolans ordinarie undervisningstid, och må kunna antingen begränsas till ett arbetsår eller ock fördelas på två år, med iakttagande i sistnämnda fall, att årskurs skall omfatta minst etthundratjugu timmar»,

dels en inom samma kammare av herr *S. Erik Anderson* väckt motion, nr 38, däri hemställdes, att riksdagen i samband med beviljandet av anslag till fortsättningsskolan ville uttala sig för den ändring av § 27 punkt 5 i fortsättningsskolestadgan, att punkten måtte erhålla denna lydelse:

»Huruvida skolpliktig må på grund av sjukdom, lyte eller särskilda förhållanden i hemmet kunna befrias från skyldighet att besöka fortsättningsskola, skall bero på prövning i varje särskilt fall av skolstyrelsen.»

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lindman m. fl.* väckt motion, nr 62, däri hemstälts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om snar utredning i enlighet med vad i motionen anfördes beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs samt om vidtagande, så fort ske kunde, av åtgärder för därav föranledd författningsändring.

*Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte

a) besluta, att minimiarvode och statsunderstöd för undervisning i hushållsgöromål i fortsättningsskola skulle utgå med minst två kronor för undervisningstimme, under villkor att den dagliga undervisningstiden för nämnda ämne omfattade högst sex undervisningstimmar och, vad anginge praktiskt arbete i skolkök, ej understege fyra undervisningstimmar; och

b) höja det ordinarie förslagsanslaget till understöd för avlöande av lärare vid fortsättningsskolor, nu 2,425,000 kronor, med 750,000 kronor till 3,175,000 kronor; samt

2) att riksdagen måtte avslå

a) motionen I: 37,

b) motionen I: 38 och

c) motionen II: 62.

Vid denna punkt hade reservationer avgivits:

av herrar *Widell, C. Petrus V. Nilsson, Bergqvist, Hallin, Swartz*, andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren* och *Lindskog*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte

a) —————

b) —————

2) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes verkställa snar utredning i enlighet med vad i ovanberörda motion II: 62 anfördes beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill sagda utredning kunde giva anledning; samt

3) att riksdagen måtte avslå

a) motionen I: 37 och

b) motionen I: 38; samt

av herr *Strindlund*.

Punkten föredrogs. Därefter anförde:

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Vid förra årets riksdag hade motionsvis påyrkats ett partiellt upphävande av fortsättningsskolans obligatoriska karaktär i så måtto, att skolan visserligen skulle i städerna fortfarande vara obligatorisk, men att på landsbygden skoldistriktet skulle bestämma, huruvida fortsättningsskola skulle finnas eller icke. Statsutskottet ställde sig då avvisande mot motionerna och mot varje anordning, som innebar en rubbning i vad i nu förevarande hänseende blivit av riksdagen beslutat. Utskottet ville beteckna förslaget om upphävande av fortsättningsskolans obligatoriska karaktär för landsbygdens vidkommande såsom betänkligt. För egen del anslöt jag mig då till statsutskottets ståndpunkt. Emellertid har

Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

ställningen nu blivit sådan, att det inte är möjligt att vidbliva den uppfattningen. Det kan nämligen inte förnekas, att fortsättningsskolan, från både föräldrars och målsmäns sida, fått ett mycket ovänligt mottagande, och att det vållar de lokala skolmyndigheterna de största svårigheter att få en ordentlig skolgång till stånd. Det är en allmän mening, att något måste göras. Önskemålet är att undervisningskursen i dess helhet måtte förläggas till ett år i stället för två år.

Uti den motion, som blivit väckt av herr Lindman och underskrivits av 29 ledamöter av lantmanna- och borgarpartiet, gives uttryck för denna uppfattning. I motionen hemställes om utredning beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs samt om vidtagande, så fort ske kan, av åtgärder för därav föranledd författningsändring. Det är, som sagt, mot bestämmelsen att skolan skall omfatta tvenne årskurser, som det efter hand uppstått en allmänt spridd opposition, särskilt på landsbygden. Erfarenheten har också givit stöd för kravet på en förändring. Man har funnit, att undervisningstidens utsträckning till två år vållar allvarliga olägenheter för de elever, vilka tagit arbetsanställning. För många föräldrar är denna obligatoriska plikt att hålla sina barn i fortsättningsskolan ganska betungande, och i kommunerna, särskilt i landets glesast bebyggda delar, kan man icke ställa samma fordringar som i bättre lottade samhällen. Skolöverstyrelsen, som blivit hörd i saken, erkänner att inga hinder möta ur själva undervisnings-synpunkten. Kursen kan utan olägenhet koncentreras på ett år. Det har visserligen gjorts gällande att genom denna koncentration fortsättningsskolans fostrande verksamhet skulle försvagas, enär eleverna ett år tidigare skulle undandragas skolans inflytande. Men skolöverstyrelsen erkänner själv, att den synpunkten endast i ringa grad kan förverkligas på grund av skolans begränsade arbetstid.

Motionärernas förslag har rent praktisk innebörd. Det avser på intet sätt att rikta en stöt mot själva fortsättningsskolan, vars goda syfte erkännes av alla. Det är ingen tanke på att rubba 1918 års stora skolreform. Däremot skulle det för fortsättningsskolans egen del innebära en fördel att, genom ett tillmötesgående av praktiska behov och önskningsar, vilka obestriddligen äro allmänna, minska det motstånd, som skolorna nu möta icke minst hos de unga själva och deras målsmän. Att lärarna på många håll själva klaga över den tvååriga kursen visar, att fortsättningsskolorna arbeta under ett tryck, som mer än något annat är ägnat att motverka deras ändamål.

Att svårigheter förefinnas för skoldistriktet vid övergången till den nya ordningen var statsutskottet också förlidet år villigt att erkänna, och det hade, efter vad utskottet yttrade, också förutsetts, i det att riksdagen förklarade, att skoldistrikt efter medgivande av Kungl. Maj:t må, där förhållandena sådant påkalla, kunna även efter utgången av år 1926 under viss tid i större eller mindre mån vinna befrielse från vad eljest åligger distriktet. Dessa lindringar äro emellertid icke tillfyllestgörande.

Statsutskottets majoritet, som hemställer om avslag på herr Lindmans motion, åberopar som stöd härför Kungl. Maj:ts till riksdagen avlätna proposition nr 73 om sådan ändring i stadgan för fortsättningsskolan att skoldistrikt med obligatoriskt sjunde skolår måtte kunna anordna fortsättningsskola med ettårig kurs. Men även om denna proposition varder av riksdagen bifallden, täcker den icke motionärernas yrkande. På den skånska landsbygden — den trakt som jag närmast känner till — skulle naturligtvis jordbruksbetonade fortsättningsskolor kunna inrättas. Men nu förhåller det sig på det sättet, att där finnas talrika lantmannaskolor, som kappas om elever, och det har varit mycket svårt för dessa lantmannaskolor att uppbringa ett tillräckligt

elevantal, varför skolorna i många fall föra en ganska tynande tillvaro. Jag tror, att detta är ett förhållande, som skall kunna bekräftas av alla dem, som känna till saken, och icke minst tror jag, att min högt ärade vän och utskottskamrat, herr Bengtsson i Norup, skall befinnas villig att erkänna, att det har varit svårt för dessa lantmannaskolor att erhålla elever. Jag anser därför, att dessa skolor mycket väl skulle kunna fylla den uppgiften att bereda undervisning i jordbruk, och att följaktligen fortsättningsskolorna inte behövde betungas därmed. Då är det ju klart, att fortsättningsskolorna av allmän typ, under förutsättning att man har tillräckligt antal lantmannaskolor, komma att bli förhärskande. Väl är det sant att undervisningsväsendet på landsbygden icke är sådant, att det är önskvärdt att göra några beskäringar, men det är ändå så, som en ledamot av denna kammare yttrade förlidet år, att de ekonomiska förhållandena på den rena landsbygden blivit sådana, att man icke kan ställa samma fordringar på alla kommuner, som man kan ställa på bättre lottade samhällen.

Vid sådant förhållande, och då det enda egentligt nya, som faller utanför folkskolans ram, är en kurs i stats- och kommunalkunskap, ha vi reservanter funnit, att kravet med begäran om utredning i enlighet med i herr Lindmans motion angivna önskemål borde vara förtjänt av ett närmare beaktande. Det synes oss icke kunna leda till förfång för fortsättningsskolans legitima utveckling, att, där förhållandena sådant påfordra, en jämkning i den nu gällande organisationen må kunna vidtagas därhän, att fortsättningsskolan anordnas med ett års kurs. Framför allt kan detta vara av betydelse i sådana trakter, där arbetsanställning vid ifrågavarande ålder vunnit en allmännare utbredning.

Jag vill alltså tillstyrka den motionsvis framställda begäran om utredning i ämnet, och anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Widell m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Häruti instämde herr *Lindman*.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Det yrkande, som reservanterna framföra, är ju ett yrkande på utredning och att man därmed icke binder sig på något sätt. Men enligt min mening bör man hålla fast vid en författning, tills den vunnit tillämpning över hela landet. Men det finnes ett tusental skolor, som ännu icke hava infört fortsättningsskolan, något som ju ej heller är nödvändigt förrän den 1 januari 1927. Jag tycker därför, att reformen borde få verka i lugn och ro, till dess man får se, vad den giver för resultat. Detta, så mycket mer, som det väl sällan inträffar att en så stor fråga, som undervisningsreformen av år 1918, i riksdagen genomföres med sådan enstämmighet, som då skedde. Varken på andra avdelningen eller vid plenum inom utskottet ej heller i kamrarna kom något motstånd till synes, och denna enighet prisades också högt av olika talare från statsutskottet under debatten här i kammaren, och jag tror, att detta förhållande har fört det goda med sig, att reformen vunnit åtskilligt i styrka utåt. Det dröjde länge innan 1842 års folkskolestadga vann insteg hos svenska folket. Det skedde visserligen så småningom, ehuru knappast i den utsträckning, som man kunnat önska. Jag vill särskilt erinra om, att en så aktad och försiktig man, som herr Carl Persson i Stallerhult — han tillhörde också den avdelning inom utskottet, som behandlar dylika frågor — också var vän av denna reform och även talade i kammaren för reformens genomförande. Det är denna enighet, som man bör bibehålla, och inte giva bränsle åt en opinion, som lätt nog kan leda denna viktiga reform för vårt folk på sådana vägar, att den inte blir, vad den var ämnad att bli. Det är den faran, som jag allra mest ser i den motion, som här avhandlas.

*Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

*Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

När man, som den siste ärade talaren, i alla fall medgiver, att fortsättningsskolan är en god inrättning — vore han motståndare till hela saken, så kunde man ju förstå honom, om han ville skapa en opinion mot densamma — och att denna skolreform är av betydelse för vårt uppväxande släkte, tycker jag, att han borde på allt sätt värna om den och inte giva anledning till något slags opinion däremot. För övrigt vill jag säga, att jag icke förstår vad min ärade vän herr Nilsson i Bonarp menar med att såsom motiv för motionen anföras det förhållandet, att man för närvarande blott har ett ringa antal elever vid lantmannaskolorna. Man skall väl inte i dessa lantmannaskolor taga elever i samma ålder som i fortsättningsskolorna. Det skulle säkert lända till mera skada än nytta. För att kunna tillgodogöra sig den undervisning och praktiska erfarenhet, som meddelas i lantmannaskolorna, böra eleverna vara 18, 19 år eller helst ännu något äldre. För övrigt vill jag framhålla att vi åtminstone i den lantmannaskola, där jag sitter såsom ordförande i styrelsen, icke hava lagt märke till någon minskning i antalet elever. Tvärtom anmäla sig flera elever till inträde, än vi kunna taga emot. Vi hava år efter år ett betydligt överskott på inträdessökande, och detta i Göingebygden, en bygd, som på grund av sin karghet har litet svårt att skicka elever till dessa skolor.

När man går in för tanken att göra fortsättningsskolan ettårig, bör man komma ihåg den kungl. proposition, som för övrigt nu är under omprövning på andra avdelningen av statsutskottet, och vari föreslås att skolor, som hava infört sjuårig folkskola, skola få rätt att nöja sig med ettårig fortsättningsskola. Den saken tror jag också är mogen för antagande av riksdagen. Åtminstone hoppas jag det. Däremot torde meningarna vara ganska delade, när det gäller att direkt övergå från folkskola till ettårig fortsättningsskola, och detta kanske mest med hänsyn till lärarkrafterna. Ty skola de ordinarie lärarna — extralärarkrafter, som för detta ändamål skulle stå till reds, torde det icke vara möjligt att få — sörja för den ettåriga fortsättningsskolan med 360 timmar, blir följdén, att lärarna det året, då det blir fortsättningsskola, få mera arbete, än de orka med. Lärarna måste ju klass efter klass naturligtvis följa med den skolpliktiga ungdom, som de undervisa, och skola de då få ytterligare 360 timmars arbete i fortsättningsskolan blir det för mycket för dem. Å andra sidan skulle de visserligen året därpå icke betungas med någon fortsättningsskola, men en sådan avvägning av deras arbete är väl, enligt min uppfattning åtminstone, mycket olycklig och skulle säkerligen komma att av skol-distrikten och skolstyrelserna befinnas vara både ur fysisk och kanske också ur pedagogisk synpunkt olämplig och oriktig. Att i skolor med ringa antal barn dela upp dem i små klasser för att varje år undervisa 360 timmar bleve dubbelt så dyrt som att undervisa i 180 timmar per år, och detta kan omöjligt för staten vara något ekonomiskt intresse att genomföra. Men om man nu äntligen vill göra fortsättningsskolan ettårig, finns det ju möjlighet därtill även inom nu gällande ram. Man kan t. ex. taga 180 timmar på höstterminen och 180 timmar på vårterminen, ty man räknar här efter kalenderår och inte efter läsår. Det finnes alltså, som sagt, möjlighet även inom nu gällande ram att göra fortsättningsskolan ettårig. Men jag skulle tro, att man betänker sig mer än en gång, innan man går den vägen. Jag ser nämligen saken icke så, att fortsättningsskolan endast är avsedd att giva barnen mera skolunderbyggnad än de få genom folkskolan, utan jag ser i denna stora reform också en uppfostrargärning. Man behöver taga vara på dessa barn i tonåren, då de komma från folkskolan, och icke minst på grund av den korta arbetstid, som är lagstadgad, bör man se till, att dessa barn få något att göra. Denna fortsättningsskola kan ju, där den göres till aftonskola, förhindra att barnen springa ut på nöjen och dylikt, som inte hjälpa utan ofta stjälpa dem. Ur den synpunkten är det därför bra att ha en tvåårig fortsättningsskola. Därtill kommer, att man rimligt-

vis inte kan begära att barn, som ännu gå i folkskola, skola kunna fatta undervisningen uti medborgarkunskap eller samhällslära i den utsträckning som är önskelig. Låter man dem emellertid bli litet äldre, komma de att under sina erfarna lärares ledning säkrare tillgodogöra sig en sådan undervisning.

Vi ha i vårt land den mest utsträckta rösträtt, som i något land förekommer. Men därför måste samhället också kräva, att det uppväxande släktet får undervisning om vad samhället är, hur det är byggt, hurusom medborgarna ha icke blott rättigheter utan även medborgerliga plikter. Det måste genom en sådan undervisning göras klart för de unga, att det är vi och våra samtida, som bygga upp samhället under vår tid, och att efter oss komma nya generationer, som få fortsätta att bygga där vi slutat. Det är farligt att här endast lägga en ensidig förvärssynpunkt på frågan. Då vi fått lagstadgad arbetstid, böra vi också se till att bereda särskilt de unga lämplig sysselsättning på de lediga stunderna.

Herr talman! Detta kunde vara tillräckligt. Om jag skulle säga något mer, så är det ju anmärkningsvärt, att det inte från arbetarhåll, från kammararens största parti, kommit fram någon motion om inskränkning av fortsättningsskolan. Och inte heller vid de enskilda samtal, som jag haft med många representanter för detta parti, har någonsin den synpunkten gjorts gällande, att fortsättningsskolan skulle vara så betungande, ehuru man väl på det hållet är allra mest beroende av förvärvsmöjligheterna. I stället kommer detta krav och detta ömmande för förvärvssynpunkten från rakt motsatt håll.

Om jag sammanställer det ena med det andra, så är det för mig klart, att det är farligt att rubba på den ställning, vi hittills intagit i detta avseende. Det nuvarande systemet bör därför få fortsätta att verka. Är det så, att man på vissa håll ovillkorligen vill ha ettårig fortsättningsskola, så får man väl inrätta sig med 180 timmar på höstterminen och 180 timmar på vårterminen, även om genom extra lärare det blir dyrt, och se, hur det kan gå. Och längre fram, sedan fortsättningsskolan genomförts i hela vårt land, kanske man bör se till, om här några förändringar behöva vidtagas.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Wallerius: Herr talman! Det är ju åtskilligt i den siste ärade talarens anförande i fråga om fortsättningsskolans allmänna betydelse, som jag gärna vill instämma i, men det förekommer mig å andra sidan, som om han icke tillräckligt beaktat en del synpunkter, de kommo i varje fall icke fram i hans anförande, och jag skall be att i all korthet få beröra dem.

Vi behöva ju inte resa långt eller läsa rapporter, allra minst dessa på tillfälliga inspektionsbesök grundade rapporter, vilka ju äro de vanliga, för att lära känna, hur fortsättningsskolan enligt 1918 års stadga faktiskt verkar. Det kunna vi känna till genom en daglig iakttagelse och en permanent beröring med såväl de unga som de hem, från vilka dessa komma. Vi ha nämligen på många ställen skyndat att införa denna skola, och vi hava långt ifrån ställt oss avvisande till de ledande tankarna i fråga om densamma, men vi hava under denna tid kunnat vinna en del erfarenheter. I den mån dessa erfarenheter peka i riktningen av andra möjligheter, till en del, än dem, som den kungl. stadgan för närvarande medgiver, måste jag för min del i motsats mot den siste ärade talaren säga, att det synes mig vara största skäl att företaga en utredning och eventuellt också de därav föranledda förändringarna redan *nu*, medan övergångstiden varar. Det föreligger så stora skäl därtill, att jag anser mig med rätta kunna vänta mig de allra kraftigaste och mest vägande invändningar, för att man skulle ha någonting mot t. o. m. denna *utredning* att börja med.

Det saknas icke erfarenheter i den av mig antydda riktningen. Dessa erfa-

Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)

renheter synas, åtminstone till en del, bekräfta de skäl, som anföras i motionen nr 62 i andra kammaren, där det talas om synnerligen allvarliga olägenheter av den tvååriga anordningen av fortsättningsskolan såväl för eleverna som också för dem, hos vilka de äro anställda. Jag fattar dessa olägenheter såsom dels av social och dels av ekonomisk natur. Det är ju verkligen så, att vid den ålder, det här är fråga om, många gossar och flickor behöva få en anställning. Många av föräldrarna uttala rent av den önskan: Ack, att de finge en plats, sedan fråga vi icke så mycket efter vad lön de få. — Det är redan det en stor sak för dem att veta, att barnen kommit i ett hem. Jag tänker nu på landsbygdens förhållanden och på jordbruksförhållandena, och jag vet mycket väl hur stor skillnad det är i detta avseende; jag vill inte alls antasta den tvååriga anordningen, sådan den finnes i städer eller stadsliknande samhällen. Dessa barn på landsbygden behöva emellertid komma i stadigvarande tjänst, i arbetsanställning. Men detta hindrar just den tvååriga anordningen, därför att på landsbygden i mycket stor utsträckning det enda lämpliga sättet är att anordna fortsättningsskolan på ett fåtal veckor, vanligtvis med 30 timmar i veckan under sex veckor det ena året, sedan har man en längre mellantid, därpå kommer den andra årskursen. Härigenom uppreses ett hinder för dessa barn, och jag vet, att detta är en sak, som på många håll iakttagits, och att jag inte talar bara för en enstaka landsända, för att få en anställning och därmed sammanhängande förtjänst, innan man genomgått den *andra* årskursen i fortsättningsskolan. Man resonerar som så: Innan dessa barn gått igenom de båda kurserna, tar jag dem inte, ty jag skulle i motsatt fall ha att emotse ett avbrott i arbetet. — Detta avbrott inträffar — jag talar fortfarande om landsbygdens förhållanden — ofta just under den tid, då vinterarbetet pågår som allra brådst. Detta avbrott är för dessa unga ofta liktydigt med, att de i stort sett icke kunna sköta sina befattningar. Med sådana förhållanden för ögonen kan man ju inte åberopa vad som står i fortsättningsskolestadgan angående understöd till barn för att sätta dem i stånd att gå i skolan, och inte heller den bestämmelse i lagen angående arbetarskydd, som handlar om arbetsgivare, enligt vilken denne skall giva sådan arbetare ledighet. Denna bestämmelse kan ju vara tillämplig, där arbetsgivaren har flera arbetare och kan sätta någon i den lediges ställe, i elevens ställe, men den kan i mängden av fall knappast tillämpas här.

Även om detta skulle kunna ekonomiskt ordnas, så är det dock en ännu mycket allvarligare olägenhet, som sammanhänger med det nu sagda, den nämligen att på grund av dessa förhållanden de unga föranledas att stå utan stadigvarande sysselsättning, som de hade kunnat få i ett hem. Man må tänka på, vad det är för en *lärlingsskola* att komma i ett bra hem, hur många fattiga gossar, som genom att komma till en dugande husbonde blivit för all framtid bestämda i den riktningen, att de kunnat bli dugande människor, och hur många flickor, som kommit till en husmor, som haft de goda, präktiga tagen i sig, av henne fått lärdom för livet och därigenom blivit dugande människor. Under sådana förhållanden tycker jag, att det är mycket underligt, om man kan vilja fasthålla vissa principer och säga, att detta skall nu gälla, sedan få de där andra sakerna tills vidare anstå. Ännu underligare är det, om man kommer och slår fram, att man skall icke »sätta landsbygdens barn i sämre förhållande än städernas» — med dessa förhållanden för ögonen, som jag skisserat!

Det har, låt vara inte i denna kammare, förekommit antydningar om, att det skulle vara politiska skäl, som spelade in. Man har då i medvetande om den makt, man kan åstadkomma, velat låta motionärerna och de med dem liktänkande få känna något av hur litet de betyda, och att deras strävan skall nog kunna kvävas. Men jag tror ej, att det är det rätta sättet att taga dessa

anspråkslösa önskemål. Dessa äro ej framkomna annat än för att bringa saken framåt och för att komma till något bättre. Att det finns möjligheter därtill, därom är jag för min del alldeles övertygad. Att det finnes på skilda håll sådana önskemål, därpå har ju anförts bevis i dag förut. Jag har här med mig ett uttalande av en frisinnad förening, som framburit en vädjan med hänsyn till just fortsättningsskolan. Den slutar på följande sätt: »Då föreningen härmed tager till orda för ettårig allmän fortsättningsskola, är det för att ge uttryck åt en allmän opinion, men först och sist för att vi på landsbygden må få en skola, som lämpar sig för förhållandena där, en skola som bör kunna bli till stort gagn utan att andra berättigade synpunkter bli undan-skjutna.»

Jag tror, att det finns också pedagogiska skäl för att önska en sådan utredning. Riksdagen var i sin skrivelse 1918 litet inne på detta, då den talade om olämpligheten av att en lärare undervisar två årskurser samtidigt. Men hur det i övrigt skall anordnas skall jag icke gå in på.

Jag har nu länge nog upptagit kammarens tid. Jag anser emellertid, att detta är en synnerligen viktig fråga, och att man gärna bör draga fram något, då man har en smula erfarenhet. Jag skall inskränka mig, herr talman, till att yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr Carlström: Herr talman, mina damer och herrar! Då den s. k. ungdomsskolan 1918 genomfördes här i landet, var det en ganska stor enighet från alla håll om huru nyttig och nödvändig den reformen var. Särskilt landsbygdens folk väntade ganska mycket av denna reform. Det är ju ändå så, att för våra barn, vår ungdom det är synnerligen viktigt att få någon mera utbildning än vad folkskolan, som jag kallar barnskolan, ger. Emellertid har ju inte denna reform blivit genomförd över hela landet, och innan den hunnit bli genomförd i stort sett, framkomma nu här krav på att omlägga fortsättningsskolan, särskilt på landsbygden, till ett-årig kurs i stället för två-årig. Den förste ärade talaren här i dag i denna fråga sade, att de, som nu stå bakom dessa krav, på intet sätt därmed vilja komma fortsättningsskol-idéen till livs, utan det skulle endast vara av praktiska skäl man kommit fram med dessa krav. Det må därmed vara hur som helst, det ligger väl i alla fall så till här i landet, att det är en viss animositet i bygderna mot denna fortsättningsskola. Hur denna framkommit skall jag inte här närmare gå in på, men det är ju i alla fall ett faktum. Då denna animositet tycks ha ganska starka rötter i Västgötabygden, kan det kanske inte skada att här an-föra vad en gammal ärad representant från den bygden, nämligen herr Pers-son i Stallerhult yttrade i denna fråga år 1918, då förslaget genomfördes. Han säger: »Om jag först skall yttra mig angående fortsättningsskolan, får jag för min del säga, att förslaget i denna del tilltalar mig ganska mycket. Vid ett stort antal folkskolor har det ju redan inrättats fortsättningsskolor, och överallt där sådana finnas har det visat sig, att de verkat mycket gott för dem, som använt sig av denna undervisning. Jag tror därför, att det är av stor betydelse, att fortsättningsskolor upprättas även på de platser, där man ännu icke har sådana skolor — vilket enligt förslaget måste ske inom 5 år — och att ungdomen tvingas tillgodogöra sig den undervisning, som vid den-samma meddelas.» — Man märker sålunda, att åtminstone på den tiden hade man ifrån den landsändan ganska stor sympati för fortsättningsskolan.

Nu har det ju sagts av den av mig åsyftade talaren i debatten, att det gäller inte här själva principen utan den praktiska tillämpningen. I fråga om denna sak kan jag gärna medgiva, att det kan förefinnas vissa svårigheter för att överallt genomföra denna två-åriga fortsättningsskola. Det är ju uppenbarligen på det sättet, att det kan finnas hem, där fattigdom eller and-

*Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.
(Forts.)*

Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
ortsättnings-
skolor.
(Forts.)

ra omständigheter leda till, att det är nödvändigt att barnen komma ut i förvärvsarbete så fort som möjligt. Men det är väl ändå på det sättet, att detta gäller väl mera såsom undantag än som regel. Jag skulle för min del helst sett att, om något nu skulle ha gjorts i denna sak, man hade gått på den linje, som en motionär i första kammaren, herr Andersson i Hägelåkra sökt komma fram till. Han vill nämligen, att man skall åstadkomma en förändring i bestämmelserna på det sättet, att — i stället för att det nu heter i lagen, att där sjukdom och lyte eller liknande omständigheter lägga hinder i vägen, vederbörande skolstyrelse skall hava rätt att befria lärjungen — det skulle heta, att där sjukdom, lyte eller särskilda förhållanden i hemmet det påkalla, vederbörande skolråd eller skolstyrelse skall i varje särskilt fall få bestämma om befrielse. Om vi ginge in för det förslaget, vore i själva verket frågan bäst löst. Det kan icke vara riktigt att generalisera detta, att säga, att det finns kommuner, där man inte kan ha två-årig fortsättningsskola för alla därför, att somliga barn där böra bli befriade. Jag har även hört uttalanden från lärarhåll, att med bestämmelsernas nuvarande lydelse man inte kan befria vissa barn från den andra årskursen, men finge man denna ändring i förordningen, skulle det gå för sig.

Jag för min del vill icke gå med på reservanternas förslag. Jag kan nämligen icke frigöra mig från den uppfattningen, att den motion, som ligger till grund för detsamma, i själva verket siktar något längre än vad som här utsäges. Man är uppenbarligen inte inne bara på att få fortsättningsskolan ett-årig, utan det heter också i motionen, vilken är intagen i reservationen, att man jämväl bör kunna taga i betraktande huruvida och i vad mån den sålunda mera koncentrerade undervisningen kan förkortas även till timantalet. Man märker sålunda, att det icke är fråga bara om att göra skolan till ett-årig utan också att inskränka på timantalet. Jag måste säga, som jag sade i början, att vi ute i landsbygden hava alla skäl att se till, att vår ungdom får så mycken undervisning som möjligt. Det är väl ändå på det sättet, att 15—18 årsåldern är en mycket farlig tid för ungdomen, om ingen tager hand om den. Dessa fortsättningsskolor skola väl i någon mån därvidlag kunna verka välgörande. Jag vill också tillägga, att jag tror, att den misstro mot denna skolform på landsbygden, som utbredd sig, beror därpå, att de lärarkrafter, som nu stå att uppbringa för dessa fortsättningsskolor, inte alltid äro fullt kvalificerade för uppgiften. Redan 1918 framhöll jag här i kammaren, att jag var glad över att fortsättningsskolan genomfördes, men jag misstänkte, att den för oss ute i bygderna inte skulle komma att bli vad den borde vara, därför att vi inte hade möjlighet att uppbringa andra lärarkrafter i regel än folkskolans lärare. Då det gäller yrkesbetonad undervisning, kan det inte bli fråga om att folkskollärarna i allmänhet kunna vara kompetenta.

Den förste ärade talaren i dag i frågan gjorde gällande, att man på skånska landsbygden kanske kunde undvara — han sade icke fortsättningsskolan — men den andra årskursen. Han menade, att där nere lantmannaskolorna kunde taga emot de unga adepterna. Mina damer och herrar, hur stor procent av Sveriges ungdom har gått i lantmannaskola, hur många av de fattiga böndernas och statfolkets barn ha råd att gå i lantmannaskola? Jag menar att talet om ungdomens möjligheter att i lantmannaskolorna utbilda sig i de ämnen, vari fortsättningsskolan meddelar undervisning, gäller alltför få av landsbygdens ungdomar. Det är väl icke ens 5 eller 6 procent av ungdomen, som har tillfälle att bevista sådana skolor. Jag kan fördenskull inte gå med på att följa reservanterna, men å andra sidan tror jag, att frågan kommer upp ånyo i den formen, att man söker gå fram på de vägar, som dragits upp av den nämnde motionären i första kammaren. Jag tror, att i det fallet få vi verkligen försöka göra någonting.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Med herr Carlström förenade sig herr *Gustafson* i Vimmerby.

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag skall ej mycket förlänga debatten, men då jag avgivit en blank reservation vid denna punkt, anser jag mig böra tillkännagiva i vad mån jag har en annan uppfattning än de övriga reservanternas.

Dessa reservanter hava begärt en utredning beträffande fortsättningsskolans alternativa anordning med en årskurs. Jag har för egen del ganska svårt att förstå, hur man skall kunna anordna fortsättningsskolan med nuvarande timantal på en årskurs utan att ökade krav komma att framställas på både lärarekrafter och lokaler. Det är därför min övertygelse, att om man skall gå in för fortsättningsskolans anordning med en årskurs, blir man tvungen att ganska kraftigt beskära det timantal, som för närvarande är bestämt för fortsättningsskolan.

Det är däruti jag skiljer mig från de övriga reservanterna. Det är också enbart i förhoppning om, att den av mig angivna synpunkten vid en eventuell utredning skall beaktas, som jag kan rösta med reservanterna.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr andre vice talmannen Nilsson, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 185 av utskottet förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 186—192.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 193.

Lades till handlingarna.

Vid härfpå skedd föredragning av *punkten 194*, angående anslag för befrämjande av dövstumundervisningen, begärdes ordet av

Herr **Jensen** som yttrade: Herr talman! Jag skall icke ställa något yrkande på denna punkt. Jag skall endast med anledning av statsutskottets

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 21.

Ang.
understöd för
avlönande av
lärare vid
fortsättnings-
skolor.

(Forts.)

Ang.
befrämjande
av döv-
stumunder-
visningen.

Ang.
befrämjande
av döv-
stumunder-
visningen.

motivering be att få göra en hemställan till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att den i såväl statsverkspropositionen som utskottets motivering omnämnda omorganisationen av dövstumundervisningen snarast måtte föreläggas riksdagen.

(Forts.)

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 195—239.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. under-
stödjande av
idrotten.

Punkten 240, angående anslag till understödjande av idrotten.

Kungl. Maj:t hade under punkten 233 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till understödjande av idrotten anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 110,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 40,000 kronor att utgå på de villkor Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Vahlstedt* väckt motion, nr 133, däri hemställdts,

att riksdagen ville avslå Kungl. Maj:ts förslag i punkten 233 i åttonde huvudtiteln, i vad det avsåge att främja annan idrott än gymnastik;

att riksdagen täcktes bevilja 50,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts prövning tilldelas föreningar, som med uteslutande av annan idrott övade gymnastik eller verkade för gymnastikens främjande; samt

att riksdagen således vid bifall till vad i motionen föreslagits måtte sänka det av Kungl. Maj:t begärda anslaget under berörda punkt 110,000 kronor med 60,000 kronor till 50,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å ovanberörda motion, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Uti en vid denna punkt avgiven reservation hade herr *Bengtsson* i Norup förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herr *Vahlstedts* ovanberörda motion till understödjande av idrotten anvisa för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 110,000 kronor, därav till svenska gymnastikförbundet 50,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäl bestämma.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Vahlstedt: Herr talman, ärade kammarledamöter! Då jag under den nu föredragna punkten har en motion behandlad, har jag tillåtit mig att begära ordet.

Såsom man i statsverkspropositionen finner har anslag beviljats till idrotten fr. o. m. år 1914. Man torde kunna benämna dessa anslag kristidsanslag, men i olikhet med andra dylika ha dessa icke försvunnit i och med mera normala tiders inträdande. Beloppet var år 1914 100,000 kronor, år 1915 likaledes 100,000 kronor, år 1916 37,000 kronor plus besparingar från föregående år, år 1917 75,000 kronor, år 1918 75,000 kronor, år 1919 75,000 kronor, år 1920 100,000; år 1921 springer beloppet upp ända till 150,000 kronor; fr. o. m. år 1922 har emellertid anslaget utgått med endast 90,000 kronor. Kungl. Maj:t har i år föreslagit riksdagen att höja sistnämnda belopp med 20,000 kronor. Av det sålunda ökade beloppet skulle svenska gymnastikförbundet erhålla 40,000 kronor. Av den utav Kungl. Maj:t begärda ökningen skulle

ingenting komma gymnastikförbundet till godo, utan allt skulle tillfalla den övriga idrotten.

I min motion har jag, på skäl som jag senare skall något beröra, föreslagit, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag, i vad det avser att främja annan idrott än gymnastik, samt bevilja 50,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts prövning tilldelas föreningar, som med uteslutande av annan idrott öva gymnastik eller verka för gymnastikens främjande, ävensom att riksdagen således vid bifall till min motion måtte sänka det av Kungl. Maj:t begärda anslaget med 60,000 kronor.

Jag har formulerat mitt förslag på detta sätt, emedan idrottsorganisationerna synas vara ganska beblandade med varandra. I den kungl. propositionen nämnas tvenne organisationer, som båda synas vara huvudorganisationer och ha enahanda syfte. Den ena föreningen kallas svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund; den andra benämnes Sveriges centralförening för idrottens främjande och är tydligen även den ett slags riksförbund. Dessa båda organisationer är det som inkommit till Kungl. Maj:t med anhållan om ett anslag av 205,000 kronor för nästa budgetår för egen räkning samt dessutom tillstyrkt ett anslag av 40,000 kronor åt svenska gymnastikförbundet. Det är emellertid tämligen tydligt, att även detta gymnastikförbund är en riksorganisation som de andra förutnämnda förbunden, och det synes på samma gång vara en underorganisation till de förstnämnda förbunden, ty eljest hade dessa väl icke behövt tillstyrka anslag för gymnastikförbundets räkning. Jag vill i förbigående säga, att det förefaller något egendomligt, att det skall behövas så många olika riksförbund för idrottsrörelsens främjande, och man kan väl ifrågasätta, om inte en besparingskommitté på detta område skulle kunna åstadkomma besparingar beträffande organisationskostnaderna på mer än dessa 60,000 kronor, som jag nu vill avpruta på Kungl. Maj:ts förslag.

Efter det nu sagda skall jag beröra några av de skäl, som föranlett mitt förslag. Min framställning om ett med 10,000 kronor ökat anslag till gymnastiken beror på, att jag under ett par års tid haft tillfälle att iakttaga de gynnsamma verkningarna av gymnastik, särskilt i fysiskt avseende. Jag har sett hur på en relativt kort tid böjda ryggar rätas upp, insjunkna bröst lyftas upp och utvecklas och hurusom en slapp och dåligt utbildad muskulatur förvandlas till en kraftig och väl utbildad sådan. Dessa enligt min mening kraftigt talande skäl hava föranlett mig att föreslå höjning av anslaget till gymnastiken från av Kungl. Maj:t begärda 40,000 kronor till 50,000 kronor.

När det åter gäller den egentliga idrotten, har jag icke kunnat iakttaga enbart goda verkningar av densamma. Jag vill dock framhålla, såsom jag även gjort i min motion, att jag inte anser, att man bör fördöma all idrott. Jag avser här de genomsnittliga verkningarna av idrotten. Jag måste dock säga, att idrotten icke har förmåga att framskapa några i fysiskt avseende väl utvecklade individer. Undantagen därifrån endast bekräfta, som man brukar säga, regeln. I kvinnotidningen Tidevarvet var för någon tid sedan införd en enligt min mening mycket beaktansvärd artikel, i vilken kvinnan varnades för den moderna idrotten. Jag skall ej här trötta kammaren med att uppläsa något ur denna artikel, men jag vill nämna, att artikeln var försedd med avbildningar av idrottsmän från olympiska spelen i Stockholm 1912. Om någon av kammarens ledamöter vill se dessa typer av idrottsmän, skall han få göra det och då kunna konstatera, att det inte är någon vacker utbildning, som idrotten ger. Det är inte heller så underligt, om idrotten visar i fysiskt avseende skadliga verkningar. Det är nämligen en erfarenhet, som vilken som helst kan göra, att överansträngning icke befördrar kroppslig utveckling, och den tävlan, som förekommer i samband med idrottsspel, innebär ofta överansträngning i synnerlig hög grad.

Ang. understödjande av idrotten.
(Forts.)

Ang. under-
stödjande av
idrotten.
(Forts.)

Det betänkligaste med det moderna sportfåneriet är dock, att den större delen av ungdomen därigenom drages bort från de ideella sammanslutningarna och att därigenom deras intellektuella utveckling och deras inträngande i samhällsspörsmålen hindras. Jag tror att detta förhållande kan medföra allvarliga samhällsvådor i en kommande tid. Den ekonomiska utvecklingen rider ju ganska fort i våra dagar, och svårigheterna att få till stånd lyckliga samhällsförhållanden synas bli allt större. Den ljusning i ekonomiskt avseende, som av en del personer väntas i framtiden, torde icke komma. Om den mot förmodan skulle komma, blir den helt säkert konstlad och av ganska kort varaktighet. Men även nationalekonomerna, som ju annars kanske på grund av för mycket lärdom hava svårt att se klart i lättfattliga spørsmål, sia ju nu därom att onda tider stunda. Det är inte troligt, att arbetarklassen i längden är villig nöja sig med fagert tal och med reformer, som nog kunna vara berättigade och gagnande men som ändå inte hjälpa de mest betryckta i samhället. Om svårigheterna hopa sig och stormen bryter in över samhället, är det en synnerligen önskvärd och viktig sak ur alla samhällsklassers synpunkt och även ur nationell synpunkt, att det stora flertalet av landets medborgare icke består av sportfånar utan, så långt möjligt är, äro upplysta och kunniga personer. Det, som hänt i Finland, Ungern och Ryssland, bekräftar riktigheten av detta mitt påstående. Det synes mig också vara oriktigt att under tider sådana som dessa, då tiotusentals människor sakna arbete och lida nöd, kasta bort ganska betydande belopp av statsmedel på sådana sammanslutningar, som åtminstone jag för min del anser vara till stor del skadliga.

På grund av de skäl, som jag nu anfört, och som jag anfört i min motion, kommer jag, herr talman, att yrka bifall till densamma. I valet mellan utskottets förslag och den av herr Bengtsson i Norup avgivna reservationen kommer jag dock givetvis att rösta för reservationen, då den ju i alla fall delvis tillstyrker den motion, som jag har framfört.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min motion.

Med herr Vahlstedt förenade sig herrar *Björnberg*, *Petersson* i Broaryd och *Johanson* i Hallagården.

Herr *Bengtsson* i Norup: Herr talman! Jag har vid denna punkt avgivit en reservation. Om den icke går alldeles lika långt som herr Vahlstedts motion, så vill jag dock försöka beröra några synpunkter, som visa, att motionen ej är så illa ute, som många trott.

Hittills har riksdagen beviljat 50,000 kronor om året till idrotten och 40,000 kronor till gymnastikförbundet. Nu föreslår Kungl. Maj:t, att man skall öka anslaget till idrotten med 20,000 kronor men ingen ytterligare ökning till gymnastikförbundet. Jag är ingen motståndare till idrotten, tvärtom tror jag, att den tillför vårt folk mycken kraft, när den går i sund riktning. Men man kan ej blunda för en del oarter, som vidlåda idrotten. Vi minnas säkert från sista Maraton-löpningen, hur man fick bära en hel del deltagare in, som icke själva kunde hjälpa sig fram. Och detta skall kallas tvävlan. På cykelåkning är det många, som förstört sin fysik för hela sitt liv bara för att komma fram först. Jag vill knappt nämna om boxningen. Den är så känd, att man knappt vill röra vid detta slags idrott. Men nog är det egendomligt, att man skall med statsmedel uppmuntra den, som lyckas slå in de flesta tänderna eller att på andra sätt lyckats besegra sin motståndare. Det stod i en tidning här förleden, att »det dröjde länge, innan den slagne lyckades kvickna till». Jag vill ej kalla detta idrott; det är missbruk av idrotten. När också på samma sätt en nation stoltserar över, att en hoppare kommit en centimeter högre upp än ett annat lands bäste hoppare, då skriva alla tidningar om, vilken

hjalte man har inom landets gränser. Om man hoppar en centimeter längre, blir det samma omdöme. För att nu taga ett stycke för dagen, så kan jag nämna, att jag i en tidning för gårdagen läste, att en utländsk tävling är erbjuden stockholmarna. Men det begäres 18,500 kronor kontant, fria resor och allting fritt för två matcher. Det vill säga, att man vill ha, utom fria resor och fritt vivre, 18,500 kronor, för att folk får titta på. Därtill kommer, att inkomsterna på Stadion kunna på en kväll gå upp till 15 à 20,000 kronor. Då undrar jag, om man bör uteslutande uppmuntra den delen av de rörelser, som tvivelaktigt i många fall tillföra vårt folk starkare hälsa och fysik, och så blunda för, vilken kraft och styrka vi ha i den gamla erkända Lingska gymnastiken och ändå låta denna kämpa med svårigheter så att den nått och jämnt kan hålla sig uppe. Den utträttar dock ett storverk i vårt land. Jag skall be att få läsa upp ett uttalande ur förbundets tidskrift, där det heter: »Ty redan nu har gymnastiken börjat framträda såsom den verkliga folkrörelse den är avsedd att bliva; en folkrörelse för folkhälsans höjande. Den har ännu blott på enstaka ställen nått en sådan styrka, att denna dess karaktär klart och tydligt kan framstå. Men då enstaka städer redan nu kunna mönstra över 4,000 aktiva gymnaster, så visar detta, vilka möjligheter gymnastiken verkligen sitter inne med för att kunna intressera allmänhetens breda lager för eget aktivt arbete för hälsans förbättrande och stärkande.» Jag må dock säga, när det gäller gymnastiken, att folk tycker den icke är vidare modern. Den får icke så stora, hela sidor i kulturpressen som idrotten. Den arbetar mera i det tysta, men denna gymnastik utför ett arbete, som säkerligen de kommande generationerna komma att hålla oss räkning för. Nu håller denna gymnastik i grannländerna på att överflygla oss. Jag har själv bevittnat, hurusom instruktörer i Finland utbildas och att man där nått ett mått, som vi behöva sträcka oss efter. I Danmark utbildas årligen en hel del instruktörer, som sedan i sin mån ute i kommunerna och i städerna hjälpa fram gymnastiken till stärkande av folkhälsan. I den mån vi nu mer och mer övergått till att bli ett industriland och arbeta med specialmaskiner i fabrikerna, så stå industriarbetarna med ett ensidigt arbete år ut och år in, och här vill man komma dessa till hjälp genom frivillig gymnastik, som hos dem skapar en sund kroppsutveckling och därigenom motarbetar den ensidiga kraftutveckling i deras arbete, varpå de förtjäna sitt livsuppehälle. Och det borde vara ett statsintresse mer än vad som kan sägas om idrotten. På tal om pressen så fick jag nu i min hand stucken en lapp, där det heter, att 52 småbrukare blevo prisbelönta på Göteborgsutställningen. De fingo icke en halv spalt i tidningarna, men bollsparkarna fingo en halv sida. Detta är betecknande i fråga om den jämförelse man i vårt land kan göra mellan sport och nyttigt arbete.

Jag fortsätter angående gymnastiken. Det behöves ett ökat anslag icke blott av de orsaker jag vidrört, utan framför allt därför, att man skall kunna få den frivilliga gymnastiken så utbredd, att den tränger in i varje kommun. Och detta måste ske så, att instruktörer utbildas även hos oss. Ehuru våra gymnastikinspektörer endast ha rese- och dagtraktamente, utan någon avlöning, så ha de dock under årtal gjort ett gott arbete. Jag vill visst icke framhålla mitt eget län, men jag tror, att vi i detta län kunna visa vilket resultatet kan bli, när man har en intresserad gymnastikinspektör.

Därför yrkade jag i utskottet, att man skulle dela upp det ökade belopp, som nu är fråga om, och att av dessa 20,000 kronor, som Kungl. Maj:t vill ge till idrotten, 10,000 skulle gå till idrotten och 10,000 kronor till gymnastikförbundet. De komma då att gå hand i hand, liksom vi alltid försökt hålla folkhögskolorna och lantmannaskolorna i jämbredd, så böra dessa gå hand

Ang. understödande av idrotten.
(Forts.)

Ang. under-
stödjande av
idrotten.
(Forts.)

i hand. Jag hoppas, att herr ecklesiastikministern skall taga det med jämnmood, om vi dela upp anslaget så, som jag föreslagit.

Herr talman, jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till min reservation.

I detta yttrande instämde herrar *Olsson* i Gävle, *Wagnsson*, *Norsell*, *Olsson* i Ramsta och *Mosesson*, fru *Östlund* samt herrar *Sandberg* och *Olofsson* i Digernäs.

Herr **Lindskog**: Herr talman! Jag fortsätter med att be om ursäkt för att jag vid denna sena timme begär ordet, men jag kan ej låta herr Vahlstedts och herr Bengtssons i Norup uttalanden förbli oemotsagda.

För det första vill jag påpeka, att det ej är fråga om annat än att ge också gymnastiken dess penning. De ha begärt 40,000 kronor men ej mera, och Kungl. Maj:t har gått på den summan. Nu vill herr Bengtsson i Norup ge dem mer än de begärt och i stället taga ifrån idrottsförbundet det, som detta begärt och Kungl. Maj:t gått med på. Det förefaller mig, som om detta icke är blott en välvilja mot gymnastiken utan även illvilja mot idrotten. Motionären säger, att han känner det synnerligen välgörande inflytande, som gymnastiken utövar. Jag vet ej, om motionären eller herr Bengtsson i Norup äro aktiva idrottsmän. För min del har jag varit idrottsman under den längre tiden av mitt liv, och jag kan intyga, att idrotten, rätt bedriven, är oändligt nyttig för kroppens utbildning och hälsans bevarande. Det är självklart, att allt kan missbrukas, sprit och idrott och jag vet ej vad. Men i stort sett är idrotten till gagn för vårt folk. Här har herr Bengtsson i Norup pekat på boxningen och sagt, att det är fruktansvärt, att staten understöder tandutslagning. Han har i detta avseende ej reda på saken. Dessa föreningar, som det är fråga om, ha icke boxning såsom en underavdelning under sig. Det kapitlet kan utgå, herr Bengtsson i Norup. Vidare sade herr Bengtsson i Norup något om missbruk av tävlingar, sportfåneri etc. Jag beklagar fåneriet och tävlingssraseriet, men tävlingar äro inom idrotten nödvändiga, de äro ingalunda att ogilla. Men naturligtvis kan man komma till den gräns, där man säger, att här slutar det nyttiga och börjar det skadliga. Om herr Bengtsson i Norup säger, att gymnastiken är en folk rörelse, så är idrotten det i än större skala. Det är 150,000 medlemmar i idrottsföreningarna. Vad det betyder för folkhälsan behöva vi ej tvista om. Jag erkänner gymnastikens stora betydelse, men det finnes en praktisk skillnad, som jag även såsom universitetsman varit i tillfälle att finna, nämligen att den ej kan fängsla de unga till den grad, som idrotten kan göra det. När pojkarna sluta skolan, sluta de i regel med gymnastiken, men idrotten hålla de på med. Därför är det orätt att här alldeles stäcka idrotten. Man bör tvärtom befrämja den.

Jag beklagar ännu en gång, att jag tagit kammarens tid i anspråk så länge, men jag har ej kunnat nöja mig med det, som herr Vahlstedt och herr Bengtsson i Norup sagt.

Herr *Bernström* instämde häruti.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Den siste ärade talaren hade icke starkare skäl att anföra, än att gymnastiken icke begärt mera än 40,000 kronor, och att idrotten är mera populär bland de unga. Nu kommer professor Lindskog och ber mig att utan vidare yrka bifall till utskottets hemställan, men det anser jag mig icke kunna göra, ty det må kunna begäras av herr Lindskog, att han lämnar bevis för, att icke gymnastiken varit mera värdefull för danandet av ett fysiskt sunt släkte. Jag tror, att om gymnastiken ej för när-

varande är så populär som idrotten, böra vi dock med tanke på framtiden göra vad vi kunna för att uppmuntra vår gamla och ädla svenska gymnastik.

Med dessa ord ber jag att få ge min anslutning till herr Bengtssons i Norup reservation.

*Ang. under-
stödjande av
idrotten.
(Forts.)*

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag måste säga, att den överlägsenhet, med vilken herr Lindskog uppträdde, imponerade icke på mig. Jag är förvissad, att han icke är mycket duktigare i gymnastiken än jag. Angående boxningen, så har jag hört mig för på vederbörligt håll om den saken, och jag är ej säker på, att herr Lindskog hade rätt i det fallet.

Beträffande vidare, att Svenska gymnastikförbundet icke begärt mera, så är jag i tillfälle att något citera en skrivelse från förbundet till mig, i vilken det bl. a. heter: »Orsaken till att förbundet ej begärt någon förhöjning av sitt nuvarande anslag å 40,000 kronor, är, att förbundet hade den uppfattningen, att det statslinansiella läget ännu icke blivit så förbättrat, att några större utsikter skulle förefinnas för vare sig gymnastiken eller idrotten att erhålla ökade anslag. Att idrotten begärde höjning, var för gymnastikförbundet en överraskning.» När gymnastikförbundet sökte anslag för sin verksamhet, trodde man sig göra detta under samarbete med idrottsrörelsen. Att förbundet icke begärt mera, bör således ej nu lända det till men. Jag kunde om det förfaringssätt, som idrottsförbundet vill tillämpa mot gymnastikförbundet, använda samma term som herr Lindskog å sin sida i en tidigare debatt i dag begagnade, nämligen att det är »lönmord», men jag vill det knappast. Herr Lindskogs dom drabbade egentligen hans egen regering från förra året. Jag nödgas i alla fall säga, att jag reagerar mot ett sådant förfarande.

Herr Rydén: Herr talman! Jag delar i stort sett herr Bengtssons i Norup uppfattning om gymnastikens gagn, men jag kan ändå icke gå med på hans yrkande härvidlag. För denna min ståndpunkt vill jag åberopa det faktum, att uti den akt, som blivit överlämnad till statsutskottet, finnes uppställd en budget för Svenska gymnastikförbundet, där det föreslås, hur dessa anslagsmedel skola användas. Denna budget slutar på ett belopp av 40,000 kronor. Då anser jag, att man icke bör giva mer än vad som begärts, när det ligger en verklig budget bakom. Detta är ett av skälen till, att jag icke nu är med på herr Bengtssons i Norup sida i denna punkt.

Herr Lindskog: Herr talman! Jag vill blott och bart meddela, att jag i dag från de idrottsföreningar, det är fråga om, fått den upplysningen, att boxning icke finnes upptagen i någon av de sektioner, som där förekomma. Jag kan icke få något meddelande från mera autentiskt håll än detta, men jag har verkligen ansett mig kunna lita på dessa uppgifter.

På grund av den långt framskridna tiden kan jag icke giva mig längre in på dessa saker utan jag vill blott säga om herrar Vahlstedts och Bengtssons i Norup invändningar mot idrotten och deras tal om dess missbruk, att man skall icke kasta ut barnet med badvattnet. Man skall icke kasta bort idrotten därför, att där förekomma beklagliga missbruk, vilka även jag vänt mig emot.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Norup, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Ang. under-
stödjande av
idrotten.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 240 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 241—244.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 245, angående understöd åt inhemska skönlitterära författare.

Ang.
understöd åt
inhemska
skönlitterära
författare.

Uti punkten 238 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels av det år 1922 till årliga understöd under åren 1923—1925 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst beviljade anslaget av 60,000 kronor, att användas enligt av riksdagen angivna grunder och villkor, för budgetåret 1925—1926 såsom extra anslag anvisa återstoden, 10,000 kronor;

dels ock till understöd under tiden 1 januari 1926—30 juni 1928 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst bevilja ett anslag av 50,000 kronor, att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd, samt att av ifrågavarande anslag för budgetåret 1925—1926 såsom extra anslag anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *Bergman* och *Hederstierna* väckt motion, nr 57, däri hemställdes, att det i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln upptagna anslaget av 20,000 kronor till inhemska, skönlitterära författare för nästa budgetår måtte höjas till 50,000 kronor, vilket, då 10,000 kronor återstode av förut beviljat belopp, innebure en utgift för budgetåret 1925—1926 av allenast 40,000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Bergmans och Hederstiernas ovanberörda motion,

a) av det år 1922 till årliga understöd under åren 1923—1925 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst beviljade anslaget av 60,000 kronor, att användas enligt av riksdagen angivna grunder och villkor, för budgetåret 1925—1926 såsom extra anslag anvisa återstoden, 10,000 kronor; och

b) till understöd under tiden 1 januari 1926—30 juni 1928 åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst bevilja ett anslag av 50,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande av Kungl. Maj:t fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd, samt att av ifrågavarande anslag för budgetåret 1925—1926 såsom extra anslag anvisa ett belopp av 10,000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herr *Oscar Olsson* som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) — — — — —

b) till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1925—1926 bevilja ett extra anslag av 40,000 kronor att efter grunder och på villkor, som av Kungl. Maj:t bestämdes, efter sakkunnigas hörande fördelas mellan därav förtjänta vitterhetsidkare, dels såsom fasta, dels i form av för viss tid givna understöd.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Engberg: Herr talman! Det är så gott som hopplöst att vid denna sena timme och vid det förhållandet, att ingen reservant från andra kammaren finnes antecknad vid utskottsutlåtandet i denna punkt, utveckla någon uppfattning, som går utskottet emot. Emellertid, herr talman, har jag den övertygelsen, att den njugghet, som utskottet visat i detta stycke, knappast är välbetänkt. Det finnes ingen här, som vill underskatta statsfinansiella svårigheter, men jag tror, att herr Rydén har fullständigt rätt, när han i ett föregående ärende, där det också gällde några tusen kronor, gentemot herr Beskow förklarade, att det kan icke vara rimligt att åberopa det statsfinansiella läget och dess svårigheter i ett sådant fall. Precis samma anledning finnes här att avvisa talet om det statsfinansiella lägets svårighet.

Jag tror för min del, att vad som här är utav nöden, det är, att man från statsmakternas sida sörjer för, att det gives något mera åt dessa vitterhetsidkare, som måhända för den allmänna opinionen icke så ofta framstå som lika nyttiga som mycket annat men som i det långa loppet ändå bidraga till att hävda vår nationella kultur och särskilt vissa värdefulla sidor av denna kultur. Vi leva i ett litet land, vi äro ett folk med ett litet språkområde, vilket ju gör, att en skönlitterär författare på vårt språk får en begränsad läsekrets, något som i sin tur gör, att den materiella utkomsten för svenska skönlitterära författare i regel är ganska ringa. Jag talar icke om dem, som tillika äro fast anställda, anställda i ämbetsverk eller i stora tidningar, utan jag talar om den grupp av skönlitterära författare, som icke har någon annan utkomst än den, som möjligen ligger i deras litterära produktion. Om dessa icke hava understöd av det allmänna, äro de ofta tvungna att ställa sin penna till pressens föfogande, och de förflackas undan för undan, till dess de till slut komma på sidan av sin litterära produktion. Jag vill icke nämna några namn, men det finnes åtskilliga, som det ligger snubblande nära att nämna såsom avskräckande exempel på vart det leder, om man icke gör något på detta område. Det är visserligen för litet sagt, att man ingenting gör, ty de 20,000 kronor, som utgå, de äro dock 20,000 kronor. Men i förhållande till vad man giver i andra länder, är detta belopp ytterligt ringa; och om man ginge med på den höjning, som här föreslagits av reservanten, herr *Oscar Olsson* i första kammaren, tror jag, att det vore en gärd från riksdagen sida, som icke blott skulle verka sporrande och uppmuntrande utan tillika skulle bära vittnesbörd därom, att man giver uttryck för sin erkänsla åt, att något här göres.

När här i fjol förelåg ett förslag om statsmonopol å äldre författares alster, vilket skulle skapa understöd åt den nuvarande generationen, fälldes detta förslag med all rätt, ty det var orimligt i sin läggning. Men det betonades samtidigt, att den riktiga vägen vore att höja dessa författaranslag.

Jag tror, herr talman, att kammaren skulle handla i god överensstämmelse med sin tankegång den gången, om den bifölle reservantens förslag, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Sävström* och *Englund*.

Ang.
understöd åt
inhemska
skönlitterära
författare.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
inhemska
skönlitterära
författare.
(Forts.)

Herr Rydén: Herr talman! Det är förfärligt svårt för dem, som sitta i utskottet och behandla åttonde huvudtiteln, att göra alla människor till lags. Å ena sidan få vi bannor för att vi äro för snälla mot motionärer, och där skrivas långa ledare och där hållas många klandrande tal mot statsutskottet för att detta är för givmilt och släpphänt. Det skrives till och med ledare i somliga aftontidningar, där statsutskottets behandling av åttonde huvudtiteln anföres som ett avskräckande exempel på dålig budgetbehandling. Å andra sidan får man bannor för att man icke går med på motioner, som komma fram. Hur utskottet sålunda än behandlar dessa frågor, så får det uppbära klander och kritik.

Jag tror, att uppfattningen inom statsutskottet varit, att man gärna skulle vilja vara med om att giva ett höjt författaranslag, men att man måste avvisa en massa motioner, vilka också röra behjärtansvärda saker, som man emellertid ansett sig icke kunna upptaga. Den ena efter den andra motionen hela huvudtiteln igenom har avstyrkts. Vi hava heller icke kunnat finna, att författaranslaget intager en så dominerande ställning i förhållande till dessa andra krav, att detsamma borde behandlas på annat sätt än andra framställningar, som kommit från enskilda motionärer. Det klander, man riktat mot utskottet, hade man lika väl kunnat rikta mot regeringen. Kanske jag blir i tillfälle att uppkalla herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet genom att överföra klandret från utskottet till regeringen, som icke heller ansett sig kunna taga upp denna sak i vidare mån än som skett.

Nu har ju emellertid utskottet skrivit sin motivering så snällt, att utskottet antytt, att om Kungl. Maj:t till ett annat år finner möjligt att bereda plats åt ett ökat anslag, så finnes det utsikt till att detta kommer att tillstyrkas. Längre tror jag icke, att man kan gå i år. Detta gör, att jag måste vidhålla vad jag sagt inom utskottet, nämligen att jag behjärtar saken, men anser den böra stå tillbaka för tillfället.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Engberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 245 av utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 246—250.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 251, angående anslag för utgivande av ordbok över Gotlands folkmål. *Ang. ordbok
över Gotlands
folkmål.*

Kungl. Maj:t hade uti punkten 244 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att till understöd för utgivande av ordbok över Gotlands folkmål för budgetåret 1925—1926 anvisa ett extra anslag av 1,000 kronor, att utgå på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Svedman m. fl.* väckt motion, nr 136, däri föreslagits, att riksdagen måtte, med avslag på Kungl. Maj:ts förslag, på extra stat för budgetåret 1925—1926 bevilja 4,000 kronor som understöd för fortsatt utgivande av en ordbok över Gotlands folkmål på grundval av bröderna Säves samlingar, att utgå på villkor i övrigt som Kungl. Maj:t ägde bestämma.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion, i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr **Gardell** i Gans: Herr talman! Genom folkskolans målmedvetna arbete att borttaga det gamla landskapsspråket försvåras utgivandet av de olika landskapens ordböcker. Därför hava vi motiverat om ett anslag av 4,000 kr. i stället för av Kungl. Maj:t åskade 1,000 kr. för utgivande av ordbok över Gotlands folkmål. Man bör förstå, att utgivaren av denna ordbok måste resa omkring överallt på Gotland för att kunna taga reda på de olika ordens betydelse och huru desamma uttalas. Det är numera endast gamla personer på landsbygden, som kunna uttala en del ord rätt. Dessa gamla människor gå mer och mer bort. Därför hava vi tillåtit oss att väcka denna motion om höjning av detta anslag, så att man inom rimlig tid kan få denna bok färdig. Boken har nu stått på dagordningen i 25 år. Om anslaget nu höjes, finnes det ganska stora utsikter att få den färdig tämligen fort, betydligt fortare än annars. I själva verket kan sålunda ett bifall till motionen komma att innebära en besparing för staten.

Herr talman, jag yrkar bifall till motionen.

Herr **Laurin**: Herr talman! Jag skall endast tillåta mig ett par ord.

Saken har en vetenskaplig sida, eftersom man nu har lyckats förvärva en vetenskapsman, som ägnar sin tid åt denna sak. Förr har man måst taga än den ene och än den andre.

Saken har också en ekonomisk sida, en besparingssynpunkt att taga vara på. Förhållandet är, att under förutsättning, att riksdagen beviljar detta höjda anslag, enskild offervillighet garanterat tryckningskostnaderna och en del andra smärre kostnader. Jag vågar därför vädja till alla, som hava intresse för gammal svensk kultur, att bidra till denna frågas lösning i sådan riktning.

Herr talman, jag ber således att få yrka bifall till motionen.

Herr **Rydén**: Herr talman! Jag ber att, med hänvisning till de skäl, som äro anförda i utskottets utlåtande, i korthet få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 252—263.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 264.

Lades till handlingarna.

Punkterna 265 och 266.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 267—269.

Lades till handlingarna.

Punkterna 270 och 271.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Härefter anförde chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Olsson**: Herr talman! Innan kammaren övergår till nästa ärende, ber jag att få frambära departementschefens tack till såväl utskott som kammare för den behandling — den utsökta behandling, hade jag på tungan — som den huvudtitel, för vilken jag nu närmast ansvarar, har fått röna. Det är klart, att på en sådan mängd punkter överensställmelsen naturligtvis inte kan vara fullständig utefter hela linjen; men det har inte för mig funnits anledning att gripa in på någon punkt, där utskottet och departementschefen inte haft precis samma uppfattning, ty jag förstår mycket väl, att en departementschef lika litet som ett utskott alltid kan representera den absoluta sanningen. Jag har följaktligen heller inte på någon punkt kunnat sälla mig till de klandrare, som herr Rydén talade om. Tvärtom har situationen verkligen varit sådan, att en något egenkär departementschef mycket väl skulle kunnat tycka, att han under hela denna tid suttit så att säga i palmernas skugga.

§ 13.

Herr statsrådet *Olsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 111, angående överflyttning av domkyrkotunnomedel från Kalmar domkyrka till Växjö domkyrka; och
nr 112, angående försäljning till Jönköpings stad av vissa rektor vid högre allmänna läroverket i Jönköping på lön anslagna jordområden.

Dessa propositioner bordlades.

§ 14.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Molander**, som anförde: Herr talman! Vid årets riksdagsdebatt yttrade jag, att arbetsgivarna här i landet sedan länge fört en hänsynslös kamp mot snart sagt allt och alla. Om detta påståande för någon tedde sig överdrivet, måste det nu efter Svenska Arbetsgivareföreningens åtgärd att lockouta 130,000 arbetare vara svårt att förneka dess riktighet.

Redan en sådan åtgärd som att lockouta 130,000 arbetare, måste betraktas såsom en hänsynslöshet av första klass. Men sedd i belysning av de motiv, vilka tagas som intäkt för detta hänsynslösa förfarande, ter sig jättelockouten

mer än hänsynslös. Större delen av de arbetare, som inom skilda industri- *Interpellation.*
grenar nu utkastas från arbete, ha under början av året, med frångående av *(Forts.)*
blygsamma löneanspråk, i arbetsfredens intresse godkänt kollektivavtal, som i
många fall stipulera verkliga svältlöner. Textilarbetarna hava exempelvis god-
känt avtal, som ger en fullgod textilarbetare i Norrköping 36 kronors in-
komst i veckan. Ungefär samma förhållande råder inom verkstadsindustrin.
De nu lockoutade sågverks- och pappersmassearbetarna uppsade inte ens vid
avtalsidens utgång avtalen. Men detta oaktat ha de utkastats från arbetet.

Det beräknas, att en halv miljon människor direkt beröras av lockouten och
sålunda genom arbetsgivarvärdömet svältkrig kastats ut i bitter nöd och svåra
umbäranden.

Inför en slik arbetsgivarterror kunna statsmakterna ej stå overksamma.
Detta är åtminstone min mening.

I början av denna riksdag framförde herr Lindman en interpellation an-
gående förföljelser av olika slag mot arbetsvilliga. Den ärade interpellantens
framställning fick med rätta från regeringsbanken betyget att vara alltför en-
sidig. Herr Lindman har nu ett lysande tillfälle att på grund av den för-
följelse, som i form av arbetsavstängning igångsatts mot 130,000 arbetsvilliga
arbetare, rehabilitera sig. För min del skall jag icke i likhet med herr Lind-
man kräva polisingripande mot dem, som störa arbetsfreden. Jag tillåter mig
föra på tal en del lämpligare åtgärder, som jag anser statsmakterna böra vid-
taga i anledning av nu rådande lockout.

Det torde vara av intresse för alla parter, att arbetskonflikten avvecklas
fortast möjligt. Det finnes dock skäl antaga, det Arbetsgivareföreningen öns-
skat en storstrid. Den tillsatta medlingskommissionen lyckades ej förhindra
lockouten. Om det än tillfölje vissa arbetsgivares häftiga åtrå att få en stor-
strid till stånd varit nästan omöjligt nå en lösning av konflikterna, dras dock
medlingskommissionens opartiska sammansättning i tvivelsmål av många. Inom
arbetarklassen är det en tämligen utbredd uppfattning, att kommissionen är
alltför ensidigt sammansatt till arbetsköparnas fördel, och att kommissionen i
sin nuvarande sammansättning är förbrukad. Om arbetarna skola få förtroende
för medlingsinstrumentet, synes det därför nödigt, att detsamma erhåller en
förändrad sammansättning.

Men även om en från arbetarnas synpunkt mera tillfredsställande samman-
sättning av medlingskommissionen kan ernås, erfordras snara åtgärder för att
minska arbetarnas levnadsomkostnader. En åtgärd i sådant syfte kan regeringen
vidtaga genom suspenderande av spannmåls- och andra *livsmedelstullar och vid-
tagande av åtgärder för sockerskattens slopande.*

Det är att förutse, att sådana åtgärder från borgerligt håll skulle stämpas
såsom ett statens partitagande för arbetarsidan.

Indirekt understöder staten redan nu arbetsgivarna. Det torde vara täm-
ligen säkert, att de makter, som drivit fram lockouten, hade betänkt sig mer
än som skett, därest ej privatbankerna i stor utsträckning finge i riksbanken
rediskontera de lån, som lämnats de lockoutande industriföretagen. Om det ej
går att nu stoppa denna rediskontering, bör det vara regeringen angeläget att
för framtiden söka hindra, att riksbankens medel användas för att indirekt
finansiera arbetsgivarnas svältkrig mot stora massor av landets medborgare.

En annan form för statens partitagande för arbetsgivarna är de avstäng-
ningar från arbetslöshetshjälp, som väl nu enligt tidigare praxis följa i lockou-
tens spår. Det är dock att hoppas, att regeringen förhindrar, att de arbets-
lösa även lockoutas. Man har så mycket större skäl hoppas detta, som stats-
rådet Möller enligt referat i tidningarna för någon tid sedan förklarar inför
en arbetslöshetsdeputation, att det är möjligt att inom ramen för de gällande
arbetslöshetsdirektiven bedriva en human arbetslöshetspolitik. Om de oför-

Interpellation. skyllt arbetslösa lockoutas av arbetslöshetskommissionen därför att deras arbetskamrater oförskyllt lockoutats av Svenska Arbetsgivareföreningen, då måste det sägas, att de enligt statsrådet Möller förefintliga möjligheterna att föra en human arbetslöshetspolitik ej tagits i anspråk.

(Forts.)

På grund av vad jag anfört anhåller jag om tillstånd att få framställa följande frågor till hans excellens herr statsministern:

1) Har regeringen för avsikt att vidtaga ytterligare åtgärder, som kunna tänkas bidra till lösningen av de pågående arbetskonflikterna och i så fall vilka?

2) Vill och kan regeringen vidtaga åtgärder — exempelvis suspension av vissa livsmedelstullar — syftande till förhindrande av att arbetarklassens redan nu alltför låga levnadsstandard sänkes genom det av Svenska Arbetsgivareföreningen proklamerade svältkriget?

Ifrågavarande framställning bifölls.

§ 15.

Avgåvos följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande, nämligen:

nr 300, av herr *Olsson* i Kalmar *m. fl.*;

nr 301 och 302, av herr *Pehrsson* i Göteborg;

nr 303, av herr *Holmgren*;

nr 304, av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*;

nr 305, av herr *Ljunggren m. fl.*; och

nr 306, av herr *Persson* i Falla.

Nämnda motioner bordlades.

§ 16.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från andra lagutskottet, nr 78, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i förordningen den 21 december 1857 om ägors fredande emot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet; samt

från jordbruksutskottet:

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av till skolväsendet upplåtna byggnader vid Strömsholms hingstdepå m. m.;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om försäljning av statens spannmålslagerhus i Roma;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor; och

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till riks-skogstaxeringens fullföljande m. m.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag, nr 73, till riksdagens förordnanden för kommitterade för tryckfrihetens värd.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes:

andra lagutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion om viss skärpning av de i förordningen om motorfordon stadgade villkoren för erhållande av körkort; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av motion om skrivelse till Konungen med begäran om utfärdande av kungörelse för ordnandet av handeln med ost.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Härmed intygas att riksdagsman R. Spångberg på grund av influensa är sängliggande tills vidare.

Charlottenberg den 17 mars 1925.

P. Hallberg,
prov.-läkare.

§ 20.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Svensson</i> i Högsjöhult	under	5 dagar	fr. o. m.	den 19 mars,	
» <i>Olsson</i> i Kalmar	»	3	»	» 19	»
» <i>Norling</i>	»	4	»	» 21	»
» <i>Magnusson</i> i Tumhult	»	3	»	» 19	»
» <i>Morfeldt</i>	»	6	»	» 20	»
» <i>Ryberg</i>	»	4	»	» 19	»
» <i>Eklund</i>	»	2	»	» 19	»
» <i>Olsson</i> i Ramsta	»	5	»	» 22	»
» <i>Fjellman</i>	»	4	»	» 22	»
» <i>Danielsson</i>	»	4	»	» 20	»
» <i>Lindqvist</i> i Halmstad	»	3	»	» 20	» och
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	»	7	»	» 21	»

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.57 e. m.

In fidem.
Per Cronvall.

Fredagen den 20 mars.

Kl. 3,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 13 och den 14 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 141, med förslag till förordning angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, m. m.;

nr 134, angående tillfällig löneförbättring åt biskoparna i Härnösands stift E. F. Lönegren och i Luleå stift O. Bergqvist, m. m.; och

nr 136, angående vissa pensioner och understöd från allmänna indragningsstaten.

Vidare överlämnade herr statsrådet *Möller* Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 58, med förslag till lag om polisväsendet i riket m. m.;

nr 59, angående anslag till polisväsendet i riket m. m.;

nr 150, angående förslag till avtal mellan å ena sidan staten och å den andra envar av städerna Stockholm och Göteborg rörande nämnda städers övertagande av hela sin sinnessjukvård; och

nr 142, med förslag till lag om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 107, angående avskrivning av förfallna räntor å statslån till järnvägsaktiebolaget Borgholm—Böda;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 114, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 41 i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon; och

nr 113, med förslag till förordning angående rätt för parter i kommunala mål samt i fattigvårds- och barnavårdsmål att med posten insända besvärsskrifter och övriga handlingar;

till statsutskottet propositionen, nr 88, angående befrielse för skraddarmästaren Ture Alfred Dahlström från skyldighet att gälda visst skadeståndsbelopp;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 110, med förslag till lag om undersökning angående monopolistiska företag och sammanslutningar;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 125, angående anordnandet av en allmän jordbruksräkning under 1925;
nr 126, angående befrielse för N. A. Svanberg och P. Larsson från viss skadeståndsskyldighet; och

nr 131, angående ytterligare statsunderstöd till Sävveåns regleringsföretag;

till bankoutsittet propositionerna:

nr 116, angående pensionering av vissa i lantförsvarets tjänst anställda eller förut anställda personer;

nr 117, angående pension åt daglönarna L. F. Svensson och O. A. Runsten;

nr 118, angående pension åt förre båtsmannen O. P. Lindqvist;

nr 119, angående pensionsförbättring åt förre hantverkaren vid Norrlands trängkår Per Olof Johansson; och

nr 120, angående pensionsförbättring åt före detta sergeanten vid Dalregementet Lars Erik Skantz;

till statsutskottet propositionen, nr 121, angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen; samt

till bankoutsittet propositionerna:

nr 122, angående pensionsförbättring åt regementsveterinären i fältveterinärkårens reserv Fritz Albin Setterbom; och

nr 123, angående understöd å allmänna indragningsstaten till avlidne skrivbiträdet vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori C. F. E. Holmbergs minderåriga barn.

Vid nu skedd föredragning av propositionen, nr 127, angående provisorisk löne- och pensionsförbättring för reservstatspersonalen m. m. överlämnades propositionen i vad den avsåg medgivande för viss personal att uppbära pension av statsmedel med angivna belopp till bankoutsittet och i övrigt till statsutskottet.

Härpå föredrogos var för sig övriga å bordet vilande propositioner; och remitterades därvid

till bankoutsittet propositionerna:

nr 128, angående pension åt förre underofficeren av 3:e graden vid flottan K. E. V. Andersson;

nr 129, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre daglönen vid marinens centrala beklädnadsverkstad Carl Johan Jonasson; och

nr 130, angående pensionsförbättring åt verkmästarna K. O. Sandström och G. W. Andersson;

till statsutskottet propositionen, nr 111, angående överflyttning av domkyrkotunnomedel från Kalmar domkyrka till Växjö domkyrka; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 112, angående försäljning till Jönköpings stad av vissa rektor vid högre allmänna läroverket i Jönköping på lön anslagna jordområden.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan och hänvisades till särskilda utskottet de på kammarens bord liggande motionerna:

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 21.

- nr 300, av herr *Olsson* i Kalmar *m. fl.*;
- nr 301 och 302, av herr *Pehrsson* i Göteborg;
- nr 303, av herr *Holmgren*;
- nr 304, av herr *Bengtsson* i Norup *m. fl.*;
- nr 305, av herr *Ljunggren m. fl.*; samt
- nr 306, av herr *Persson* i Falla.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 12 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 2.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen:

i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 50, angående försvarsväsendets ordnande dels ock Kungl. Maj:ts proposition, nr 51, med förslag till värnpliktslag:

- nr 307 och 308, av herr *Holmgren*;
- nr 309, av herr *Fjellman*;
- nr 310, av herr *Fjellman m. fl.*;
- nr 311, av herr *Lindberg m. fl.*;
- nr 312, av herr *Osberg*;
- nr 313, av herr *Strindlund*;
- nr 314, av herr *Laurin*;
- nr 315, av herr *Magnusson* i Skövde;
- nr 316, av herr *Olsson* i Broddbo;
- nr 317, av herr *Bergström* i Bäckland;
- nr 318, av herr *Öberg*; och
- nr 319, av herr *Lindgren m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 93, angående befrämjande av lufttrafik:

- nr 320, av herr *Anderson* i Linköping *m. fl.*; och
- nr 321, av herr *Beskow*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 95, med förslag till allmänt regerelemente:

- nr 322, av herr *Hedlund* i Häste;
- nr 323, av herr *Granath m. fl.*; och
- nr 324, av herr *Olsson* i Broberg; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, angående pensionsförbättring åt regementsveterinären i fältveterinärkårens reserv Fritz Albin Setterbom: nr 325, av herr *Lithander*.

Samtliga avlämnade motioner bordlades.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckta motioner om ändringar i akten om Nationernas förbund m. m.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Wagnsson</i>	under	5 dagar fr. o. m. den	21 mars,	
› <i>Hedlund</i> i Östersund	›	11 › ›	› 21 ›	
› <i>Andersson</i> i Prästbol	›	6 › ›	› 21 ›	
› <i>Högström</i>	›	5 › ›	› 22 ›	
› <i>Magnusson</i> i Skövde	›	den 21 mars,		
› <i>Lithander</i>	›	2 dagar fr. o. m. den	23 mars,	
› <i>Gustafson</i> i Kasenberg	›	2 › ›	› 23 ›	
› <i>Johansson</i> i Brånalt	›	5 › ›	› 23 ›	
› andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	›	4 › ›	› 23 ›	
› <i>af Ekenstam</i>	›	4 › ›	› 23 ›	
› <i>Björkman</i>	›	3 › ›	› 24 ›	och
› förste vice talmannen <i>Hamilton</i>	›	2 › ›	› 23 ›	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,50 e. m.

In fidem
Per Cronvall.